

Bani

2019-20

MATA SUNDRI COLLEGE FOR WOMEN
(University of Delhi)

MATA SUNDRI JI
(1667-1747)

Mata Sundri College is named after the consort of the Tenth Guru of the Sikhs, Guru Gobind Singh Ji, Mata Sundriji (1667-1747) who lived here for more than 40 years and guided the Sikh Community with sagacity and erudition.

It was established to propagate the great mother's cherished ideals of service, leadership and academic pursuits among young women with the motto "Truth is the highest of all virtues but true living is higher still". All these years, we have been trying our utmost to keep up the ideals set by Mata Sundri Ji.

COLLEGE PRAYER

ਸਵੈਯਾ

ਦੇਹ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੇ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋਂ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋਂ ॥
ਅਰ ਸਿਖ ਹੋਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੇ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ ॥

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਵੈਯਾ

ਦੇਹਿ ਸਿਵਾ ਬਰ ਮੋਹਿ ਇਹੈ ਸੁਭ ਕਰਮਨ ਤੇ ਕਬਹੂੰ ਨ ਟਰੋਂ ॥
ਨ ਡਰੋਂ ਅਰਿ ਸੋਂ ਜਬ ਜਾਇ ਲਰੋਂ ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਅਪਨੀ ਜੀਤ ਕਰੋਂ ॥
ਅਰੁ ਸਿਕਖ ਹੋਂ ਆਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਕੋ ਇਹ ਲਾਲਚ ਹਉ ਗੁਨ ਤਉ ਉਚਰੋਂ ॥
ਜਬ ਆਵ ਕੀ ਅਉਧ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰਨ ਮੈ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ ॥

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

Sawaiya

Grant me just this boon, O sovereign Lord !
May I never shrink from the doing of righteous deeds;
May I fight, without flinching, all adversaries in the
battle of life and vanquish them decisively,
As a Sikh, may I redeem my mind from the vice of attachment,
And even when imminent death approaches my mortal life
May I embrace it fighting unswervingly

Guru Gobind Singh Ji

Editorial Board

Patron	: Dr. Harpreet Kaur (Principal)
Chief Editor	: Dr. Iqbal Kaur
English Faculty Editor	: Mrs. Praveshika Mishra
Hindi Faculty Editor	: Dr. Rajinder Kaur
Punjabi Faculty Editor	: Dr. Swarnjit Kaur
Sanskrit Faculty Editor	: Dr. Asha Rani
Urdu Faculty Editor	: Dr. Iffat Zareen

STUDENT EDITORS

English	: Nandini Dogra
Hindi	: Seetal
Punjabi	: Prabhjyot Kaur
Sanskrit	: Dolly Jain
Urdu	: Padma Yonjdoi

SPECIAL THANKS

front page	: Taran Kaur Matharu B.Com (Program.) 2nd Year
back page	: Taradeep Kaur English Hon. 2nd Year

ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

(ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1971 ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਸਥਾ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭਵਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

DELHI SIKH GURDWARA MANAGEMENT COMMITTEE

(Statutory Body Estd. under the Delhi Sikh Gurdwaras Act, 1971 of the Govt. of India)

Guru Gobind Singh Bhawan, Gurdwara Rakab Ganj Sahib, New Delhi-110001

From the President

"Bani" serves as the map of the college's year long journey and I extend my warm appreciation and wishes to the Principal and the editorial board, Mata Sundri College for Women for bringing out its annual magazine.

Such publications give recognition to all those who have excelled in various fields in that particular academic year and serve as a model to look up to and inspire others to achieve great heights in life.

Our girls of today have a clear vision and determination to find their true vocations. They get ample opportunities to train themselves in fields like Elementary Education, Statistics, Computer Science, Travel and Tourism, Foreign Languages etc.

It is a matter of immense pride for all of us that this college, through its dedicated team of teaching and non-teaching staff, has proved itself worthy of students' preferred choice of college.

I wish the students of the college a bright and prosperous future and congratulate the Chairman, the Principal and the staff of the college.

Manjinder Singh Sirsa

President

Delhi Sikh Gurdwara Management Committee

Bani
2019-20

ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ

(ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਧਿਨਿਯਮ, 1971 ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਰਿਤ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਿਤ ਸੰਸਥਾ)

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਭਵਨ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-110001

DELHI SIKH GURDWARA MANAGEMENT COMMITTEE

(Statutory Body Estd. under the Delhi Sikh Gurdwaras Act, 1971 of the Govt. of India)

Guru Gobind Singh Bhawan, Gurdwara Rakab Ganj Sahib, New Delhi-110001

From the General Secretary

One more edition of the collective feat of Mata Sundri College for Women, in the shape of its annual publication, Bani has arrived. It swells my heart with immense pride and joy to see the growth the institution has achieved over the years. Our girls have always proved their mettle time and again in various arenas. They not just strive to excel academically but also get ample opportunities to find their true vocations in life. The mentors are always at their disposal for any kind of assistance required to make their journey easier and the non-teaching staff is an equal contributor towards this mission.

I would like to extend my warm greetings to the Principal, Dr. Harpreet Kaur and wish her and the college a year full of tremendous growth.

S. Harmeet Singh Kalka

General Secretary

Delhi Sikh Gurdwara Management Committee

From the Chairman

Dear friends and students

Open before you is the fresh edition of our annual magazine, Bani, which is an outlet for our budding youth to exhibit their various facets either through participation in some activities or scribbling their impressions in articles and art pieces.

In a fast paced and an increasingly impersonal world, it has become a conscious effort on the part of the entire teaching fraternity to imbibe a sense of worth and responsibility in the young, impressionable students. The digitalization of the age has many alarming repercussions and the challenge before us is to keep our next generation rooted to their core values and good citizenship. Mata Sundri College for Women has been a pioneer institution of University of Delhi in inculcating a holistic education to the young girls for the last fifty three years.

I wish to congratulate Principal, Prof. Harpreet Kaur and her entire team for year-round activities and yet another successful publication of Bani.

S. Vikramjit Singh Sahney, Padma Shri
Chairman

From the Principal

College life marks the departure of nonchalant existence and arrival of sobriety of judgement in the students. These few, yet important years shape up the wholesome personality and make them competent enough to handle the bigger challenges later. The joie de vivre that a college provides is unmatched. Through academics and various avenues to display their talents, the pupils gain an insight and discover their inner power. This year, I happily share that our students and teachers have gone global and won accolades in the field of sports in Malaysia and Italy.

The college magazine, Bani, commemorates the 550th birth anniversary of Guru Nanak Dev Ji, seeking His blessings on our important journey of shaping young minds and aims to get the imprints of their lived experiences through articles and art works in five different languages. It is exhilarating to gauge through the inner working of their minds, which never fails to amaze the readers. Presenting before you one more edition of sheer zeal on papers.

Dr. Harpreet Kaur
Principal

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ
ਮਿਟੀ ਯੁੰਧ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ)

ਸੰਨ 2019 ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ 550 ਵੀਂ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਮਨਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਮਾਰੋਹ, ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ, ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰ, ਸੈਮੀਨਾਰ ਆਦਿ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ, ਜੁਲਮ ਤੇ ਪਾਪ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਸੋਧਿਣ' ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਉਥੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਵੰਡ ਛਕੋ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ।

ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਬਾਣੀ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। 550ਵੀਂ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮੰਚ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਦੂਜਿਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਵੱਖਰੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸਾਨੂੰ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਸ ਰਾਹੀਂ ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਬਾਣੀ ਸ਼ਿੰਗਾਰੀ ਗਈ ਉਹ ਨਿਸੰਦੇਹ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਸਭ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ।

ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ
(ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ)

Administrative Staff

Principal with Admin Section

Principal with Account Section

Principal with Office Staff

English Section

CONTENTS

1. Scars - Tarini Gupta
2. Joker Film Review - Shruti Gupta
3. Drunken Madness - Tenzin Nyidon.....
4. Drunken Dream - Tenzin Nyidon.....
5. This Clutter of Thoughts - Ankita Sharma.....
6. Life: A Tragedy with Resolution - Ankita Sharma
7. What Shall I Write? - Ankita Sharma.....
8. Dream Job: Unique Way - Vanshika Giria
9. A Word Called Motivation - Harleen Kaur
10. Madeleine - Vaishnavi Kaushik.....
11. When in a Village - Rupali.....
12. Illness - Rupali.....
13. In One Coach - Rupali
14. Composing a Rainbow - Jasmeet Kaur Vedi.....
15. Vices - Jasmeet Kaur Vedi
16. Irremissible - Jasmeet Kaur Vedi
17. Invisible Marks - Maneet Malhotra
18. My Soul Expounds - Maneet Malhotra.....
19. Small Fears - Maneet Malhotra.....
20. Beauty of Imperfection - Maneet Malhotra
21. I'm Just a Little Human - Maneet Malhotra
22. Have You Ever Been Lost? - Maneet Malhotra.....
23. Heaven on Earth - Maneet Malhotra
24. Abode - Ashmeet Kaur.....
25. This Sea is Me - Ankita Sharma.....
26. Petals so Sere - Chavi Sehgal
27. Helplessness - Ashmeet Kaur.....
28. Will Titanic reach America? - Binish
29. The Sunbeam on My Window - Nandini Dogra.....
30. City at Riot - Diksha Bhardwaj
31. The True Blue Lover - Praveshika Mishra

EDITORIAL

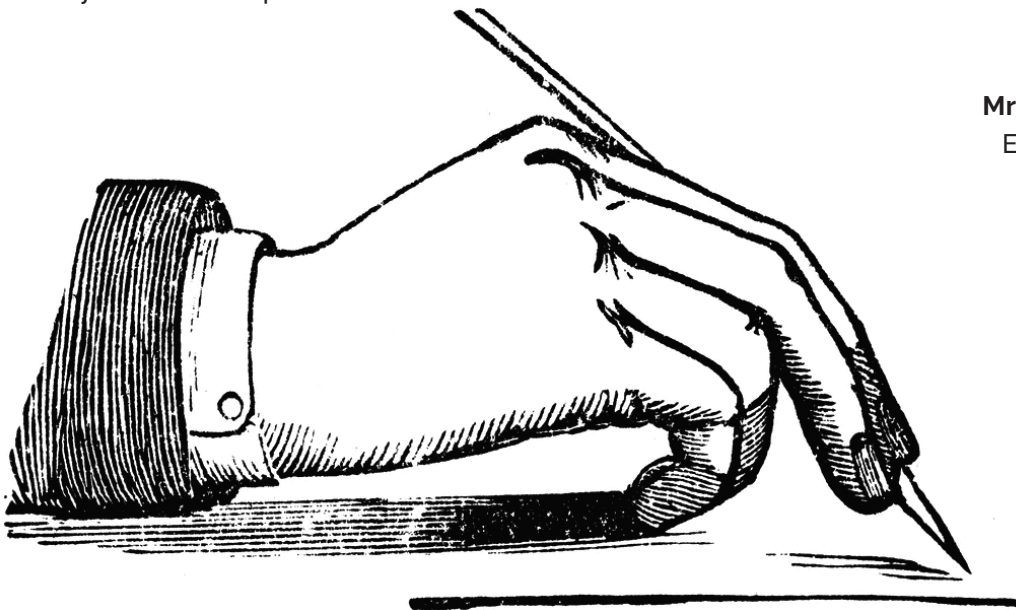
"It is not in the stars to hold our destiny but in ourselves" was penned and left to ponder over by William Shakespeare centuries ago but the charm of his ink remains immortal. Back in his time, and before, and even as today, many follow both fate and horoscopes, and believe that your life pattern and details were written in the pattern of the stars at your birth. But this statement counteracts that belief, and says that your fate is in your beliefs and behaviour, and how you respond to life events. It is true that no one is in charge of your happiness except you and comparing yourself to others will do you no good. Rather compare yourself to the person you were yesterday. Most of us are bogged down by the negativities we are surrounded by and see the glass half empty and not the other way round. What we fail to tap is the umpteen resource of positive energy we all are endowed with naturally! Our energies are squandered on gossip, ghosts of the past, negative thoughts of things you cannot control and the list goes surreal...

All the days look the same to those who do not shake away this thought from their system. We see people tasting success and stay in awe that they got luckier than us but the thinking stops at that. Why? What is it that some folks have but we don't?

Perhaps what they have is the sense of satiety with what has come to their share of life. They do not compare themselves with others but try to find the wonder and the marvel of an ordinary life. They know how to cry when people and pets die. They feel the infinite pleasure in the touch of a hand. They value the small joys of bonds blood and trust can form. The true meaning of living is in when the ordinary comes alive for us.

While mustering all our thoughts and powers towards establishing the big turning points of life, we often quit living in between. The truth is that no goals can be achieved if the building blocks of inspiration are not placed right. Miracles are made with dedication and it is in the power of those who stay focused. Pablo Neruda also said that, "You start dying slowly if you do not listen to the sounds of life, if you do not appreciate yourself." Be bold enough to stand after you falter, love thyself even if that means seen as lesser by others, take up a hobby which makes you happy and believe that you can accomplish anything. If done so, you will never rue over your deeds and actions. The results will follow soon and quite satisfactorily at that. Remember neither a drop of kindness nor a speck of indifference remains unreciprocated. Now it lies with you to make what you will of this precious life.

Mrs. Praveshika Mishra
English Faculty Editor

SCARS

*When you age,
they exploit your face.*

*Multiple divisions describing
the journey of a coconut.*

*Inside out,
white to brown.*

*When you fall,
all over your body they lay.
With a tearful memory they stay,
until mixed with ashes.*

*When you are touched,
or left,
your heart gets broken,
or your soul is ripped,
they only remain as wounds.*

*Each time
you try to forget,
they come back.*

*They are the scars,
They never leave
their prey.*

Tarini Gupta
B A Prog 1year

'Joker' : A Film Review

Was it actually a surprise to anyone that a Film like 'JOKER' would be made? On another level, is there anything wrong with being ruthlessly efficient in painting a character in full form? How many films does it take for someone to mention, "I really don't know anything about The Joker?" Does he have a name? A home? Friends? Job? Ambitions? Dreams?

Todd Phillips must have had these questions on his mind. Furthermore, if someone plans on making a Film, it's either in present, past or future if it's the latter of the two then one has to be thoroughly investigated for its zeitgeist, the other completely designed from imagination. If the present time is selected, then walk out your front door, look around, miss nothing, record and incorporate all details into the narrative.

Is 'JOKER' a revised edition of similar films portraying today's crazed existence? No, not at all. Remember, the 'header' is BATMAN, not some country's administration, not some network nitwit jargon, not some racist, bigoted, ignorant group; those items are the backdrop. The wallpaper surrounding this individual has finally risen to its full form. Those details do indeed exist, but backdrop means exactly that a drop to the back. Joaquin Phoenix is JOKER. Nowhere is a trace of any of his former selves entering this arena. Only Arthur Fleck was allowed beyond this point.

The Joker is a grandiosely dark and twisted character-study with a top notch lead performance, which came out richly rewarded with that and so much more. Not only does 'Joker' provide us with a unique take on the origins of The Joker, it also provides us with an in-depth character-study on mental illness and the corrupt narcissist anarchy we all live in. Though some of whom struggle to see it through their rose-tinted glasses!

JOKER is a Film first, statement second, warning third. .

As a Film, there's no frame that wasn't skillfully aligned with the overall narrative mood. There's Amber lighting reducing those waves of grain we're slowly losing to enormous mental incapacitation. The dismemberment of community is one burden that few shoulders can shoulder, and no matter how many bruises batter one's body, defiance has a way to sway a mangled back. Phillips and Phoenix and Company achieved the impossible: instead of making something old new again, they created something new, new again with old tools.

This Film is a 'No-Miss.'

One warning: this Film will accompany you back home, best of luck shrugging Arthur off of your shoulders.

Shruti Gupta
English Hons 3year

DRUNKEN MADNESS

The moonless night never felt so dark,

*The thin cotton shirt,
now soaked in sweat.*

*Sleep wouldn't come
and the moon
wouldn't accompany me.*

*My sorrows
drown in wine,
and my pain lost in drunkenness.*

*The cup served for you
still remains. Untouched,
my drunk mind
painting surreal images,
of times when sanity
was still in my company.*

*Now all that's left
is lunacy and madness.*

Tenzin Nyidon
English Hons 2 year

DRUNKEN DREAM

*Fill my cup and leave me drunk.
This mundane world of mortals,
has fallen into chaos.*

*Their innocence ripped apart
from young age,
their sanity, shattered
to the point of madness.*

*And Humanity?
Humanity shivers
in fear at the mere mention of religion.*

*That very religion
which was supposed
to bring peace
and put an end to the suffering,
that very religion rages
havoc in this forsaken land.*

*The white lotus
is soaked in blood,
it's cries for redemption
trickles,
away with the morning dew.*

*Every poet's escape: the
serene full moon
is held hostage
within the dark monsoon.*

*Clouds and the Sun?
It's rays which once
nurtured life,
now burns everything to
ashes.*

*So leave me drunk
and detach me
from this chaotic world.*

*At least, in my drunkenness
let me witness
the paradise.*

*Where the Phoenix arises
from the ashes to rule
the sky,
where the Dragon
tramples over the sins
and redeem it's subjects
from darkness,
where the white Lotus
blooms in full glory
bathed in the calm moonlight.*

Tenzin Nyidon
English Hons 2year

THIS CLUTTER OF THOUGHTS

*These thoughts clutter my head,
Taking up all my space,
They threaten my gaze.
All these thoughts,
They pose a threat.
I feel low,
And this path ain't clear no more,
The voices in my head,
Call out uncertainly, and I fear.
Possibly I've taken the wrong way.
Because before the last turn I checked,
And it all felt okay.*

*Things seem to have gone downhill,
While I thought I was going up.
But now it feels like
Even the rock bottom is up above.
All these random thoughts take my space,
All the anguish, confusion and pain,
Occupy my hub and slow down my pace.
They give me a hard time to hold on
And steady my gaze.*

Ankita Sharma
English Hons 2year

LIFE: A TRAGEDY WITH RESOLUTION

*Nothing sticks around.
And even if it does,
It doesn't stay
As delightful as it sounds.
But it's just for a while.*

*I know it hurts.
To wake up every morning,
Thinking today will be perfect.
Today I will get that job
Or today I'll deserve it.
Today will be the day things get better.
But here's another day,
Yet again.
When you go to bed,
Feeling the pain.
It was yet another miserable day.
To top all the misery,
There are people to judge you,
Hurt you and cheat you
As if this living
Ain't already a tragedy.*

*I know it sucks.
This monotonous life.
It hurts it kills everyday
In ways words can't define.*

*But,
You know, one day,
It'll get better.
You'll get that job
And you'll get warm and cozy
In this harsh weather.
And there will be the one person
Who'll love you, who'll cherish you,
The only one who matters.
So, don't give up
On your struggles.
Just don't.
And let your sparkling light
Stick around forever.*

Ankita Sharma
English Hons 2year

DREAM JOB: UNIQUE WAY

DREAM JOB: UNIQUE WAY

TRYING TO GET A JOB? FIRST, AVOID THESE MISTAKES!

"DON'T DO THE SAME THINGS AND EXPECT DIFFERENT RESULTS.

CHANGE WHAT YOU DO, YOUR RESULTS WILL AUTOMATICALLY CHANGE"

The first mindset we need to change is: We have to start thinking like a businessman and not like a person who needs a job.

So what are the common mistakes people usually make when in search for a job?

Here's the usual cycle :

- ☒ Create a resume.
- ☒ Upload resumes to job portals.
- ☒ Speak with career consultants and contractors who will forward your resume to potential employers.
- ☒ Enhance your resumes by doing certification or training programs.

We can see that here, everything is revolving around resumes. In most of the cases, none of the above methods will actually help you get your dream job.

But why do people keep doing something which doesn't work? The answer would be that they don't know a better way. They end up getting junk emails and irrelevant job offers (and sometimes insulting ones too!).

In rare cases, it may help, even if they end up getting a job it probably won't be their dream job.

WHEN DOES HUMAN RESOURCE

DEPARTMENT HIRE?

The management team decides to get the H.Rs help in hiring only when they are hiring for roles which are low-end and replaceable.

Imagine hiring a delivery boy for Domino's Pizza. The management team or the founder of Domino's Pizza will not hire a delivery boy personally.

But if Domino's wants to get a digital marketing expert, who will create digital marketing campaigns, do you think they will let the HR decide whom to hire?

They are going to invest hundreds of millions of dollars in Digital marketing campaigns and they don't want the HR Department to make the hiring decision.

Thus, you should try to get in touch with the KEY DECISION MAKERS first, then let the HR do what they do best, i.e. paper work.

K.D.M include-Founder, Co-Founder, CEO, Chairman, Head Managers etc. They should be your target market.

You can reach them via various

methods:

- ☒ Email
- ☒ LinkedIn message
- ☒ Tweet
- ☒ Fax
- ☒ In person at their office
- ☒ Postal mail.

MARKET YOURSELF TO SELL YOURSELF!

You need not be the most brilliant employee on the planet earth. You just need to be better than your competition.

Employers hire people for their ability to bring results, not just for their knowledge. Anyone can get knowledge from Google and Wikipedia within 5 minutes.

Companies will hire you, only if you can show them a proof, that you can bring results efficiently.

Vanshika Giria
B Com Hons 3year

WHAT SHALL I WRITE?

*I'm not sure what to write.
Lately, everything has been wrong,
Yet everything has been right.*

*I'm not sure what to write.
Should I paint the picture of my life?
That has been boring yet bright.*

*I'm not sure what to write.
Should I pen a philosophical comment?
About which I'm not so sure yet
I hope to find something interesting.
I'm not sure what to write.*

*Should I bring to life,
The sands, oceans and the skies.
Portray them talking,
Sharing my insight.*

*Or should I write about
My dilemma of what to write.
Because I haven't written in a while.*

I'm not sure what to write.

Ankita Sharma
English Hons 2year

A WORD CALLED MOTIVATION

*Motivation,

it's not just a word,
it creates a whole new world.*

*The word itself screams,
of things everyone dreams.*

*This word has a power of achieving,
removing our myth of just dreaming.*

*Making everyone believe,
the word has its own power of retrieving.*

*Snatch it from anywhere,
I bet it makes you aware.*

*The world trying hard to break you,
but motivation will always affix you.
Your mingled thoughts make you aware.*

*Don't get distracted.
Think about something which grows you,
let it be the thing which draws you.*

*Don't let your past break you.
It was significant to strengthen you.*

*Motivation is a medicine,
it revives you,
it recreates you,
it screws hope, deep in you.*

Harleen Kaur
English Hons 2year

MADELEINE

*It starts little by little,
every piece adding up to the one before,
vaguely yet profoundly,
the aura around me summons my past
and oozes it in the atmosphere
surrounding me.*

*I feel numb yet subtle,
unconscious yet awake.
The universal truth of not having
those halcyon days back
brings misery to my mind,
my heart palpitates.*

*I often get this feeling,
rather go through this phase
of feeling my feelings when,
suddenly, I stand
in my present but
something triggers me to my past.*

*This ambiguous behavior
of my mind is something
I can't control, I can't get rid of.*

*Living those days
as memories,
makes my heart skip
and in that moment
I feel unwell.*

*Tears convening over my lids
waiting for a 'GO'
to flow in streams
down my cheeks.*

*However, I try
to juggle up my emotions
and try to bring stability*

right away.

*But still there are things
which I wish
could come back to me once again.*

*After all,
you can't have a 'Forever'
of your terms and conditions.*

*Sliding down my camera roll
I see pictures
but some are different.*

*They are memories,
they are the moments of my life,
they made me happy
at a certain point of time.*

*The idea of nostalgia
isn't concrete
because you can't limit
a person's perception.*

*Maybe that's why
I get sad
and happy
when I float through
the days of my past.*

Vaishnavi kaushik
B Com Prog 1year

WHEN IN A VILLAGE

*Its an old man's room
With an old wall clock, so worn out
The bed, sunk in between
Smells of disease and ointments.
An old woman lay there, probably ninety six,
The palest face i have ever seen.
She is surprisingly active,
I think its the rural air.*

*Now there are people, many many,
There's laughter in the room
The aura smells of cheap alcohol
and cheap cigarettes.
They look happy, its a reunion.
Meanwhile, a kid plays in a corner,
He looks undernourished.
He watches fights in an old set of television.
An old, old grandmother says he needs to eat ghee.*

*Two men, rather thin and dark with a few wrinkles excuse themselves from the gathering,
They say they're sightseeing,
But actually, they're going to get a smoke,
When others confronted, they laughed it off.*

*I see another man, jolly from all the alcohol, puts a two thousand rupee note in the old poor
woman's hands.
She accepts gladly.*

*The daughter-in-law, keeps a veil on her face.
Its down till neck. Facial features are hidden fantastically.
She keeps herself away from the men other than her husband.
No one can know whom does the saggy bosom belong to now.
It will not be known as to who wore a rather translucent salwar.*

As for me, I sat there, almost invisible, unnoticed, an extra.

IN ONE COACH

*I, lie on a ground where people surround me, like
an animal in a circus.
Only I am invisible here, a lost identity, almost.*

*People stand and sit here,
In a sultry afternoon.
I lie in reservation,*

*Who can breach my space?
People do.*

*They breathe loud,
Music audible,
Some talking on phone,
Sweat trickles down the dark-skinned man,
Thin and oily.*

*With a contrast of colors on the body,
He talks rather loud, lies in between,
Another young wears red Bangles,
Red on scalp, red in mind.
An old fashioned ring surrounds her slim fingers.
She seems tired, guess the new marriage
Is serving her well.*

*I do not know these people,
they do not know me
And this is what we have in common,
the unknown of us commons.*

*We may come from different places,
we go to different places,
but the route, the path, the way is the same*

*And we share
the common uncertainty
of arrival at our destination.
Do we reach where we want to?
Do we reach where we need to?
Do we remember to breathe in between,
do we skip heart beats
when we spot an attractive stranger,
do we change our regular route
to be just a little more close
to that attractive stranger?*

*Do we choose certain paths
because they feed us
with creativity and warmth and love?*

*We have different reasons,
we come from different places,
we have different minds,
but we take the same train at the same time
and that is more than enough in common
with these strangers of mine.*

*Some who sweat profusely,
some who are too red,
some who cry,
some who romance
and some who sneer.*

COMPOSING A RAINBOW

*Composed a rainbow,
But they saw a shadow.
Dark like a grave
Hush-hush! The father said
Nobody should hear,
We can't keep such a 'queer'.
I wish! It weren't so
But the child was abandoned
To beg on unhappy streets
Until a man came with work.
Maybe now the extinguished world
Could shine with the light
A little. The child knew*

*This day was another fight,
Taken to a bordello forcibly.
The street urchins wept for their pal that night.
Even during the holocaust
Labelled with pink triangles,
Their souls shrilled.
Years have passed since then,
And may pass ahead
Composing a rainbow.
But this world,
will always see a rumbling storm.*

Jasmeet Kaur Vedi
English Hons 3year

VICES

*'Aware' ministers sitting on their throne.
Ahem! handling matters so well.
I guffaw at evil smelling occupants.
Oh! that sexist remark in an MNC.
"You cannot do that girl
Let him make the money
He will buy you pearls".
That physician in the hospital so well learnt,
took out a kidney during a knee surgery.
Knowing these vices
I still have a query,
Should I be like them
Or stand detached from the 'ruling' jury?*

Jasmeet Kaur Vedi
English Hons 3year

IRREMISIBLE

*Standing at their grave now,
weeping would not change anything.
The way you left them, when they were fragile,
was an irremisable thing.
Memories of when they first held your hand,
and taught you to ride your first bicycle,
would now invoke pain.
Now you may wish to sit and talk to them,
look at the starry sparks in their eyes,
but they too are gone now.
May they now be at peace,
just like a cloud after it has rained to its peak.*

Jasmeet Kaur Vedi
English Hons 3year

INVISIBLE MASKS

*Your smile has an aesthetic sense of beauty,
the world whispered.*

*Smiling endlessly at minute things,
unaware of all the grievances
some entity might throw at her.*

*You would continue to see her
wearing the plastic smile
hiding all the sorrows
along with the unsaid words.*

*A heart craving to beat,
lips wanting to utter,*

*her soul quivers,
at the thought of the masks
people use to conceal
their veracity.*

Maneet Malhotra
English Hons 3year

MY SOUL EXPOUNDS

*A deep soul
filled with thousands
of unspoken words.*

*Frantic, to speak
of the way she feels.*

*Missing the warmth of a spirit.
One, that could
read the mind, and
soothe the heart*

*The aroma of her soul,
making you fall in love.*

*Only if you could grasp
the way she perceives.*

Maneet Malhotra
English Hons 3year

Small Fears

We are often afraid about the little things in the world which matter a lot to us. We are afraid to talk about them. We are afraid that nobody would ever understand, the grief, our urgent will to let go.

Probably we are afraid to speak of the things we fear, afraid to reveal our dark sides, afraid to tell people how much they mean to us, afraid to feel the things way too much.

But little do we understand that there will come a time when we are forced to face the things we are most afraid of!

Maneet Malhotra
English Hons 3year

Beauty of Imperfection

How often do we dream of perfection? How happy does it make us feel? How badly do we crave for the same?

But, at the end of the day we have to bear the fact that nothing is perfect-we have to fall in love with the beauty of imperfection. It's never easy, it has never been. And who said that it will be?

Nobody likes scars, nobody likes wounds but what if it is a part of our body, it is a part of our soul?

When a baby cries, and is unable to convey her message, and gets all rilled up, a small bundle of muddled up feelings. Their parents love them nevertheless. A baby is not born perfect, it cannot manage to grow up without scars.

We see people growing and maturing, they grow up with those scars, those imperfections and not everybody gets to know their struggle. If you really love someone, be it, a lover, a friend, or a family member - you have to love them unconditionally, especially on their hard days.

Be with them, sit, and just talk. Talk about stuff that really matters, talk about life, talk about the beauty of imperfections.

This is the reality my friend, there might be no such thing as a 'happy ending'. We all die one day but till then, we can love each other in all those gleeful and screwed up days. It won't be easy. Life doesn't work that way. But let's just love more and be a better human?

Nothing is perfect in this world, one might find it beautiful from outside, but it takes a lot to survive here.

We live our lives and die, we just have one chance. So shouldn't we make the most of it?

Maneet Malhotra
English Hons 3year

I AM JUST A LITTLE HUMAN

*I am just a little human,
learning how to crawl,
in the real world.*

*I am still learning
how to walk,
these roads, all alone.*

*I am still learning
how to enjoy little things,
that aren't really little.*

*I am still learning
how to take turns,
that come my way.*

*I am still learning
how to fall in love,
with my own mess.*

*I am still learning
how to count,
the feelings.*

*I am still learning
how to breathe,
in this environment.*

*I am still learning
how to cope up,
with this new world.*

*I am just a little human,
but people tell me
constantly
that I have grown up.*

Maneet Malhotra
English Hons 3year

HAVE YOU EVER BEEN LOST?

*Have you ever been lost
in a world where no life exists?*

*Have you ever thought
about the world after death?
Give it a thought,
it will make you go wild.*

*What would happen
if no life exists?
Where would we all go?*

*Maybe somewhere in some world,
where we don't need a solution for our problems.*

*A world,
where we don't fight for little things.*

*A world,
where we actually know that there is nothing ours*

*A world,
where there are just beautiful people around you.*

*A world,
who won't judge.*

*A world,
who knows you for you.*

A world,

where we all are dead.

*Or maybe a world,
where we all just sit together silently. (finally)*

*A world,
where we don't get to fight,
to hold grudges,*

*just silent souls talking to each other
about how silly we humans were.*

*A world,
where we realise
that at the end,
we all die
and nothing remains
with us FOREVER.*

*Hey, I was just asking,
"HAVE YOU EVER BEEN LOST?"*

Maneet Malhotra
3year English (H)

ILLNESS

*It is for you because
You are a woman,
With all that in you;
Another's added in the dozen.*

*It is sharp
And it cuts,
It is so sudden
That it hurts.*

*Mother says,
'accept it, you are now a lady'
To a flower from a bud
Leaving your roots
Now flowing, gold.*

*Abandon your diseases:
Unwanted, reckless forever
increases.*

Rupali
Philosophy Hons 2year

HEAVEN ON EARTH

*Ever been to a place which felt
like you are somewhere
else on this planet?*

*A place,
which makes you feel
on the top of the world.*

*A place,
where you feel
that you are done with all your problems.*

*A place,
where there are aesthetics and recreation.*

*A place,
where the beauty of nature
encompasses every aspect
of the living and non-living
part of our Earth.*

A place,

*where you feel deep respect
and love for nature.*

*A place,
where each individual is able
to access a certain amount
of peace and tranquillity.*

*A place,
where you can feel
heaven in your veins.*

*Biodiversity, a beautiful and wonderful aspect of
nature. Sit in a forest and listen to the birds. Watch a
spider weave its complex web. Observe a fish feeding.
Feel the water drowning in its own waves.*

Thus, you would know how subtle our nature is.

Maneet Malhotra
English Hons 3year

ABODE

*What do I seek?
After all the reasons are bleak.
Fair yet foul verses I write,
Filthy notions have this plight.
Dark seeping in comatose eyes.
What true words do chase lies?
"Doubt truth to be a liar",
Hasting to a direful desire.
Chasing the harmony of synced lines,
What does symphony define?
What charm does harm allure?
Melody of my words devour.
As muse clinged to the womb,
Have had slung my words to doom.
For words' sake forsake the bliss.
Ugly truths need to be reminisced.
Soul throbs in resonance with art.
Wicked were the cupid's dart.
Questing my spirit they drool.*

*Piercing through heart been old school.
Gnawing me through every kiss.
My spirits still refute to submiss.
'Cause,
"The appetite may sicken and so die",
Overfed with me, my truths still lie.
Ballet-ing on my edges with such charm.
Glissading on fault lines saves the harm.
Allured by chaos' spell ,
Words have tuned to menacing knell.
Obscure as if half moon days.
Cradling in harm's embrace.
In disguise , my thoughts I blurry in between the lines
.
After taste of verses been hellishly divine.*

Ashmeet Kaur
English Hons 2year

THIS SEA IS ME

*I spent the last year looking for them,
I spent the last year looking for me.
On that shore,
in the depths of this sea.
I spent that last year looking for an escape,
to the shore of this sea that is made of me.*

*Met a few people,
found myself
in the gay sun
and the glittering sand.
Saw many old ones leave
and thought,
it was all going out of hand.
Found myself deep,
took help of pen and paper
to help me weep.
Friends were strangers now
and strangers took their place.
I found it hard to breathe,
on the seabed
of this sea that is made of me.*

*I finally realised,
in the depths of this deep dark sea
I didn't have to look for you anymore,
I am to look for me.
I finally knew,
It's me who's going to pull me up,
when it was you
who took me down.*

I no more feel hell bound.

*I feared these cold depths,
I feared my dark seas.
But now I know,
I don't have to be on that shore
or find an escape,
These waves are a part of me.
I'm the one who can ease this pain.*

I'm this sea.

*This sea is made of me.
These depths are mine,
I control these.
As the year ended,
I knew,
it was never about looking for you.
it was always about finding me.*

*I know
I don't have to look for you anymore.
I've found me.*

Ankita Sharma
English Hons 2year

PETALS SO SERE

ARE WE THE SAME?

*Felt bittersweet,
on seeing,
such fragile petals,
lay on grave stories.*

*They sit,
like tribute flowers.*

*Seem to be dead,
yet revolt to be called alive.*

*Mark the stories,
which are over,
but forever remind.*

*Under these petals
lie the cemetery of words,
where sleep the characters,
we miss,
cry over and grin.*

*Above it,
we the bearers,
just gaze at
the marked chaos.*

*We can't help it,
instead just feel,
this pinching- relaxing peace.*

I repeat.

ARE WE THE SAME?

Chavi Sehgal
English Hons 2year

HELPLESSNESS

*Trailing the vicious circle
of this philanderer city,
I am on an adventure stroll.
It engulfs me
like a sink hole.
On a hideous chase
filth has consigned it's chunks.
Falling through the back of my throat.
It's fingers fondle,
scraping my lungs.
Choking me in it's hideous chase.
Gasping for life,
I stumble in pursuit of grace.
Flailed for clarity in fumes,
now my eyes give up against foul.
Can name it boon of smog
that had me peeping in my soul.
Panting, I master oozing out
Some life breaths.
Soul gauze helping my Helplessness.*

Ashmeet Kaur
English Hons 2year

THE SUNBEAMS ON MY WINDOW

*On the bed,
I lay near the window,*

*the lights, switched off.
Where a sunbeam or two,
may come dancing in.*

*For hours, I lay,
watching the dust particles
groove to their own beat.*

*Thinking,
how the sun ignited them.*

*A single drop of energy
creating a party.*

*A simple phenomenon,
making magic.*

*Indeed it was.
A magician
casting a spell.*

*Turning the dusty particles
into teeny sized stones,*

*topaz and sapphire.
or maybe
pearls and diamonds.*

*Which would then wander,
from the beam of light
and then suddenly,*

Vanish.

*Don't prefer the spotlight
apparently.*

*Or maybe
just don't want
to be conquered,
to be possessed,
to belong to someone else.*

*But be
only their own.*

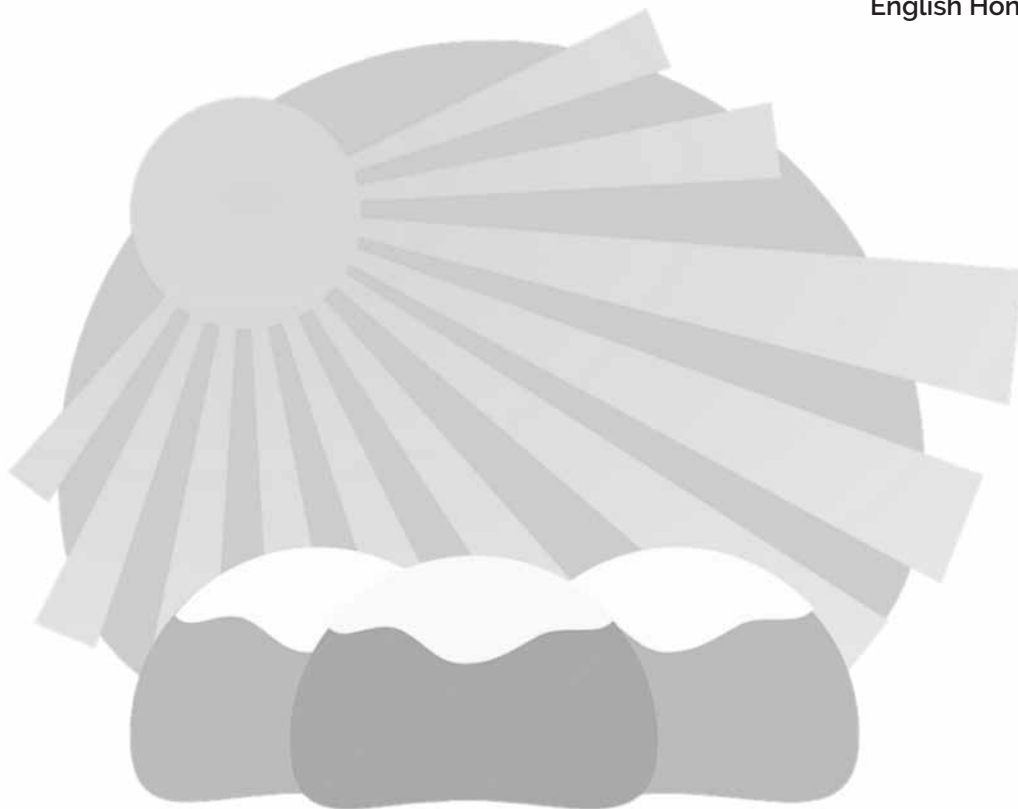
*Thus, making themselves
priceless.*

The sunbeams

*saving them
as a legend,*

*forever to be told,
for generations to come.*

Nandini Dogra
English Hons 2year

WILL TITANIC REACH AMERICA?

Water water everywhere.
Folks with frozen fear and phlegm,
in the morning at 3:25 a.m.
around 1500 slept to a cold death.
It was a matter of chance,
Jack won the tickets.
Titanic was going to America.
Land of prosperity and possibilities.
Travelling in it people of various civilities
A beauty adorned with youth- Rose.
Soon, about to enter
the wedlock
as her mother chose.

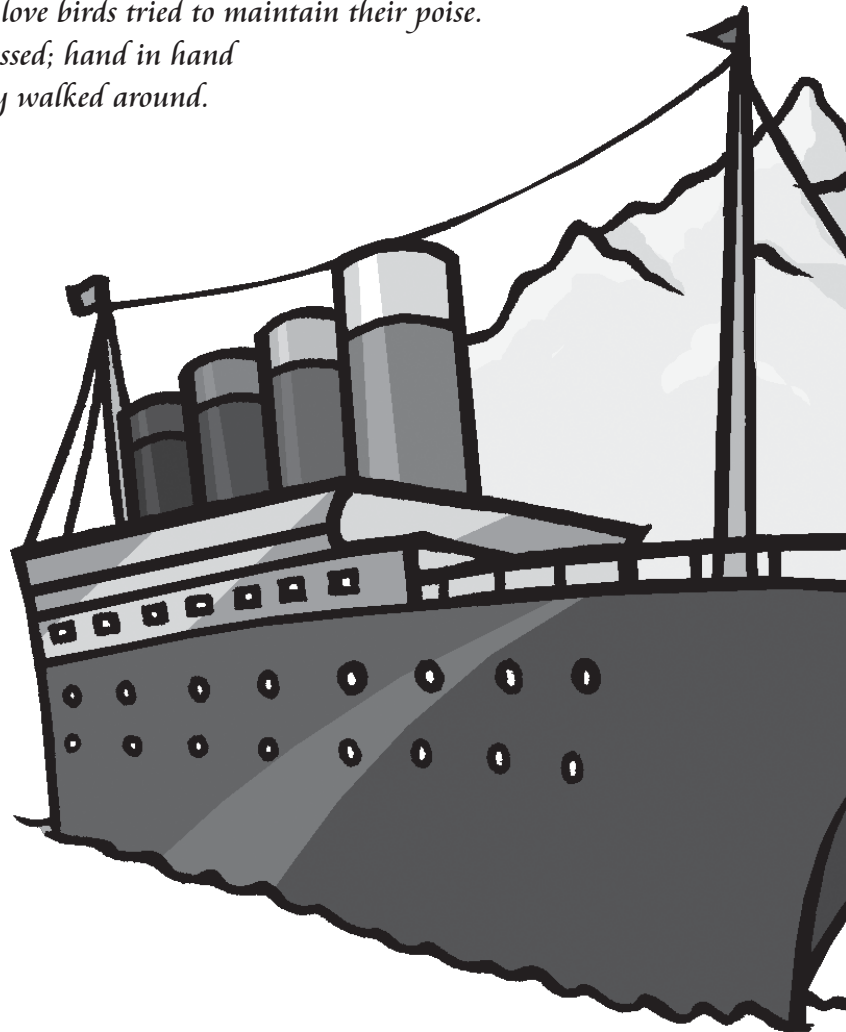
An advocate of patriarchy,
born into aristocracy.
Mr Hockley, served
his fiance small scoops
of violent superiority.

Love is about respecting your beloved.
Jack thought...it was easier drawn,
than done.
Without feeling;
sketching naked French women.

But the matter was different with Rose
His fingers fluttered as she lay there
Wearing his heart,
dangling across her neck
After few blissful moments
Titanic was sailing towards its wreck.

However time came to a standstill
His hands roving around
amidst the wafting chill.
The chasm between them
filled by kisses.
A terrible sound...
falling glass dishes.

Hearing that wild noise,
the love birds tried to maintain their poise.
Dressed; hand in hand
they walked around.

*When news was travelling fast-
it was only two hours
for the ship to be drowned.
Rose couldn't believe her ears,
was aghast.*

*They struggled to be with each other.
The ship was drowning fast.
People left on board
thought about the reminiscence
of life and past.*

*A dead, dark
and deep future awaited them.*

*Rose and Jack clutched the railing,
realising it was the point of their first meeting.
Why the hell did God plan it that way?
When he was interested in cheating?*

*On the count of three,
Rose took a deep breath
and was soon under
the ceiling of liquid ice.*

*It felt as if their body
was bruised and chiselled.
In the vastness,
she felt her plight
as little as a grain of rice.*

*Jack held her hand firm.
The waves casually
felt the need to yawn and squirm.
Chilly pangs came one after the other.
People felt their lives
gradually perspiring through their pores.
Hypothermia took charge,
uniting Jack and Rose in an eternal bond.*

*The alarm rang.
Jack woke up to a sunny morning.
It was a new day.
He got ready,
had breakfast and paced up to the bar.*

*He held the cigar between his lips,
joined the gambler trio.
The game started all over again,
but today it seemed vain.*

*He lost ... ordered beer,
picking up the newspaper,
rolling the cigar with his hand.
The headline read:
"Rose DeWitt Buckater dies
of cardiac arrest on Titanic".*

*He felt uneasy reading the headline.
Instantly the tragic dream struck his mind.
Was it an omen signalling the impending doom
Or did he just missed out on a possibility enclosed
within the confines of his room?*

CITY AT RIOT

*The city is at riot
windows are painted black
law and order stinks of bombs and politics
curfew for unending days
after 5 pm don't leave your houses.*

*Government's secrets are falling apart
and the public transports are set on fire
people beating their chests against the police shields
after 5 pm don't leave your houses.
My lil sister is missing since two days
the sirens of ambulance are exploding my head
now, it's difficult to differentiate between people from guns
so every person with their hands
hidden inside their jacket is shot
mostly it's stolen food inside of their jackets
instead of rifles
after 5 pm don't leave your houses.*

*One political party blaming the other
while I am solving a math problem written on the blackboard
a statistics question asking us to plot a linear graph
for the deaths which are taking place during the riot
and I am redrawing it again and again and again
because the line always goes out of the page of my notebook
no matter how much I shift it towards the margin
I told my teacher how this question
is making me feel sick to my stomach
she laughed and said that I'm just bad at mathematics
after 5 pm don't leave your houses.*

*You see
they don't want to accept that things are wrong
they don't want you to accept that something IS wrong
so they organize a quiz for the school kids
in the middle of the crisis
each news channel covering it live
to show the world how this city is not at war with itself*

It's a rapid fire round of 5 questions:

Question 1.

they are asking the name of the person who won the Nobel prize for peace, born and raised here in this beautiful city, and died at the age of 89
And I tell them about the date on which the official order for the massacre of the people protesting peacefully two blocks from here was issued

Question 2.

the name of the device which uses electric shocks to bring back a dead heart of a dead man back to life in the hospital
And I tell them about the wounds on people's body caused by Taser guns

Question 3.

they are asking the name of the statue of the historic figure established in the park
a hero of civil war fought on this very ground
And I tell them about a single burnt shoe, shattered spectacles, broken toys and rotten flowers found outside the church after bomb blast

Question 4.

they are asking the synonyms of obedience
definition of democracy
antonym of hypocrisy
And I start saying words like loss, hunger, fear, mercy like it's a prayer I've always known

Question 5.

they are asking names of the people who dare stood against the government in the past and spoke the truth fearlessly for freedom and for nation
And I keep quiet

5. they are asking names of the people who spoke the truth and I keep quiet

5. names of the people who spoke the truth and I keep quiet

5. people who spoke the truth and I keep quiet

5. spoke the truth and I keep quiet

5. truth and I keep quiet

5. keep quiet

it's 5 pm

and after 5pm don't leave your houses

The True Blue Lover

I often hear people call Delhi "culture less", that it has no value system of its own and outsiders find it too fast and baffling to adjust to the pace of the city. Being born and studied all my life in Delhi, this was a hard morsel to gulp! Needless to say I love my Dilli and like it does, I welcome one and all with open arms and gush with pride counting infinite reasons to fall for it.

It does have a culture of acceptance and became hybrid in its process of adapting and indulging in the ethnicities which came as a package deal when people turned to it in the name of shift, education, vocation, sojourn, security et al.

Yearning for authentic Bengali cuisine? You will find umpteen joints to serve you that. Want that awesome Mekhla Chadar? Assam Emporium is right at the center of Delhi. Missing a stroll in the long alleys of Lucknow? Purani Dilli is no distance...thanks to Delhi Metro! The rich heritage spots also add glamour to the undying charm of this city.

"Ye shehar nahin mehfil hai..." No city can offer so much as Delhi does. It never stops sharing itself with all who embrace it. Everyone can take a piece of it but still it showers its love in abundance. It is like a woman, the nurturer...so delicately strong who bounces back with the same zest to breathe even after stones of tragic times are hurled at it frequently.

Delhi has seen it all...the good, bad and the ugly. The face of the city changes every decade but its soul remains as pure as the oldest, sweetest wine. It teaches its people to live each day with the boldest attitude, throws challenges which make them learn how to swim and cross the bridge when the time is right. My city never fails to surprise me with its capacity to widen its arms when its people need it the most. No time of crisis passes in isolation and its folks can only be grateful for the tough lessons it has taught them. Delhi O Delhi, may you stay your awesome self!

Praveshika Mishra
Assistant Professor,
Department of English

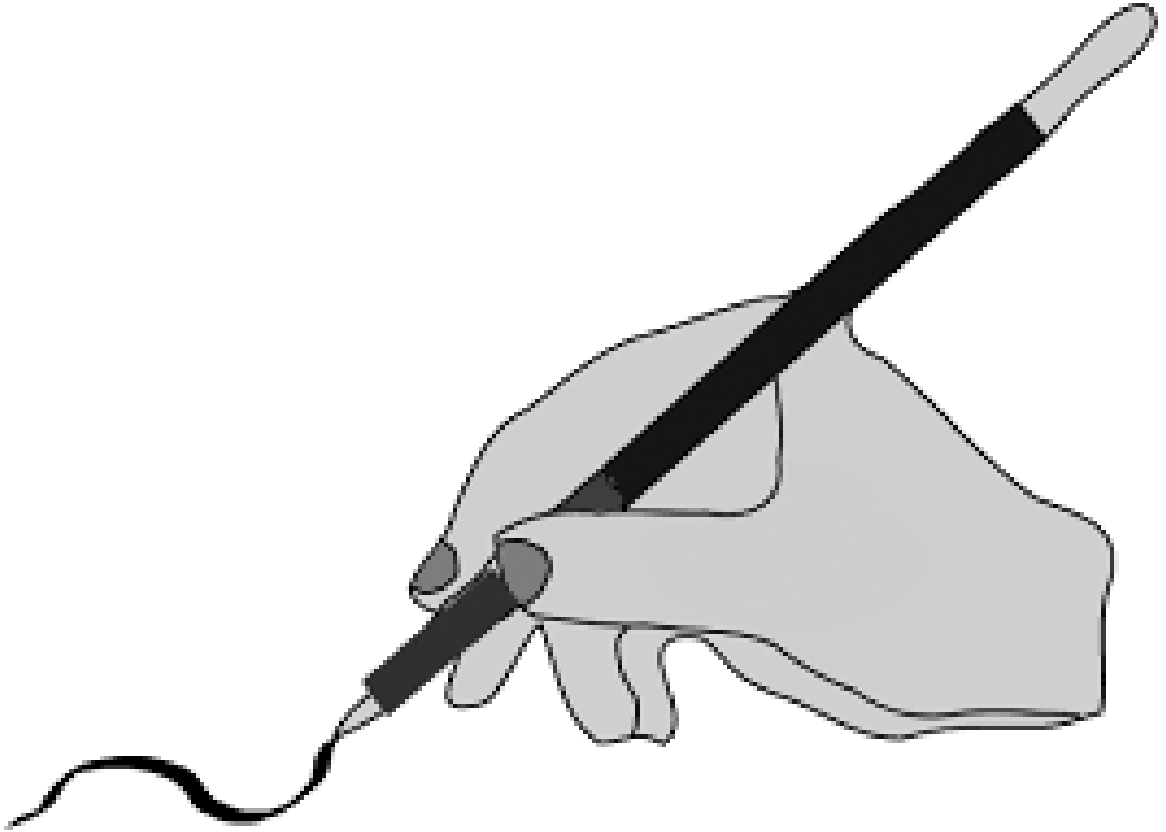
हिन्दी
विभाग

A large, black, stylized floral scrollwork design that frames the text. It features a central vertical stem with several leaves and intricate, swirling patterns extending to the left and right.

संपादकीय

हिन्दी संपादक की ओर से.....

उत्तर आधुनिकता का यह दौर मानव-मूल्यों के क्षरण का दौर है। सुबह उठते ही मिलने वाली अखबारी खबरों में दिन-दहाड़े होने वाली लूटपाट, हत्या आदि ने मानव को मानव-प्रेम और देश-प्रेम विहीन कर पश्चिमी संस्कृति को अनुगामी घोषित कर दिया है। मशीनी जीवन जीने की हम स्वकेन्द्रित होकर रह गए हैं और रिशतों के मायने भूलकर रात-दिन केवल और केवल पैसे को पाने की अंधी-दौड़ में शामिल हैं। प्रेम और मानवता जैसे पंख लगाकर उड़ गई है और पैर पसार लिए हैं नफरत और दहशत ने। यह परिवेश मिल रहा है आज के युवा वर्ग को। 'सर्वे भवन्तु सुखिना' के विचार से आधुनिक भारत अब नहीं रहा। अब चारों तरफ क्षणिक मौज-मस्ती और हिंसा अपनी दोनों बाँहें फैलाए युवा वर्ग को अपनी ओर आकर्षित कर रही है। मूल्यों को पददलित कर युवा वर्ग समाज में आमूलचूक परिवर्तन चाहता है जहां परस्पर और संस्कृति के मायने बिल्कुल बदल से गए हैं। 'वैष्णव जन तो तैने कहिए जो पीर पराई जाने रे' जैसे मूल्य समाज से निष्कासित कर दिए गए हैं। लगता है मूल्य केवल साहित्य की निधि बनकर रह गए हैं हमें इस तस्वी को बदलना होगा। मृतप्राय होती संवेदनाओं में एकबार फिर संजीवनी देनी होगी, अपने कर्तव्यों को सहजने के साथ निभाते हुए एक नव भावर का निर्माण करना होगा। जिस प्रकार फल मुरझा जाते हैं लेकिन उनकी खुशबू वातावरण से जाती नहीं उसी प्रकार युवा वर्ग को अपनी अदम्य साहस और शक्ति को पहचानकर नैतिक मूल्यों की पुनस्थापना करनी होगी। वैश्वीकरण के इस दौर ने बेशक से दूरियों को पाट दिया है। एक बटन के दबाते ही हम विश्व के किसी भी कोने की खबर पा लेते हैं परन्तु संवेदना और मूल्यों को भी हानि पहुंची है और यह स्थिति खेदजनक है। 'बानी' के प्रकाशन के माध्यम से हमारा यही प्रयास है कि हम उन संवेदनाओं की ओर मूल्यों को मृत न होने दें जो हमारे अस्तित्व को जनवाते हैं। इसी शुभेच्छा के साथ सहृदय पाठक को समर्पित।

विषय सूची

1. नारी का सम्मान.....
2. एक बेटी की जिंदगी.....
3. तेरी चाहत मैं क्या से क्या हो गई.....
4. शब्द.....
5. पुष्प.....
6. विकास का सवाल?.....
7. बाल विवाह.....
8. योग रखे निरोग.....
9. किन्नर.....
10. मेरा देश मेरी सोच.....
11. माँ का रूप.....
12. इसलिए बहुत खास हो तुम.....
13. बदल गई यह दुनिया सारी.....
14. सपनों की उड़ान.....
15. विनती एक अजन्मी बेटी की.....
16. प्लास्टिक मुक्त करो संसार.....
17. नन्ही बिटिया की पुकार.....
18. काश ऐसा होता.....
19. रोक दो.....
20. बेटी.....
21. मेरा देश.....
22. किन्नर.....
23. उम्मीद.....
24. काश कोई होता.....
25. माँ.....
26. तुम मुझे यूँ मिले.....
27. मेरे पापा.....
28. मेरे पंख.....
29. सफलता की राह.....
30. जिंदगी में बस यूँ ही.....
31. नारी का सम्मान.....
32. वे भी जीना चाहती है.....
33. क्या मानवतावाद जाग पाएगा?.....
34. गुरु नानक देव जी.....
35. गुरु नानक देव जी और उनके विचार.....
36. गुरु नानक देव और सिख धर्म की व्यावहारिकता.....

नारी का सम्मान

मत कर नारी का अपमान तू,
परिणाम इसका बुरा होगा।
ये धरती फट जाएगी,
सामने तरे श्मशान होगा।

जल उठती है हर बेटी के अंदर की ज्वाला,
जब एक बेटी जला दी जाती जिंदा है।
अरे, नारी के अपमान के लिए,
दुर्योधन अभी भी जिंदा है।

नारी त्याग की मूरत है,
तुम क्या उसे पहचानोगे।
चाहे कुछ भी हो जाए,
तुम गलती उसी की मानोगे।

दुर्गा माँ की पूजा करके,
भक्त बड़े कहलाते हो।
और धरती पर उसी देवी का
अपमान करके दानव क्यों बन जाते हो।

जब-जब घर से बाहर निकलती है,
जल्दी आना, सुनने को मिलता है।
सूरज ढलते ही उसे शैतानों का,
डर सा लगने लगता है।

कब तक डर कर जीना होगा?
यह सवाल हर बेटी का।
मुझे भी खुल कर जीना है,
यह कहना हर बेटी का।

जहाँ नारी का सम्मान होता है,
वहाँ देवता का वास होता है।
नारी के लिए सबसे अच्छा
उपहार ही उसका सम्मान होता है।

शालू मौर्या
हिन्दी (विशेष) प्रथम वर्ष

एक बेटी की जिंदगी

रख के देखो खुद को पिंजरे में,
व्याकुल हो जाओगे।
मैं सच कहती हूँ साहब,
जीते जी मरते चले जाओगे।

वो छोटे कपड़े पहने तो बिगड़ी,
पूरे कपड़े पहने तो गँवार कहलाती है।
लोगों की मर्जी से जीते-जीते,
वो इंसान नहीं कठपुतली बन जाती है।

दुनिया में आने से पहले वो,
जिन्दगी की गुहार लगाती है।

और दुनिया में आने के बाद,
वो आजादी की गुहार लगाती है।

पंख पंछियों के नहीं,
बेटियों के भी काट दिये जाते हैं।
इतना सब होने के बाद भी,
लोग उसे बेबस और लाचार बताते हैं।

खुले आकाश में उड़ने को,
हर पंछी व्याकुल हो जाता है।

बेटियाँ खुद को नहीं,
समाज बेटियों को जज करता है।

पढ़-लिखकर तुमको,
खूब नाम कमाना है।
और घर के कामों को सीख कर,
एक अब्बल गृहिणी भी कहलाना है।

कुछ सालों में वो,
बेटी से बहू बन जाती है।

पहले माँ-बाप की मर्जी,

अब पति की मर्जी से जिन्दगी जीनी पड़ जाती है।

एक बाप अपनी बेटी दे देता है,
और ससुराल वाले कहते हैं कि,
तुम्हारे बाप ने दिया ही क्या है?
बहू के बाद वो माँ बन जाती है,
और बच्चे कहते हैं कि,
तुमने हमारे लिए किया ही क्या है?

जिंदगी बुढापे की दहलीज़ पर आ जाती है,
और रोटी भी गिनती से मिल पाती है।

सब की मर्जी से और सबके लिए जीते जीते,

एक बेटी से नारी फिर से बेचारी बनकर अपना दम-तोड़ जाती है।

तुझसे मिली तो, तेरे साथ की आदत हो गई।
तुझसे जुड़ी तो, खुद से दूर होने की आदत हो गई।
तुझे देखा तो, देखने की आदत हो गई।
तुझे चाहा तो, चाहने की आदत हो गई।

तुझे बुलाया तो, इंतजार करने की आदत हो गई।
तुझे सोचा तो, दुनिया भुलाने की आदत हो गई।
तुझे माँगा तो, माँगने की आदत हो गई।
तुझे समझा तो, सब्र करने की आदत हो गई।

तू जो रूठा तो, रोने की आदत हो गई।
तू जो दूर है मुझसे, गम सहने की आदत हो गई।
तू जो साथ है, जीने की आदत हो गई।
तेरा प्यार जो मेरे साथ है, दुनिया जीतने की आदत हो गई।

तेरा भरोसा जो मेरे साथ है, संभलने की आदत हो गई।
तेरा दिल जो मेरे पास है, अपना दिल धड़काने की आदत हो गई।
तेरा हाथ जो मेरे हाथ में है, सुकुन से चलने की आदत हो गई।
तेरा मेरा मिलन तो, मुकम्मल है, भगवान पर भरोसा करने की आदत हो गई।

तुझसे इतना प्यार है, हर दुआ मे तेरी हिफाजत करने की आदत हो गई।
तेरी नज़दीकियाँ नसीब होने से, साँसो को भी तेरी खुशबू की पहचान हो गई।
तुझे पाने का हर मुमकिन प्रयास करने से, तड़पने की आदत हो गई।
तुमे खोने के डर से, दुनिया से डरने की आदत हो।

तुझे जो सताया तो, खुद से झगड़ने की आदत हो गई।
तुझसे जो नज़रे जोड़ी तो, गैरो से नज़रों चुराने की आदत हो गई।
तुझे जो अपना बनाया तो, दिल मे बसाने की आदत हो गई।
तुझे जो वादा किया तो, उसे निभाने की आदत हो गई।

आस्था
बी. कॉम (प्रोग्राम) प्रथम वर्ष

शब्द

शब्द क्या है....?

शब्द अस्तित्व है पुराण का,
शब्द अस्तित्व है कुरान का,
शब्द अस्तित्व है मौजूदगी का,
शब्द अस्तित्व है वजूदगी का,
शब्द एक आगज़ है इतिहास का,
शब्द एक अंदाज़ है एहसास का,

शब्द के भरोसे ये जहान है,
शब्द के भरोसे ही तो इंसान हैं,
शब्द में छुपी होती है इंसानियत,
शब्द में होती है नादानियत,
शब्द के कई है रंग,
शब्द चाहे तो करा दे जंग,
शब्द चाहे तो लगा दे गले,
शब्द चाहे तो कटवा दे गले,

शब्द तरीका है इज़हार का,
शब्द तरीका है प्यार का,
शब्द को कमजोर न समझो तुम,
शब्द से अस्तित्व है तुम्हारे किरदार का।

कामाख्या
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

पुष्प

पुष्प हूँ
मेरी किस्मत भी निराली है
मेरी उपस्थिति ही सबको खुशी देने वाली है।

मैं प्रेम का प्रतीक हूँ
फल की आस हूँ
खुश हूँ न कभी निराश हूँ
चम्पा, चमेली, गेंदा या फिर प्लाश हूँ
यह बात भी कितनी निराली है
मेरी उपस्थिति ही सबको खुशी देने वाली है।

मैं गले का हार, पौधों का सार
बीजों का दादा, बालों श्रृंगार
प्रेमी का प्यार, प्रेम का इजहार हूँ
मुझसे ही दुनिया की हरियाली है
मेरी दुनिया भी कितनी निराली है
मेरी उपस्थिति ही सबको खुशी देने वाली है।

घमंड है मुझे मैं देवों के गले का हार हूँ
श्रद्धा दिखाने का आधार हूँ
वर-वधू के हाथ की वरमाल हूँ
यह बात भी तो घमंडी बनाने वाली है
मेरी किस्मत भी कितनी निराली है
मेरी उपस्थिति ही सबको खुशी देने वाली है।

ओह!
कितना दुखी हूँ मैं
मैं कितने गलत ख्याल में था
मैं कब्र के आले में मैं
फोटो की माला में मैं
न लौट कर आने वालों के
ऊपर बिखरने वालों में मैं
शोक का प्रतीक मैं
दुख भरा अतीत मैं।

आह!
मेरी उपस्थिति भी
कितनी कष्ट देने वाली है
मेरी पहचान भी
कितनी निराली है
मेरी उपस्थिति भी क्या
सबको खुशी देने वाली है???

कामाख्या
हिन्दी (विशेष) द्वितीय वर्ष

विकास का सवाल?

कम तो नहीं लगते आज़ादी के ये 72 साल,
लेकिन आज भी सबसे ऊपर है विकास का सवाल?
हॉ हो गए पाँचवी महान अर्थव्यवस्था में शुमार,
फिर भी क्यों है कई कंधों पर गरीबी का भार?

मजबूत लोकतंत्र के नाच पर,
नित भ्रष्टाचार के बीज पनपते हैं।
नेताओं की इन आदर्श वर्दी के पीछे,
छुपे राक्षस ही देश को ठगते हैं।

निष्पक्ष चुनाव की झूठी दुनिया में,
क्यों जनता गुमराह सी दिखती है?
हैं हज़ारों पार्टियाँ फिर भी,
नोटा को ही अपना समझती है।

सुरक्षा के नाम पर यहाँ,
पुलिस ही आँखें दिखाती है।
जो गया सच्चाई की राह पर,
वो हस्ती रास्ते में ही मिल जाती है।

मिशन शक्ति की सफलता में,
नोटबंदी की असफलता फीकी नहीं लगती।
शिक्षा के अधिकार की सच्चाई,
जेब भरने तक ही सिमटती।

स्वास्थ्य की इस सुविधा में हड़ताले ही बीमारी बढ़ाती हैं,
न जाने कितनी साँसे दरवाज़ों पर ही रूक जाती हैं।
आरक्षण की इस धुन में कई मतवाले नाच उठे,
राजनीति के इस दलदल को कोई न भाँप सके।

धर्मनिरपेक्षता के बावजूद धार्मिक झगड़ों का,
दिखता कोई समाधान नहीं।
भाई भतीजावाद के आगे शिक्षा, प्रशिक्षण,
सामर्थ्यता का कोई सम्मान नहीं।

कम नहीं थे आज़ादी के ये 72 साल
लेकिन आज भी सबसे ऊपर है विकास का सवाल???

बाल विवाह

आँखे खोलो देखो क्या हो रहा है?
पिंजरे में कैद परिंदा क्यों रो रहा है?

है, कई बंदिशो में कैद वो,
आत्मा को उसकी तोड़ दिया,
देखो जमाने की हरकत ने,
क्या हाल उसका कर दिया।

बारह की ही उम्र में,
विवाह उसका कर दिया,
देखो हैवानियत ने कैसे,
इंसानियत को दफ़न कर दिया।

समाज की भीड़ में,
अकेली थी वो लड़ रही,
अंधकार के कफ़न को वो,
लाल जोड़ा थी समझ रही।

गहनों की जंजीरों से,
देखो उसको लाद दिया,
रिवाजों के बंधनों में,
कैसे उसको बाँध दिया।

दिखावे की खुशियों तले उसके,
बचपन को था कुचल दिया,
छिन कर हाथों से किताबें,
चूल्हे के हवाले कर दिया।

हाथ छोड़ माँ का उसने,
आँसुओं से आँचल था धो दिया,
दहलीज़ घर की लाँघते-लाँघते,
आत्मा को अपनी खो दिया।

चंद लम्हों में देखो,
विदाई उसकी हो गई,
हर ख्वाब उसका टूट गया,
जुदाई सबसे हो गई।

घर जाकर पराये उसने,
दर्द को था सह लिया,
शराफत के लिबाज़ में,
शैतान को था पा लिया।

हर रात मरती इंसानियत और मर्यादा से,
था दम उसका घुट रहा,
घूँघट की आड़ में था,
बचपन उसका उजड़ रहा।

वो रोई हर रात अकेले थी,
चीखें किसी ने सुनी नहीं,
सहारा कौन देता यहाँ,
जब जिंदा कोई था ही नहीं।

दीपाली गंगवार
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

योग रखे निरोग

ना मुझमें कोई छल कपट,
ना मुझमें है मोह माया,
तुमको ही निरोगी बनाने,
इस दुनिया में लेकर जन्म आया।

प्रतिदिन अपनाकर मुझको,
तेरा दिन मंगलमय हो जाएगा,
फिर चिंता तुझपे नहीं,
तू चिंता पे भारी पड़ जाएगा।

ना अस्त्र है मेरे पास ना शस्त्र है मेरे पास,
फिर भी बिमारियों से लड़ना आता है,
जीवन भर निरोगी रहता है वो इंसान,
जो मुझको अपने जीवन में अपनाता है।

आलस को तुझसे मिटा दूँगा
चिंता को तुझसे हटा दूँगा,
मैं भी कितना उपयोगी हूँ,
ये आज मैं तुझको बता दूँगा।

थोड़ा-सा तू कर ले प्रातः,
थोड़ा शाम को दोहरा ले,
सारी औषधिया छोड़ के तू,
योगा से खुद को स्वस्थ बना ले।

ना दर्द रहे तेरे तन में,
ना मैल रहे तेरे मन में,
तेरे मस्तिष्क को गति में ला दूँगा,
जरा करके देख मुझे ऐ मानव!
तेरी ज़िदगी की आयु और बढ़ा दूँगा।

उन्नति
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

किन्नर

आम लोगो सा स्वरूप है मेरा,
आम लोगो सा स्वभाव है।
बना मुझे मनोरंजन का साधन,
उड़ाता समाज मेरा उपहास है।

कहकर किन्नर मुझे,
मेरी काबिलियत को दफनाते है।
ताली मारना काम मेरा बस,
यही याद दिलाते हैं।

आम लागो की बस्ती से,
मुझे खदेड़ा जाता है।
नाम बताकर किन्नर मेरा,
मुझे विचित्र बताया जाता है।

पैदा होते ही मुझे,
मैरी जाति को सौंपा जाता है।
नाम बातकर किन्नर मेरा,
मझे हर पहलू पर परखा जाता है।

अर्धनारिश्वर का रूप हूँ मैं,
महाकाल का स्वरूप हूँ मैं,
फिर भी,
उस ईश्वर के स्वरूप का,
लोग उपहास उड़ाते है।
नाम बताकर किन्नर मेरा
मुझे विचित्र बताते है।

बताकर विचित्रता का भण्डार,
तिरस्कार मेरा करते है।
छक्का, किन्नर कह-कह कर,
चप्पलों से विदा करते हैं।
अनेक सपने आँखों में,
इज्जत की जन्नत चाहता हूँ।
न दे कभी किन्नर का जन्म,
रब से बस यही अरदास लगाता हूँ।

तनीषा
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

मेरा देश मेरी सोच

देश को बदलने की एक कशिश है मुझमें,
हालात से लड़ने की एक उम्मीद है मुझमें,
बुराइयों को मिटाने की एक चाह है मुझमें,
देश को नए रास्ते पर ले जाने की आग है मुझमें।

रास्ता इतना भी आसान नहीं ये पता है मुझे,
पर मेरे हौसलों की उड़ान भी कुछ कम नहीं,
मैं उन वीरों की धरती से हूँ जिन्होंने,
इस देश के सम्मान में अपने प्राणों तक को न्यौछावर कर दिया,
उस देश की शान को बढ़ाने की एक आस है मुझमें।

उस देश के कण-कण से प्यार है मुझे,
उस देश के लिए गलत सोच से लड़ने का फितूर है मुझमें,
अपने उस देश के लिए कुछ कर जाने का जुनून है मुझमें,
मैं उस झाँसी की रानी की धरती से हूँ,
जिससे अंग्रेजी की सेना भी काँप उठी,
मैं उस अहल्या बाई की धरती से हूँ,
जिससे आक्रमणकारियों की सेना भी काँप उठी।

उन वीरों को है सलाम मेरा, उन वीरों को है सम्मान मेरा,
उस धरती को है सलाम मेरा, उस धरती को है सम्मान मेरा,
उस देश को है नई ऊँचाई पर ले जाने में क्या तुम मेरा साथ दोगे?
उस देश के सम्मान को लौटाने में क्या तुम मेरा साथ चलोंगे?
उस मिट्टी की आन बढ़ाने में क्या तुम भी जान दोगे?

आओ, हम सब मिल के ये प्रण ले कि,
इस देश की आन बढ़ायेंगे,
इस देश की शान बढ़ायेंगे।

प्रेरणा सिंह
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

माँ का रूप

मत पूछो माँ का मतलब? माँ क्या होती है? मैं बताती हूँ, माँ क्या होती है? माँ का मतलब क्या होता है? माँ कोई खेल-खिलौना नहीं होती जिससे जब चाहे खेल लिया जाए और जब चाहे तोड़कर फेंक दिया जाए। अरे माँ तो एक मूरत होती है ममता की। ममता की वो मूरत होती है माँ जो अपनी संतान को नौ महीने अपने गर्भ में रखती है। और अपनी संतान के आने का इंतजार करती है। अपनी संतान की खातिर ही वो नौ महीने तक सभी दर्द, तकलीफों को सहन करती है। अपनी संतान की खातिर ही वो मर मिट जाने को तैयार रहती है और जब उसकी संतान इस दुनियाँ में आती है तो वो अपनी संतान के भविष्य को लेकर एक नई दुनियाँ के बारे में सोचने लगती है। ऐसा संसार जिस संसार में न कोई तकलीफ हो, न कोई दर्द हो, बस वो हो और उसकी संतान हो और उनके साथ थोड़ी खुशियाँ हो। लेकिन कुछ लोग तो यह समझ ही नहीं पाते माँ क्या होती है और माँ का मतलब क्या होता है। वो तो यही समझते हैं, कि जंगल से उठकर आए हैं। इसलिए वो अपनी माँ से परायों जैसा व्यवहार करते हैं। और उन्हें हमेशा तकलीफ देते हैं, दर्द देते हैं। लेकिन फिर भी माँ अपने लबों से एक बात भी नहीं कहती और अपनी संतान को अपने जिगर का टुकड़ा समझकर हमेशा उसे माफ करती रहती है और उसके सारे अत्याचारों और तकलीफों को सहन कर लेती है इसलिए तो माँ ईश्वर का दूसरा रूप कहलाती है। संतान की दोस्त कहलाती है, ममता की मूरत कहलाती है, और वक्त आने पर अपने संतान की मुश्किलों और कठिनाइयों से लड़ते हुए वो माँ दुर्गा व काली का रूप कहलाती है। ऐसी होती है माँ। जो दुखों में भी अपने आँसुओं को किसी के सामने जाहिर नहीं होने देती और हमेशा मुसकुराते हुए अपने सभी दुखों का सामना करती रहती है। ऐसी होती है हम सब की प्यारी-प्यारी माँ।

खुशबू
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

इसलिए बहुत खास हो तुम

काँटों की तरह चुभती हो तुम,
पर फूलों की तरह खिलाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

मोम की तरह पिघलाती हो तुम,
पर एक नया आकार दिलाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

कीचड़ की तरह दसाहती हो तुम,
पर कमल की तरह खिलाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

स्कूल का अंत बनकर आती हो तुम,
पर जिन्दगी की शरूआत कराती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

बिजली की तरह जलाती हो तुम,
पर रोशनी की तरह चमकाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

परीक्षा के रूप में आती हो तुम,
पर मेहनत करना सिखा जाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

आग की तरह तपाती हो तुम,
पर सबसे अलग बनाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

नीम की तरह कड़वी हो तुम,
पर जिन्दगी में मिठास घोल जाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

कभी डुबाती हो तुम,
पर दरियाँ के साथ बहना सिखाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

रुलाती हो तुम, सताती हो तुम,
पर आसमान में उड़ना सिखाती हो तुम।
इसलिए बहुत खास हो तुम।।

आस्था कुलश्रेष्ठ
बी. कॉम (प्रोग्राम) प्रथम वर्ष

बदल गई यह दुनिया सारी

बदल गई यह दुनिया सारी,
बदल गया है इंसान।
अपने ने अपनो को लूटा,
आया कैसा यह संसार?
तड़प रहा है कोई प्यासा,
पानी की एक बूँद की खातिर।
काई न उसे देता पानी,
समझ के उसको छोटी जाति।
बदल गई यह दुनिया सारी,
बदल गया है इंसान।
अपने ने अपनो को लूटा,
आया कैसा यह संसार?
मीठे फल खाने को पंछी,
ऊँची उड़ान भरता है।
पंख अगर जो टूटे उसके,
नीचे वो गिर जाता है।

तड़प-तड़प कर मरता है,
पर कोई न उसे बचाता है।
अंधकार की दस दुनिया में,
कैसा खेल तमाशा है।
धन दौलत की लालच में,
डूब गए इंसान सभी।
सही गलत का न जाने,
क्यों इनको कुछ ज्ञान नहीं।
बदल गया है इंसान।
अपने ने अपनो को लूटा,
आया कैसा यह संसार।
झूठ बोलकर अपनो से,
करते है यह ऐसा काम।
मारे उनको पीठ के पीछे,
और कहते है अल्ला राम।
बदल गई यह दुनिया सारी,

बदल गया है इंसान।
अपने ने अपनो को लूटा,
आया कैसा यह संसार?
कोई बन जाता है साधू
कोई बन जाता भगवान।
थाड़ी सी खुशियो की खातिर,
करता है यह गलत काम।
बदल गई यह दुनिया सारी,
बदल गया है इंसान।
अपने ने अपनो को लूटा,
आया कैसा यह संसार?

खुशबू
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

सपनो की उड़ान

मेरे पंख मुझे वापस कर दो,
मुझे आज खुल कर उड़ना है।
मेरे अधूरे सपने मुझे वापस कर दो,
मुझे उन्हे आज पूरा करना है।
जब तक मुझ मे साँस बाकी है
तब तक मुझे खुल कर जीना है।
बंदिशो कि बेड़ियो को तोड़कर,
मुझे भी आगे बढ़ना है।
खुद की एक पहचान बनाकर,
औरो के लिए भी एक मिसाल बनना है।
मेरे पंख मुझे वापस कर दो,
मुझे आज खुल कर उड़ना है।

जो जिद है मेरी सपनो को पाने की,
उस जिद को आज मुझे पूरा करना है।
जीवन के हर एक मोड़ पर,
मुझे खुद ही अपनी ताकत बनकर चलना है।
जो रस्ते मुझे डराते है,
जो सायें मुझ से हर मोड़ पर टकरा जाते है,
उन सभी से मुझे हिम्मत से लड़ना है।
मेरे पंख मुझे वापस कर दो,
मुझे आज खुल कर उड़ना है।

निक्की बैसोया
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

विनती एक अजन्मी बेटी की

सुन लो माँ मेरी पुकार
दे दो जन्म मुझे एक बार।
माँ, मैं भी जीना चाहती हूँ,
इस दुनिया में आना चाहती हूँ।
मत करो तुम कोई पाप,
मुझे कोख में मारकर।
सुन लो माँ मेरी पुकार,
दे दो जन्म मुझे एक बार।
माँ, मैं भी पढ़ना चाहती हूँ,
मैं भी लिखना चाहती हूँ।
पँख लगा कर सपनों के,
आसमां में उड़ना चाहती हूँ।
सभी जंजीरे तोड़ कर,
खुद को आजाद करना चाहती हूँ।
सुन लो माँ मेरी पुकार,
दे दो जन्म मुझे एक बार।
क्यों करते है सब बेटों की ही आस?
क्यों बेटियाँ नही होती खास?
कहते है सब, बेट होते दीपक कुल का,
पर माँ बेटियां ही तो करती है,
रोशन उसके घर का चिराग।
दे दो जन्म मुझे एक बार,
सुन लो माँ मेरी पुकार,
सुन लो माँ मेरी पुकार।

निक्की बैसोया
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

प्लास्टिक मुक्त करो संसार

प्लास्टिक! बन चुका है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
छीन रही है धीरे-धीरे,
यह हृदय से श्वास हमारे।
कहने को तो हम बन चुके है भोगी इसके,
पर, कर रही है यह भोग जीवन का हमारे।
बन चुकी है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
कर रही हैं प्रदूषित यह पर्यावरण को हमारे,
परन्तु, हमारे लिए तो है यह,
सुविधा जीवन की हमारी।
बन चुकी है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
जहां देखो फैली है
यह चारों ओर दीमक की तरह,
खा रही हैं धीरे-धीरे जीवन को हमारे।
बन चुकी है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
बनकर शिकारी छीन रही है
छोटे-छोटे जीव जंतु का जीवन।
बनकर कैंसर जैसी महामारी,
छीन रही है यह श्वास हमारी।
बन चुका है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
मिल धरती में यह,
कर रही मिट्टी को विषैला है।
वहीं, मिल आकाश में यह,
कर रही आकाश को गंदा है।
परन्तु फिर भी बन चुका है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
हजारों रोगों का नाम है यह,
यमराज का दूसरा नाम है यह।
फिर भी बन चुका है अभिन्न अंग,
यह जीवन का हमारे।
अब हम सबकी बस यही पुकार,
प्लास्टिक मुक्त करो संसार।
अब हम सबकी बस यही पुकार,
प्लास्टिक मुक्त करो संसार।
प्लास्टिक मुक्त करो संसार।।

मनप्रीत
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

नन्ही बिटिया की पुकार

हे बाबुल!
बेटा-बेटा करते-करते,
न जाने तूने कितने नादानों को मरवाया।
मैं तो बनना चाहती थी,
तेरे आँगन की शोभा,
परंतु तूने मुझको बोझ कहकर टुकराया।
क्या कसूर था मेरा जो तूने मुझको न अपनाया?

हे बाबुल!
मैं तो बनना चाहती थी,
तेरे आँगन का शोभा,
परंतु तूने मुझको बोझ कहकर टुकराया।

हे माता!
मैं तो बस तेरी परछाई बनकर,
तेरा साथ देना चाहती थी।

हे बाबुल!
मैं तो बस कंधे से कंधा मिलाकर,
तेरे साथ चलना चाहती थी।

क्या दोष था मेरा,
जो मैंने तुम्हारे लिए,
यह स्वप्न देखना चाहा?
क्या दोष था मेरा,
जो मैंने तुम्हारे बुढ़ापे का सहारा बनना चाहा?
क्या दोष था मेरा,
जो मैंने खुले आकाश में उड़ना चाहा?

हे बाबुल!
मैं तो बस कुछ बनकर,
तेरा नाम रोशन करना चाहती थी।
क्या दोष था मेरा,
जो मैंने तेरा नाम रोशन करना चाहा।

हे बाबुल!
न तूने मुझको समझा,
न तूने मुझको सुना,
न तूने मुझको एक बार ताका,
न तूने मुझको खेल खिलाया,
न तूने मुझको सीने से लगाया,
न तूने मुझको अपनाया,
तूने तो मुझको बोझ कहकर टुकराया।

हे बाबुल! क्या दोष था मेरा,
जो तूने मुझको न अपनाया?

हे बाबुल!
एक अवसर तो दे मुझको,
खुद को साबित करने का।
परंतु बोझ कहकर तुमने तो न अवसर दिया,
मुझको स्वास तक लेने का।

हे बाबुल!
न जा मुझे यूँ बेसहारा छोड़,
न जा मुझे यूँ इस हेवानी दुनिया में छोड़,
न जा मुझे यूँ मरने के लिए अकेला छोड़।
ये दुनिया हैवानों की मुझे चीर खाएगी।
हे बाबुल! मैं तो बनना चाहती थी,
तेरे आँगन की शोभा
परंतु तूने मुझको बोझ कहकर टुकराया।

मनप्रीत
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

काश ऐसा होता

काश ऐसा होता,
हर एक इंसान सच में इंसान होता।
ना कोई बैर ना कोई रंजिश,
एक भाई सच में एक भाई का भाई होता।
दिखावे कि इस दुनिया में सच में कोई इंसान होता।
खुदगर्जी के आगे कोई,
दूसरा भी अपने जैसा होता।
नफरत का कोई नामोनिशान ना होता,
बस अच्छाई का ही हर जगह एहसास होता।
इंसान ही इंसान के लिए भगवान जैसा होता,
काश हर कदम पर सच्चाई का ही साथ होता।
काश ऐसा होता,
हर एक इंसान सच में इंसान होता,
रोते को देखकर हँसता ना कोई यहाँ,
हँसते को देखकर रोता ना कोई यहाँ,
काश हर एक इंसान एक दूसरे के गम और खुशी,
दोनों में ही भागीदार होता।
काश समाज की गोद बेटा-बेटी दोनों के लिए समान होती,
काश इस संसार में भेद-भाव की परछाई की कोई छाप नहीं होती,
मंदिर, मस्जिद, गिरजाघर सबके निशान एक ही माला में पिरे होते।
लड़ता नहीं कोई इस दुनिया में,
सबके दिलों में बस प्यार की ही गुहार होती।
अपने हिस्से की रोटी में से आधी रोटी,
दूसरे को खिलाने की हिम्मत काश सब में होती,
तो भूख के कारण किसी की रात काली ना होती।
जितनी जगह इन खाली पन्नों में मेरे शब्दों को पिरोने की है,
काश उतनी जगह लोगों के दिलों में भी होती।
काश सच में ऐसा होता,
तो बूढ़े माँ बाप की जगह वृद्ध आश्रम में ना होकर उनके घरों में होती।
काश हर एक इंसान सच में इंसान होता।

निककी बैसोया
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

रोक दो

ऐ खुदा इंसान बनाया है तो,
हैवान बनने से रोक दो।
आँखो मे चमक भरी है तो,
आँसू मे डूबने से रोक दो।
ऐ खुदा इंसान बनाया है तो,
हैवान बनने से रोक दो।
दिल मे प्रेम भरा है तो,
नफरत भरने से रोक दो।
ऐ खुदा इंसान बनाया है तो,
हैवानियत भरने से रोक दो।
मन मे इन्सानियत भरी है तो,

हैवानियत भरने से रोक दो।
ऐ खुदा इंसान बनाया है तो,
हैवान बनने से रोक दो।
हृदय दिया है प्रेम भरा तो,
पत्थर बनने से रोक दो।
ऐ खुदा इंसान बनाया है तो,
हैवान बनने से रोक दो।

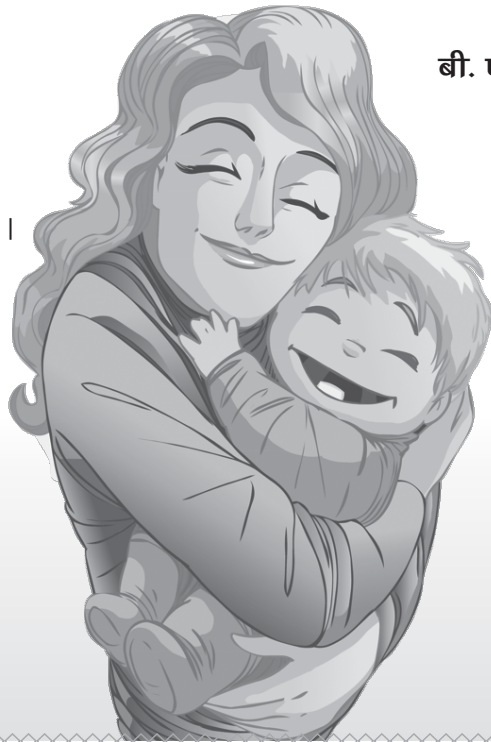
आकांक्षा श्रीवास्तव
हिन्दी (विशेष)

बेटी

बेटी हूँ मैं, जीने दो मुझे।
खुले आसमान में, उड़ने दो मुझे।
इन चार दीवारों से, निकलने दो मुझे।
हर सपने सच, करने दो मुझे।
हर पल खुशी से, जीने दो मुझे।
बचपन है मेरा, खेलने दो मुझे।
बेटी हूँ मैं, जीने दो मुझे।
खुले आसमा मे, उड़ने दो मुझे।
बेटो से कम, ना समझो मुझे।
कंधे से कंधा मिलाकर, चलने दो मुझे।
अपने सपनों को उड़ान, देने दो मुझे।
हर सपना पूरा करने दो मुझे।
खुद की पहचान, बनाने दो मुझे।
अपने ऊपर बोझ, ना समझो मुझे।
बेटी हूँ मैं, जीने दो मुझे।
खुले आसमान में, उड़ने दो मुझे।
तानो की जंजीरो से, ना बांधो मुझे।
पराई हूँ मैं, ऐसा कहो ना मुझे।
पंछी हूँ मैं, कैद करो ना मुझे।
रोने नहीं, मुस्कुराने दो मुझे।

बेटी हूँ मैं, जीने दो मुझे।
खुले आसमान में, उड़ने दो मुझे।
बेटी हूँ मैं, जीने दो मुझे।

तरुणा
बी. ए. (प्रोग्राम)

मेरा देश

एक बार मैं सड़क के किनारे चली जा रही थी तभी अचानक मैंने देखा कि मेरे पास एक बूढ़ा व्यक्ति आकर खड़ा हो गया है जिसका एक हाथ कटा और दूसरा हाथ कांप रहा था। मैंने पूछा आप कौन हों? वह बोला मैं तुम्हारा देश हूँ। मैं चौंक उठी कि यह बूढ़ा क्या कह रहा है। क्या मेरा देश इस तरह ढह रहा है? सहस्रों प्रश्न मेरे मन में गूँजने लगे। मैंने पूछा मुझसे क्या चाहते हों? वह बोला “मुझे कटने से बचाओ। मुझे कटने से बचाओ।

खंड-खंड हो चुकी,
अनेक बार मातृभूमि,
देखना ये देश,
फिर कही खंड-खंड,
हो न जाए।

शीतल शर्मा
हिन्दी (विशेष)
तृतीय वर्ष

किन्नर

रूप अलग है,
स्वरूप अलग है मेरा,
स्त्री और पुरुष से भिन्न,
वजूद अलग है मेरा।
मैं भी ईश्वर की रचित,
एक रचना हूँ,
किंतु लोगों की नजरों में,
सम्मान नहीं है मेरा।
कोई अच्छा तो,
कोई बुरा समझ लेता है,
इंसानों की बस्ती में,
मुझे कोई इंसान नहीं कहता है।
कोई वरदान है,
या कोई अभिशाप,
जो मिला है मुझे,
वो ईश्वर का कैसा है इंसाफ है?
मेरा दिल भी औरों के,
समान धड़कता है,
मुझमें भी जज़्बातों का,
सैलाब उमड़ता है।

माना शारीरिक रचना,
भिन्न है मेरी,
किंतु लोगों की भांति,
मानसिकता तुच्छ नहीं है मेरी।
संतान का सुख,
अपरिचित सा है मेरे लिए,
परिवार के प्रेम से,
सदा बेखबर रहा हूँ मैं।
स्त्रीलिंग और पुल्लिंग,
दो लिंग सुने है,
जहां बस अन्य होने का,
स्थान गृहण किया मैंने।
मज़हब और जात से मुक्त हूँ मैं,
अपने अधिकारों से वंचित भी मैं,
न जाने मेरा अस्तित्व कब उजागर
होगा?
क्या केवल सड़क पर हाथ फँलाना ही
मेरा कार्य होगा?

श्वेता
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

उम्मीद

जिसने मुझे जन्म दिया,
वो मुझे पराया समझे तो,
किसी ओर से उम्मीद क्या रखूँ।

जिसने मुझे शब्द दिये,
वो मुझे गलत समझे तो,
किसी और से उम्मीद क्या रखूँ।

जिसने मुझे पाला अगर,
वो मुझ में बुराई देखे तो,
किसी ओर से उम्मीद क्या रखूँ।

जिसने मुझे सही और गलत का अंतर बताया,
वो मुझे गलत समझे तो,
किसी और से उम्मीद क्या रखूँ।

जिसने मुझे चलना सिखाया,
उसे मेरे कदम गलत लगे तो,
किसी और से उम्मीद क्या रखूँ।

आकांक्षा श्रीवास्तव
हिन्दी (विशेष)

काश कोई होता

काश कोई होता, जो मुझे कभी रोने नहीं देता।
काश कोई होता, जो मुझे आँखों में आँसू लेकर यूँ सोने नहीं देता।
काश कोई होता, जो उन अपरिचित रास्तों में मेरा हाथ थामता।
काश कोई होता, जो मेरे साथ कदम से कदम मिलाकर चलता।
काश कोई होता, जो मेरे अनकहे अल्फाज़ जान लेता।
काश कोई होता, जो मेरे खामोश रहने की वजह पहचान लेता।
काश कोई होता, जो कभी मेरे भयभीत होने पर मुझमें साहस भरता।
काश कोई होता, जो सिर्फ मेरा होता।
मैं नहीं कहती कि मैं इस जिदंगी में अकेली हूँ, हाँ यह सच है कि मैं तन्हा हूँ।

शबीना खान
हिन्दी (विशेष)
तृतीय वर्ष

माँ

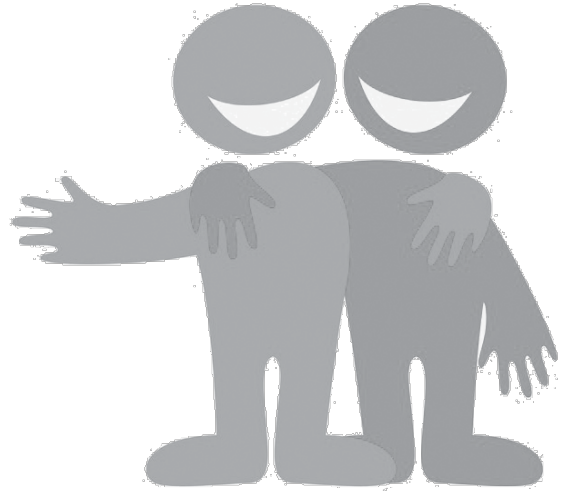
मेरी हर शिकन को पहचान लेती है।
मुझपे वो जान हर समय देती है।
वजूद खोकर अपना पहचान देती है
अब भी टूटी राहों पे मुझे थाम लेती है।
परीक्षा हो मेरी वो इम्तिहान देती है।
माँगू दो रोटी वो चार देती है।
हाथों में मेरे वो किताब देती है।
नन्हीं चंचल आँखो को बड़े ख्वाब देती है।
पलकों के आँसू पोंछकर मुस्कान देती है।
गर दर्द ज्यादा हो वो बाजुओं में बाँध लेती है।
जलकर मोम सी उजियारा देती है।
वो मरहम हर घाव का, हर धूप का, छाँव का।
दर्द हो मेरे वो करहाती है।
आँखे बादल बन उसकी बरस जाती है।
माँगू क्या खुदा से वो बिन माँगे सब देती है।
वो मेरे इन होठों का गीत है, वो मेरी पहली प्रीत है।

कोमल
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

तुम मुझे यूँ मिले

तुम मुझे यूँ मिले जैसे, अन्धेरी गली में रोशनी की एक किरण
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, तारो से जगमगाते आकाश में चाँद
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, कड़कती धूप में छायादार वृक्ष
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, सूखे तालाब में पानी की एक बूँद
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, सदियों से एक अनसुलझे प्रश्न का हल
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, भटके हुए मुसाफिर को राह
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, एक बेघर को घर
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, एक मृत्यु को प्राप्त व्यक्ति को जीवनदान
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, प्यासे को पानी
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, गूंगे को वानी
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, एक सन्यासी को मोक्ष
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, कवि को गीत
तुम मुझे यूँ मिले जैसे, अकेले व्यक्ति को मीत
मेरे हमदम, कभी न छोड़ना मेरा हाथ,
जीवन के हर पथ पर इसी तरह रहना मेरे साथ।

शबीना
हिन्दी (विशेष)
तृतीय वर्ष

मेरे पापा

हो मोहब्बत बयाँ जिससे आपकी,
वो अल्फाज़ कहाँ से लाऊँ मैं पापा।
खुशनसीबी की इतिहा तो देखो मेरी,
फरिश्ते के किरदार में मिले मुझे मेरे पापा।

नही बनाया मुँह आपने,
हमे लड़की जात जानकर,
दिल खुश है पापा,
आपका यह एहसान मानकर।

इतना ही नही हमारे लिए जोड़ी आपने,
बरसो की कमाई,
इस ज़माने में पापा आपने,
अपनी पाँच-पाँच बेटियाँ पढ़ाई।

हर दफा सबसे महफूज खुद को,
आपके ही नज़दीक हूँ पाया,
हो मोहब्बत बयाँ जिससे आपकी,
वो अल्फाज़ कहाँ से लाऊँ मैं पापा।

मुमकिन अगर होता किसी को,
अपनी उम्र लगाना,
तो मैं बेशक हर साँस पर,
आपका ही नाम लिखती मेरे पापा।

हमारी हर ख्वाहिश को पूरा करना जैसे,
आपने अपने ज़िंदगी का मकसद बनाया,
कैसे शुक्रिया अदा करूँ उस खुदा का
जिसने आपको मेरा पापा बनाया।

हो मोहब्बत बयाँ जिससे आपकी,
वो अल्फाज़ कहाँ से लाऊँ मैं पापा।

अमरीन
हिन्दी (विशेष)

मेरे पंख

मेरे हैं नहीं पंख पर,
उड़ान लम्बी भरूँगी।
नाम भले ही मेरा छोटा है,
पर काम बड़े करूँगी।

परवाह नहीं जमाने की,
चाहे कितने भी खिलाफ हों।
चलूँगी सिर्फ उस राह पर,
जो सीधी और साफ हो।

ये तो सिर्फ शुरुआत है,
अभी आगे भी तो जाना है।
अभी तो सिर्फ रास्ता मिला है,
मंजिल को भी पाना है।

देख पहले कर देती हूँ सतर्क,
ना करना कोशिश टकराने की।
भूल से भी भिड़ गए मुझसे,
यही बनेगी वजह तुम्हारे हार जोने की।

शुक्रिया आपका,
आपने क्या से क्या बना दिया।
धरती पर थी मैं,
मुझे आसमान में ला दिया।

उन्नति
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

सफलता की राह

ये जरूरी नहीं कि जिस राह सब चले,
वही राह तू भी चल।
अपनी राह खुद चुन और,
वही राह चले चल।

ये जरूरी नहीं कि तेरी राह गलत हो,
बस अपने कदम सही रख।
वही कदम चले चल,
वही कदम चले चल।

ये जरूरी नहीं कि सब तेरे साथ हो,
बस दृष्टि मंजिल पर रख।
कदम तेरे छोटे हैं,
बस कदमों को बढ़ाए चल।

मंजिल तेरी दूर है,
संघर्ष तेरा है बड़ा।
मंजिल तुझको पानी है,
कोई नहीं होगा तेरे साथ खड़ा।

सफलता की लड़ाई को,
तुझे खुद लड़ना होगा।
राह में आएँगी जितनी बाधाएँ,
उन्हें तुझे अकेले ही पार करना होगा।

न समझ की ये संघर्ष तो,
तेरे लिए एक सज़ा है।
ये तो सफलता की लड़ाई है,
और इसी लड़ाई में तो मज़ा है।

न हो तू निराश तू,
सफल तू अवश्य होगा।
थोड़ा दर्द ही सही,
पर कुछ पाने के लिए कुछ खोना होगा।

सफलता से पहले कोई न तेरे साथ था,
पर सफल होने पर पूरी दुनिया तेरे साथ होगी।
और, तेरे ही सामने तेरी काबिलियत,
की ही बस बात होगी।

लंबे संघर्ष के बाद ही,
मिलती सफलता है।
न हो इस बात पर विश्वास,
तो खोल के देख इतिहास।

ये जरूरी नहीं कि जिस राह सब चले,
वही राह तू भी चल।
अपनी राह खुद चुन और,
वही राह चले चल।

शालू मौर्या
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

जिंदगी में बस यूं ही.....

जिंदगी में बस यूं ही.....
चले जा रहे हैं.....
दिन हर पल यूं ही,
कम हो रहे हैं,
पता नहीं एक अंजान-सी डगर है,
सपनों का-सा नगर है,
अजीब-सी दुनिया है,
खाबों का शहर है,
बस यूं ही मानों नींद में चले जा रहे हैं!
पता नहीं क्यूं चले जा रहे हैं.....

बिल्डिंगों का जंगल है,
गलियों का जाल है,
यह दिल्ली शहर है,
इस शहर के प्रदूषण में भी दौड़े जा रहे हैं!
पता नहीं क्यूं चले जा रहे हैं.....

कभी खुशी कभी गम में जिये जा रहे हैं,
एक अजीब सी जिंदगी बुने जा रहे हैं,
साच-सोचकर डिप्रेशन की तरफ बढ़े जा रहे हैं,
पता नहीं क्या किये जा रहे हैं?
जिंदगी में बस यूं ही.....
चले जा रहे हैं.....

नाम- डॉ. सविता
असिस्टेंट प्रोफेसर
हिन्दी-विभाग

नारी का सम्मान

मत कर नारी का अपमान तू,
परिणाम इसका बुरा होगा।
ये धरती फट जाएगी,
सामने तेरे श्मशान होगा।

कब तक डर के जीना होगा,
यह सवाल हर बेटी का।
मुझे भी खुल कर जीना है,
यह कहना हर बेटी का।

जल उठती है हर बेटी की अंदर की ज्वाला,
जब एक बेटी जला दी जाती जिंदा है।
अरे, नारी के अपमान के लिए,
दुर्योधन अभी भी जिंदा है।

जहाँ नारी का सम्मान होता है,
वहाँ देवता का वास होता है।
नारी के लिए सबसे अच्छा,
उपहार ही उसका सम्मान होता है।

नारी त्याग की मूरत है,
तुम क्या उसको पहचानोगे।
चाहे कुछ भी हो जाए,
तुम गलती उसी की मानोगे।

शालू मौर्य
हिन्दी (विशेष)
प्रथम वर्ष

दुर्गा माँ की पुजा करके,
भक्त बड़े कहलाते हो।
और धरती पर उसी देवी का
अपमान करके दानव क्यों बन जाते हो।

जब-जब घर से बाहर निकलती है,
जल्दी आना सुनने को मिलता है।
सूरज ढलते ही उसे शैतानों का
डर सा लगने लगता है।

वे भी जीना चाहती है

लड़कियों में क्या खराबी है?
जहाँ देखो, वहाँ गुलामी है।
ऐसा क्या पाप उन्होंने कर दिया,

क्या यही है उनकी किस्मत जो, भगवान द्वारा रची गई है?
क्या यही उनकी जिंदगी जो पूरी होकर भी अधूरी रह गई है?
घुट-घुटकर भी अपने परिवार की सुख-शांति की दुआ माँगती हैं।
उनको भी हक है जीने का वे भी जीना चाहती हैं।

जो आज भी उनका न कोई मान-सम्मान है,
न कोई बात उनकी मानी जाती है.....
कहीं जाना भी चाहती हैं लड़कियाँ तो,
फिर भी अपने ही घर में कैद हो जाती हैं।

जीवनज्योत कौर
बी. कॉम (प्रोग्राम)
तृतीय वर्ष

शक होता हर किसी को,
हर किसी की गुलामी वे सह जाती हैं।
मर्दों की मानो हर बात माननी पड़ती है,
पर अगर औरतों ने एक आवाज़ की तो,
हाहाकर मच जाता है।

क्या मानवतावाद जाग पाएगा?

बेशक मनुवाद हम खत्म कर दें,
और अंधियारे भी चाहे दूर कर दें,
पर, फिर भी हे मानव तुममें क्या मानवतावाद जाग पाएगा?
या यूँ ही शोर मचा-मचाकर तू,
भाषण ही दिये जाएगा!!
पर, फिर भी हे मानव.....?
क्या नास्तिक हुए बिना तेरा काम नहीं चल पाएगा!
क्योंकि किसी भी धर्म या बुद्ध का नाम तो,
नास्तिक हुए बिना भी लिया जाएगा!!
संविधान पर चलने वालों,
संविधान ने ये नहीं कहा है, कि,
अन्य धर्म का अपमान करो तुम,
यह अधिकार तुम्हें किसने दिया है?
ऐसे तो संविधान का धर्म-निरपेक्षवाद खत्म हो जाएगा!
होंगे सांप्रदायिक दंगे, मानवतावाद मर जाएगा!!
पर, फिर भी हे मानव तुममें क्या मानवतावाद जाग पाएगा?
क्योंकि मूर्ति से किसी का बुरा न ही भला हो पाएगा!
फिर इनको तोड़ो या ना तोड़ो क्या फर्क पड़ जाएगा!!
हे समाज के मानव जीवन में कुछ काम करो,
मात्र बहस से कुछ नहीं बनता, जीवन में कुछ नाम करो!
किसी धर्म के लिए कटु बोलकर, क्या तू शिक्षा का मान रख पाएगा!!
संविधान ने पाठ पढ़ाया समानता का, क्या तू असमानता फैलाएगा!!!
पर, फिर भी हे मानव तुममें क्या मानवतावाद जाग पाएगा?

कौन कहता है आज कोई ऊँचा या नीचा कहलाएगा?
संविधान ने सबको शिक्षा का अधिकार दिया,
मेरे जगत के प्यारों तुमको, ईश्वर ने जीने का अधिकार दिया!
तो, खत्म करो सब बहस बवंडर, बुद्धि का विकास हो पाएगा!!
पर फिर भी हे मानव, क्या तुममें मानवतावाद जाग पाएगा?

डॉ. सविता
असिस्टेंट प्रोफेसर, हिन्दी-विभाग

गुरु नानक देव जी

गुरु नानक देव जी सिखों के प्रथम गुरु हैं। इनका जन्म रावी नदी के किनारे स्थित तलवंडी नामक गाँव में कार्तिक पूर्णिमा को एक खत्रीकुल में हुआ था। इनके अनुयायी इन्हें नानक, नानक देव जी, बाबा नानक और नानकशाह नामों से संबोधित करते हैं। गुरु नानक देव जी अपने व्यक्तित्व में दार्शनिक, योगी, गृहस्थ, धर्मसुधारक, समाजसुधारक, कवि, देशभक्त—सभी के गुण समेटे हुए थे।

इनके पिता का नाम कल्यानचंद या मेहता कालू जी था, वहीं माता का नाम तृप्ता देवी था। नानक देव जी की बहन थी, जिनका नाम नानकी था। गुरु नानक देव जी बचपन से ही गंभीर स्वभाव सोच के थे। उन्होंने बाल्यकाल से ही रूढ़िवादी सोच का विरोध किया। गुरु नानक देव जी अंधविश्वासों और आंडबरो के सख्त विरोधी थे। गुरु नानक देव जी जात-पात के खिलाफ थे। उन्होंने समाज से इस बुराई को खत्म करने के लिए लंगर की शुरुआत की। इसमें अमीर-गरीब, छोटे-बड़े और सभी जाति के लोग एक साथ बैठकर भोजन करते हैं।

गुरु नानक देव जी ने 'निर्गुण उपासना' का प्रचार-प्रसार किया। वे मूर्ति-पूजा के खिलाफ थे। गुरु नानक देव जी का कहना था कि ईश्वर एक है, वह सर्वशक्तिमान है, वही सत्य है।

16 वर्ष की उम्र में इनका विवाह गुरदासपुर जिले के लाखौकी नामक स्थान की रहने वाली कन्या सुलक्खनी देवी जी से हुआ। इनके दो पुत्र श्रीचंद और लक्ष्मी चंद जी थे।

दोनों पुत्रों के जन्म के बाद गुरुनानक देव जी अपने चार साथियों मरदाना, लहना, बाला और रामदास जी के साथ तीर्थयात्रा पर निकल पड़े। ये चारों ओर घूमकर उपदेश देने लगे। इन यात्राओं को पंजाबी में "उदासियाँ" कहा जाता है। गुरु नानक देव जी के अनुसार ईश्वर कहीं बाहर नहीं, बल्कि हमारे अंदर ही है।

धर्म प्रचार और समाज से बुराइयों को दूर करने के लिए गुरु नानक देव जी विदेशों की भी यात्रा की। ऐसे में एक दिन वह मक्का पहुंचे। दिनभर घूमने के कारण गुरु नानक देव जी थक गए थे। वह लिहाजा सो गए। उसी समय इस्लाम को मानने वाले लोग वहां पहुंचे। उन्होंने नानक जी को जगाया और क्रोध में बोले कि तू कौन काफिर है, जो अल्लाह के तरफ पैर करके सो रहा है? नानक जी ने शांति से जवाब दिया, मैं दिनभर का थका हुआ हूँ। इसलिए सो गया और मुझे तो हर ओर ईश्वर नज़र आता है। तुम्हीं बताओ किस ओर पैर करके सोऊं। इस पर उन लोगों को और गुस्सा आ गया। अब वह गुरु जी के पैर घुमाने लगे। परंतु वह जिस दिशा में भी पैर घुमाते वहीं काबा था। तो उन्हें समझ आ गया और उन्होंने माफी मांग ली।

गुरु नानक देव जी की सांखियाँ और बानियाँ सिखों के ग्रंथ 'गुरु ग्रंथ साहिब' जी में भी दर्ज है। इनकी मृत्यु 22 सितंबर 1539 ईस्वी को हुई।

शीतल शर्मा
हिन्दी (विशेष)
तृतीय वर्ष

गुरु नानक देव जी और उनके विचार

सिख धर्म के पहले गुरु, गुरु नानक देव जी का जन्म 15 अप्रैल, 1469 को राय भोई की तलवंडी में हुआ था, जहाँ अब ननकाना साहिब गुरुद्वारा स्थित है। गुरु नानक देव जी ने सिख समुदाय की नींव रखी थी। गुरु नानक देव, जी ने विश्व भर में सांप्रदायिक एकता, सच्चाई, शांति एवं सद्भाव के ज्ञान को प्रसारित किया। गुरु नानक देव जी निहित नैतिकता, कड़ी मेहनत और सच्चाई का संदेश देते हैं।

गुरु नानक देव जी बचपन से ही ईश्वर भक्ति में लीन रहते थे। इन्हें संसार में प्रवृत्त करने का इरादा से 18 साल की उम्र में इनका विवाह मूलाराम पटवारी की पुत्री सुलक्षणा देवी जी से कर दिया गया। उनके दो पुत्र भी हुए परंतु विरक्ति भाव के कारण गुरु जी घर छोड़कर चले गए। गृह त्याग के पश्चात् गुरु जी ने देश-विदेश का भ्रमण किया। गुरु जी सादा जीवन और खून पसीने की कमाई में विश्वास रखते थे। एक बार, एक गाँव में गुरु जी को एक बढई और एक जमींदार ने भोजन पर आमंत्रित किया। परंतु गुरु जी ने बढई के यहाँ भोजन किया और जमींदार के घर भोजन करने से इन्कार कर दिया। इससे जमींदार नाराज हो गया तब गुरु जी ने बढई और जमींदार के घर की रोटियों को निचोड़ा। बढई के घर की रोटी से दूध की धार निकली और जमींदार की रोटियों से खून टपक पड़ा। ऐसा इसलिए हुआ क्योंकि बढई के घर की रोटियाँ उसके खून-पसीने के पैसों से बनाई गई थी तथा वहीं दूसरी ओर जमींदार के घर की रोटियों से खून इसीलिए निकला क्योंकि उसके द्वारा कमाए गए पैसे दूसरों के खून-पसीने की कमाई के थे। इससे जमींदार बहुत लज्जित हुआ।

इसी प्रकार एक बार धर्मोपदेश करते हुए गुरु जी मक्का-मदीना पहुँच गए। वह रात का थककर सो गए। गुरु जी के पैर काबा की दिशा में थे। मुसलमानों ने इन्हें बहुत बुरा भला कहा। गुरु जी सिद्ध पुरुष तथा विनम्र स्वभाव के थे। वे बोले भाई मेरे पैर उस दिशा में कर दो जिधर काबा न हो। मुसलमान उनके पैर घुमाने लगे लेकिन उन्हें यह देखकर बड़ा आश्चर्य हुआ कि वे जिधर पैर घुमाते उधर ही काबा दिखाई देने लगता। आखिर वे हार गए और उन्होंने उनके चरण पकड़ लिए।

गुरु नानक देव जी ने संसार को भाई-चारे और प्रेम का संदेश दिया। उनका विश्वास था कि परम पिता एक है और संसार के सब लोग उनकी सन्तान हैं। उनका जाति-पांति में कोई विश्वास नहीं था। वे परिश्रम, निःस्वार्थ प्रेम और मातृ-भाव पर बल देते थे। गुरु जी ने ईर्ष्या और द्वेष को त्यागने पर बल दिया। सिख धर्म की प्रार्थना जपुजी साहिब गुरु नानक देव जी द्वारा लिखी गई थी जिसका लोग सिमरन करते हैं और गुरु नानक देव जी से घर में सुख-शांति की कामना करते हैं। गुरु नानक देव जी की बाणियों में जपुजी साहिब के साथ-साथ आसां की वार, बारामाह आदि सम्मिलित हैं एवं गुरु नानक देव जी की बाणी श्री गुरुग्रन्थ साहिब जी में अंकित हैं। संगीत, गुरु जी की सृजनात्मक शक्ति का परिचायक बना। उन्होंने भाई मरदाना जी के साथ मिलकर भारतीय शास्त्रीय रागों पर आधारित शब्द गायन प्रणाली का विकास किया। गुरु जी एक सुधारक के साथ-साथ क्रान्तिकारी भी थे। उन्होंने एक नये तरीके से सर्वव्यापी, सर्वशक्तिमान और सच्चे ईश्वर-अकाल पुरख के प्रवचन दिये। ईश्वर निरंकार हैं, रचयिता हैं, अविस्मरण पीय हैं, जन्म-मृत्यु से परे हैं, कालविहीन हैं, काल निरपेक्ष हैं, भयरहित हैं एवं करता पुरख हैं। ईश्वर सब जानने वाला, अन्तिम सत्य, दाता, निरवैर एवं सर्वव्यापी हैं। वो सतनाम है, कभी न खत्म होने वाला, सदैव सत्य हैं।

गुरु नानक देव जी आध्यात्मिक पुरुष तो थे ही, उन्हें अपनी मृत्यु का पूर्वाभास हो गया था। उन्होंने अपने एक मित्र लहणा सिंह को अंगद देव जी का नाम देकर अपना उत्तराधिकारी घोषित किया। 22 सितंबर 1539 ईस्वी को गुरु नानक देव जी पंचभूत गत हो गए।

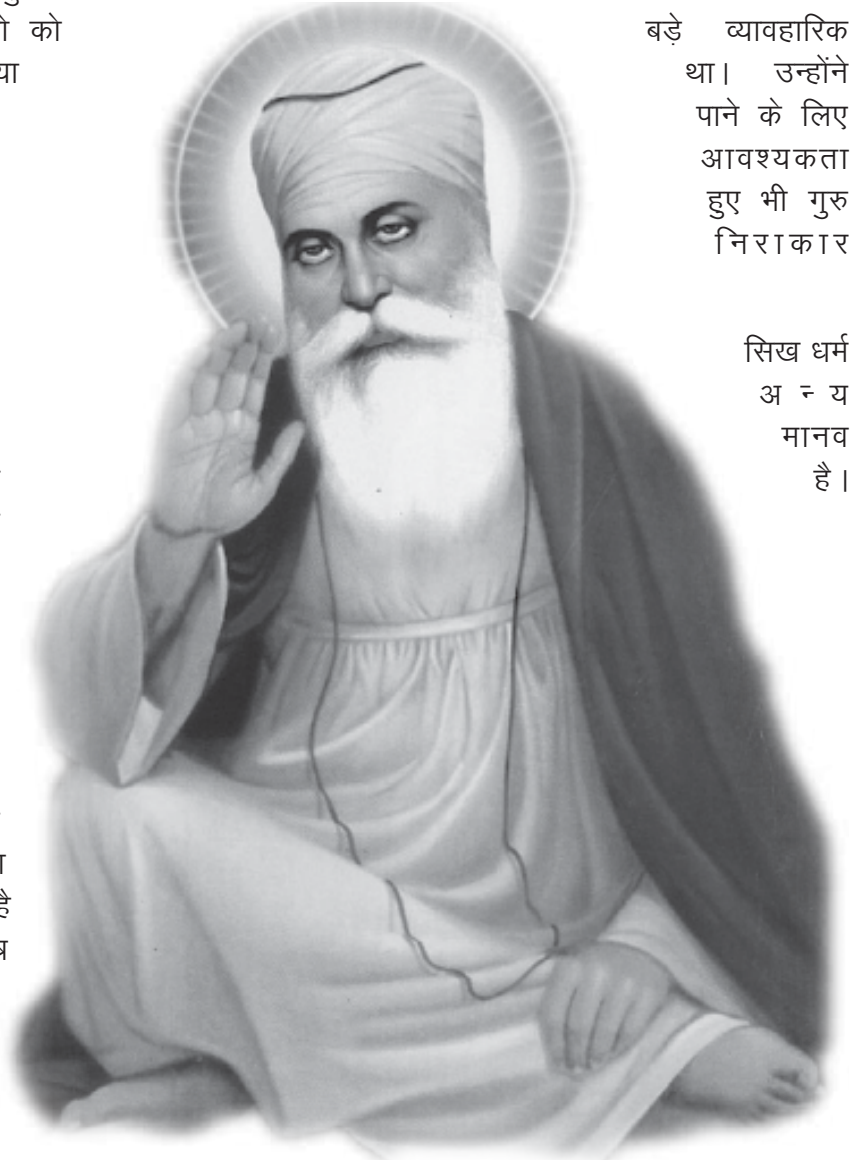
मनप्रीत
हिन्दी (विशेष)
द्वितीय वर्ष

गुरु नानक देव और सिख धर्म की व्यावहारिकता

आज जब मनुष्यता जर चौतरफा हमले हो रहे हैं। सबसे ज्यादा खतरा मनुष्यता पर ही मंडरा रहा है। ऐसे समय में गुरु नानक देव जी, जिन्होंने सिख धर्म के रूप में एक ऐसे अदभुत और महान पंथ की नींव रखी, जिसके केंद्र में ही मनुष्यता है; का स्मरण बेहद आवश्यक हो जाता है। जब अवसर उनकी 550वीं जयंती का हो तो यह स्मरण और भी जरूरी हो उठता है। गुरु नानक देव जी का अवतरण ऐसे कालखंड में हुआ, जो भारतीय इतिहास में अंधकार युग के नाम से जाना जाता है। गुरु नानक जी ने अपने ज्ञान के प्रकाश से न केवल युग के अंधकार को मिटाया बल्कि दुनिया को नया मार्ग भी दिखाया। गुरु नानक जी के समय में हिन्दू एवं इस्लाम, ये दोने धर्म भ्रष्ट और मार्गच्युत हो चुके थे। वे अपनी पुरानी विरासत और महानता खो चुके थे। लोगों के लिए वेद अब कठिन ग्रंथ बन चुके थे तथा उनकी जगह तांत्रिक साहित्य ने ले ली थी। जाति व्यवस्था कठोर हो गई थी और कई उप-जातियों में बंट गई थीं। हिंदू धर्म की आत्मा तो लुप्त हो ही चुकी थी और उसका केवल बाह्य आवरण मात्र रह गया था। बही कुरीतियाँ और आडंबर रह गए थे जिनसे पंडे-पुरोहितों को लाभ था। इस्लाम में भी कमोबेश यही हालात थे। ऐसे समय में गुरु नानक देव जी ने एक मौलिक पंथ का अनुसंधान किया। हालांकि ऐसा नहीं है कि गुरु नानक जी से पहले धार्मिक सुधार का कोई प्रयास नहीं हुआ था। बल्कि उनसे कई शताब्दी पूर्व शंकराचार्य ने हिन्दू धर्म में सुधार के लिए न केवल भारत की यात्रा की अपितु अद्वैतवाद जैसे सिद्धांत का प्रतिपादन भी किया। किंतु यह सिद्धांत बेहद शुष्क और जटिल था और इसकी जीव, जगत, ब्रह्म जैसे संकल्पनाएँ आम जनमानस

की समझ से कोसो दूर थीं। जबकि गुरु नानक के माध्यम से इन जटिल संकल्पनाओं को तरीके से जनामनस के भीतर बैठा दिया जनमानस को समझाया कि ब्रह्म को जीव को संसार का त्याग करने की नहीं है बल्कि जीव संसार में रहते की कृपा से ज्ञान प्राप्त कर निर्गुण ईश्वर को पा सकता है।

वास्तवमें गुरु नानक जी द्वारा प्रतिपादित संसार का सबसे व्यावहारिक पंथ है। धर्म जहाँ सत्कर्म, सद्मार्ग, प्रेम, बंधुत्व, सेवा, अहंकार त्याग का उपदेश देते वहीं सिख धर्म ने इसे व्यावहारिक रूप से आत्मसात किया है। इसे दो उदाहरणों से समझा जा सकता है। पहला, सिख धर्म में लंगर की अनिवार्यता मानव सेवा का सबसे बड़ा उदाहरण है, जहां पर भी श्रद्धालु जात-पात, क्षेत्र और धर्म का भेद भुला कर एक ही पंक्ति में बैठकर एक जैसा भोजन करते हैं। दूसरा, सेवा का भाव, दूसरों की सेवा का भाव व्यक्ति को 'डिक्लास' करता है और उसके भीतर अहंकार का अंश मात्र भी नहीं रहने देता। और सिख धर्म में यह दोनों परंपरा गुरु नानक देव जी की देन है।

जी ने अपनी वाणी बड़े व्यावहारिक था। उन्होंने पाने के लिए आवश्यकता हुए भी गुरु निराकार

सिख धर्म
अ - य
मानव
है।

गुरु नानक देव जी ने व्यावहारिकता का प्रयोग केवल सिख धर्म की स्थापना के लिए नहीं किया बल्कि अन्य धर्मों में व्याप्त कुरीतियों और आंडंबर को दूर करने के लिए भी किया। गुरु नानक जी जानते थे कि लोक में कुरीतियों और आंडंबर व्यावहारिक होने के कारण ही गहरे तक जनमानस में बैठी होती हैं और उन्हें उन्हीं तथ्यों एवं तर्कों के माध्यम से ही दूर किया जा सकता है, जिन पर वे आधारित होती हैं। इससे सबन्धित मुझे दो घटनाएँ याद आती हैं। अपनी पूर्व की यात्रा के दौरान उन्होंने हरिद्वार में गंगा स्नान करने वाले लोगों को उगते सूर्य को जल अर्पित करते हुए देखा। वे कारण जानते थे, फिर भी सवाल कर बैठे कि वे लोग क्या कर रहे हैं? जवाब मिला कि स्वर्ग में स्थित अपने

पूर्वजों को जल अर्पित कर रहे हैं। गुरु नानक जी फौरन पश्चिम दिशा की ओर मुंह कर उस ओर पानी उछालने लगे। इस बार उन लोगों ने पुछा कि वे क्या कर रहे हैं? तो उन्होंने इत्मीनान से जवाब दिया कि वे पंजाब में स्थित अपने खेतों में पानी भेज रहे हैं। उनसे पूछा गया कि भला यह पानी यहाँ से तीसों मील दूर उन खेतों में कैसे पहुंचेगा! तो उन्होंने उत्तर दिया कि “यदि यह पानी मेरे खेतों में नहीं पहुँच सकता, जो इतने नजदीक हैं, तो भला तुम्हारा पानी यहाँ से उतनी दूर स्वर्ग में कैसे जा सकता है?” उनके इस उत्तर ने उन हिंदू श्रद्धालुओं की आंखे खोल दी। इसी प्रकार मक्का में सोते हुए जब उन्होंने अपने पैर काबा की तरफ कर दिए तो हाजियों की सेवा करने वाले खातिम जिसका नाम जियोन था वह देखकर बहुत गुस्सा हुआ और खुदा के घर के प्रति अनादर दिखाने के लिए कुवचन सुनाए। तब गुरु नानक जी ने बड़े आदर के साथ कहा कि— “मेहरबानी कर मेरे पैर उस दिशा में घूमा दो जहाँ सर्वविद्यमान ईश्वर मौजूद नहीं है।” तब जियोन को बात समझ में आ गई कि खुदा केवल एक दिशा में नहीं बल्कि हर दिशा में है। इसके बाद जियोन को गुरु नानक जी ने समझाया कि अच्छे कर्म करो और खुदा को याद करो, यही सच्चा सदका है। स्पष्ट है कि गुरु नानक देव जी ने सिख धर्म के सिद्धांतों को तैयार ही नहीं किया बल्कि यकीनी भी बनाया ताकि उनकी शिक्षाएँ सभी के काम आएँ।

अतः कहा जा सकता है कि गुरु नानक जी ने संसार को वह ज्ञान दिया जो एक साधारण मनुष्य नहीं दे सकता था। उन्होंने अपनी अंतर्दृष्टि और विचारों के माध्यम से लोगों के जीवन को टटोला। वास्तव में गुरु शब्द का अर्थ ही यही है कि गुरु वह है जो उजाला फैलता है, शंकाएँ मिटाता है तथा सच का मार्ग दिखाता है। हम भी चाहे किसी भी समुदाय से या जाति से संबंध रखते हों यदि हम उनकी शिक्षाओं को अपने जीवन में अपनाएँ तथा अपने विचारों व कार्यशैली को उनके अनुरूप ढालें तो हम यकीनी तौर पर मनुष्यता और शांति के नए विश्व का निर्माण कर सकते हैं।

नाम- डॉ. संजय
प्राध्यापक

ACADEMIC TOPPERS

Swaran Kaur
B.A.(H) Punjabi 3rd Year

Gaganpreet Kaur
B.A.(H) Punjabi 2nd Year

Christy Kaur Sidhu
B.A.(H) Punjabi 1st Year
.A.(H) Punjabi 1st Year

Narinderpal Kaur
B.A.(P) GE Punjabi 3rd Year

Mehak Aggarwal
B.A.(H) Philosophy 1st Year

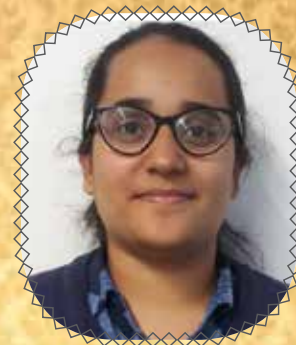
Pragati Mishra
B.A.(H) Philosophy 2nd Year

Medha Singh
B.A.(H) Philosophy 3rd Year

Sagarika Mathur
BA(H) Psychology
A.(H) Punjabi 1st Year

Ridhi Mehndiratta
B.El.Ed 4th Year

Japsifat Kaur Bhatia
B.El.Ed 3rd Year

Muskan Tyagi
B.El.Ed 2nd Year
.A.(H) Punjabi 1st Year

Priyanshi
B.El.Ed 1st Year

ACADEMIC TOPPERS

Simrandeep Kaur
B.Sc.(H) Maths 3rd Year

Shruti Agarwal
B.A.(H) History 1st Year

Prachi
B.A.(H) History 2nd Year
.A.(H) Punjabi 1st Year

Vishwa Preeti
B.A.(H) History 3rd Year

B.Com

B.Com

B.Com

B.Com

B.Com

B.Com

Bani

2019-20

Bani

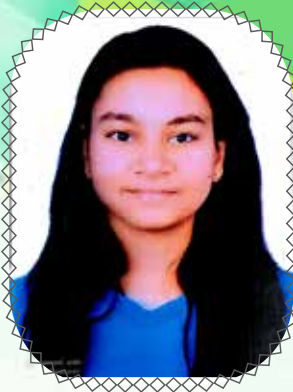
2019-20

FAREWELL

Bani
2019-20

SPORTS ACHIVER

ANNUAL SPORTS DAY

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 13 ਸਤੰਬਰ
ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਹੋਈ 'ਹਲਾਲ' ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੰਚਨ...

ਮਿਸਿਪਟ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਪੰਨਾਵਾਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹਿਦ ਸਾਥੇ ਕਰਦੇ ਹੋਏ... 2019-20

ਚੰਦਰੇਬਵਰ ਮੋਗੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਬਣੇ

ਚੰਦਰੇਬਵਰ, 27 ਸਤੰਬਰ (ਚ.ਨ.ਸ.): ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡਾ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੋਗੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਮੋਗੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ...

Ansari dwells on Guru Nanak's message

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥੀਵਾਲਨਾ ਦਾ ਡਾ. ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਫੀਆਈ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ...

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ 'ਚ ਕਿਸਾਨੀ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਗੋਸ਼ਟੀ

ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ 'ਤੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦਾ 'ਬੈਸਟ ਰਿਸਰਚ ਐਵਾਰਡ' ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ

BT 18-3-19 P-8

ਹਰਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰ. ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਹੋਰ...

ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡਾ. ਸੁਖਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਿੰਦੂ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਤੋਫਾ, ਕਿਸਾਨੀ ਸੰਕਟ ਲਈ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਕੱਠਿਆਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਨੌਜਵਾਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਵੱਲੋਂ ਪੱਧਰ ਪਰਵਾਸ ਪਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ...

ਨਸਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸਵੈ ਉਤਮਤਾ ਦਾ ਬੋਧ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ: ਹਮਿਦ ਅੰਸਾਰ

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥੀਵਾਲਨਾ ਦਾ ਡਾ. ਅਨਸਾਰੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਫੀਆਈ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ...

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਨੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਲਾਇਆ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: 29 ਫਰਵਰੀ (ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ): ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਸਾਲਾਨਾ ਮੇਲੇ 'ਸਾਰੰਗ 2020' ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੀ ਗਾਇਕ ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨੇ ਸਰੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਦਿੱਤਾ।

ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਫੇਰੇ...

ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗ ਗਿਆ ਮੇਲਾ 'ਸਾਰੰਗ'

ਗੁਰਮਤੀ ਦਾ ਭਰਾ, ਮੇਨੂ ਤਰਦੇ ਨੇ 'ਖੇਰ' ਤੇ ਹੋਰ ਗੀਤਾਂ ਨਾਲ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੇ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਲਾਨਾ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਸਾਲ ਮੇਲੇ, ਲੋਕ ਗਾਇਕੀ, ਰਵਾਇਤੀ ਨਾਚ, ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਚ, ਨਾਨਕ ਪਰਚਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਤੋਂ ਹੋਰ ਸਲੋਕ ਵਾਚਨ ਸਣੇ ਹੋਰ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਦੀ ਗੈਰੀ ਬਾਧੂਕੀ ਵਿਖਾਈ।

ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ, ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਫੇਰੇ ਕਰਵਾਏ ਜਾਏ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿਖਲਾਕੀ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਅਪਣੀ ਅਮੁੱਲੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਸਕਣ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਪਦਮਸ਼੍ਰੀ ਵਿਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਨੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਤਿੰਦਰ ਸਰਤਾਜ ਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ, ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਹਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਕਾ, ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਪ੍ਰ. ਰਵੇਲ ਸਿੰਘ, ਪਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਨੀ ਸਿਫਤ ਕੀਤੀ। ਲੋਕ ਨਾਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਟੀਮ ਔਵਲ ਰਹੀ ਜਦਕਿ ਮਿਰਾਂਡਾ ਹਾਊਸ ਕਾਲਜ ਨੇ ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਟੈਕਨੀਕਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਤੀਜੀ ਥਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ।

ਚੰਦਰੇਬਵਰ ਮੋਗੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਬਣੇ

ਚੰਦਰੇਬਵਰ, 27 ਸਤੰਬਰ (ਚ.ਨ.ਸ.): ਸਾਬਕਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਡਾ. ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮੋਗੀ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਮੋਗੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਕਾਂਗਰਸ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ...

ਮਨੋਰੰਜਨ

ਮਿੱਠ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਵੈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਾਹਿਬ ਬਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਇਨਾ ਸਨਮਾਨੀਆਂ ਹਨ ਪਰ, ਕੁਝ ਠੀਕ ਭਾਂਝੇ ਹਨ ਜਿਹੇ ਹਨ ਵੀ ਭੈਣੇ ਹੋਣ ਤੇ ਕਿ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਜਾ ਵਾਧਾ। ਚੰਦਰੇਬਵਰ ਮੋਗੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਪੋਕਸਮੈਨ ਬਣੇ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਇਨਾ ਸਨਮਾਨੀਆਂ ਹਨ ਪਰ, ਕੁਝ ਠੀਕ ਭਾਂਝੇ ਹਨ ਜਿਹੇ ਹਨ ਵੀ ਭੈਣੇ ਹੋਣ ਤੇ ਕਿ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਜਾਏ ਜਾ ਵਾਧਾ।

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ 'ਚ 'ਅਨੁਵਾਦ ਇਕ ਸੰਵਾਦ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੈਮੀਨਾਰ

ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਮਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ; ਭਾਸ਼ਾਈ ਸੰਕਟਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਹੋਈ ਚਰਚਾ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, 13 ਸਤੰਬਰ
ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਇਕ ਸੰਵਾਦ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਾਇਕੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ।

ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਦਾ ਸੋਫੀਆਈ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਾਲਜ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਤੇ ਹੋਰ...

ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਾਹਿਤ ਅਕਾਦਮੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲੋਂ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਇਕ ਸੰਵਾਦ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੈਮੀਨਾਰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਾਇਕੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੈਮੀਨਾਰ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕੀਤਾ।

ਛਾਤਰਿਆਂ ਨੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਮੈਂ ਲਹਰਾਏ ਅਪਨਾ ਪਦਚਕਰ

ਗੁਰਮਤੀ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸ਼ਾਹਿਦ ਅਲੁਗਾਠੀ ਗੋਟ ਘੁੰਮ ਕੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ

ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਅਹੁਲਾਸ ਨਾਲ ਹਰ ਖੇਤਰ ਮੈਂ ਲਹਰਾਏ ਅਪਨਾ ਪਦਚਕਰ

PHILOSOPHY

PLACEMENT CELL

Administrative Staff

Principal with Student Union & Student Advisor

Principal with Library Staff

Principal with Psychology Lab Staff

Administrative Staff

Principal with Computer Lab Staff

Principal with Sanitary Staff

Principal with College Gardeners

Bani
2019-20

Bani Competition

DIVINITY

Freshers Party

ਪੰਜਾਬੀ
ਦਿਭਾਗ

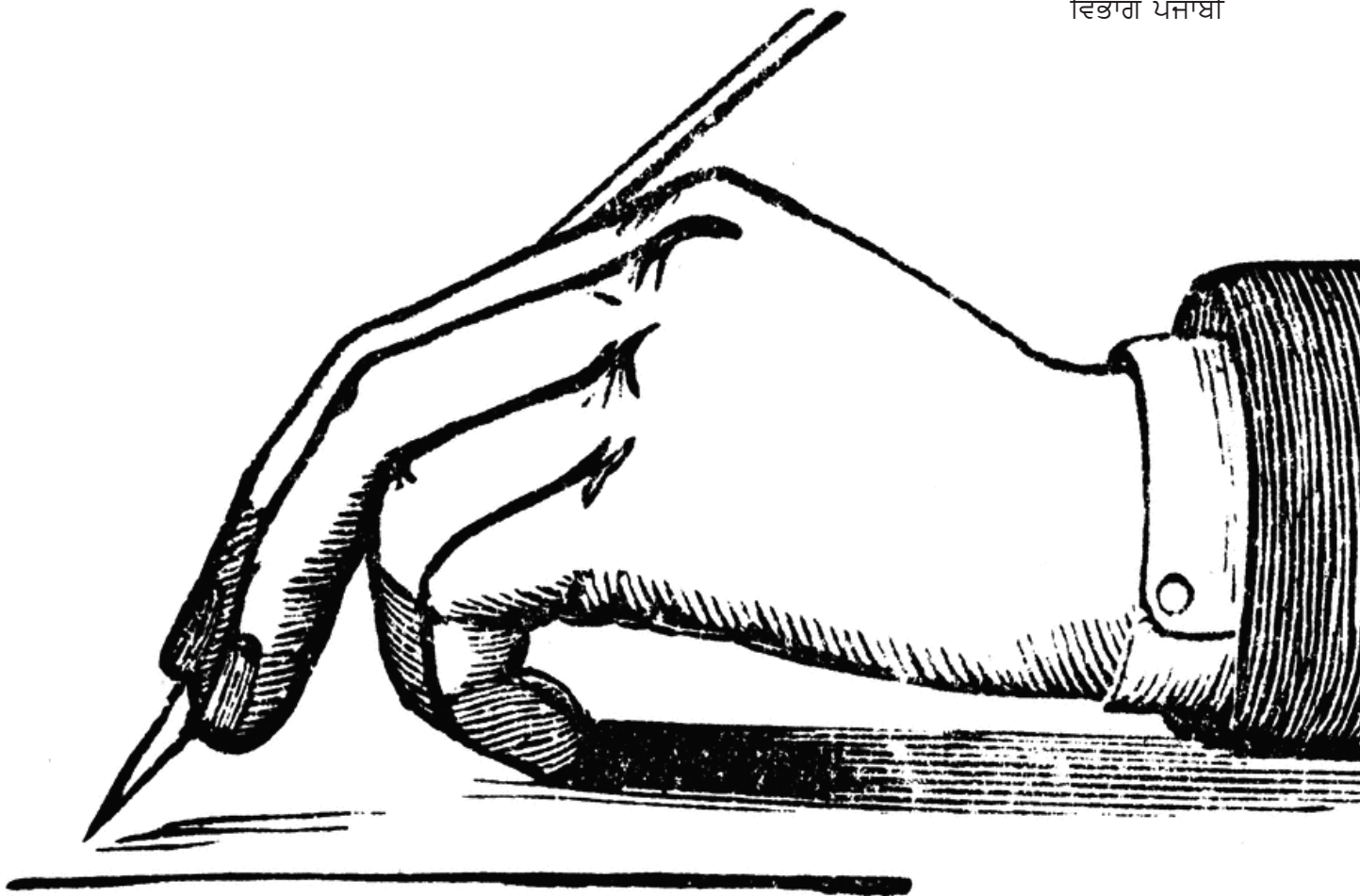
ਸੰਪਾਦਕੀ

ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦਰਪਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਸ ਵਾਰ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨੂੰ ਸਮਪਰਪਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਮਹਾਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਉੱਪਰ ਗਹਿਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਗਮਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨਾ ਦੀ ਇਕ ਲਹਿਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਬਾਬਰਬਾਣੀ' ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ।

ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਵਧਾਈ ਦੀਆਂ ਪਾਤਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਅਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰਸ ਬਣਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਮਹਾਨ ਸਖਸ਼ੀਅਤ 'ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ' ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਥਾਨ ਤੇ ਬਣੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ 'ਬਾਣੀ' ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪਣ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਲੇਖਕਾਵਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਕਨਸੇਅ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਇਸ ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਪਛਾਣੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਵੱਡੇ ਤੇ ਮਿਆਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਲਜ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੁਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਿਖਾਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡੀਆਂ ਲੇਖਕਾ ਜਾਂ ਸੰਪਾਦਕ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਡਾ. ਸਵਰਨ ਜੀਤ ਕੌਰ
ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ

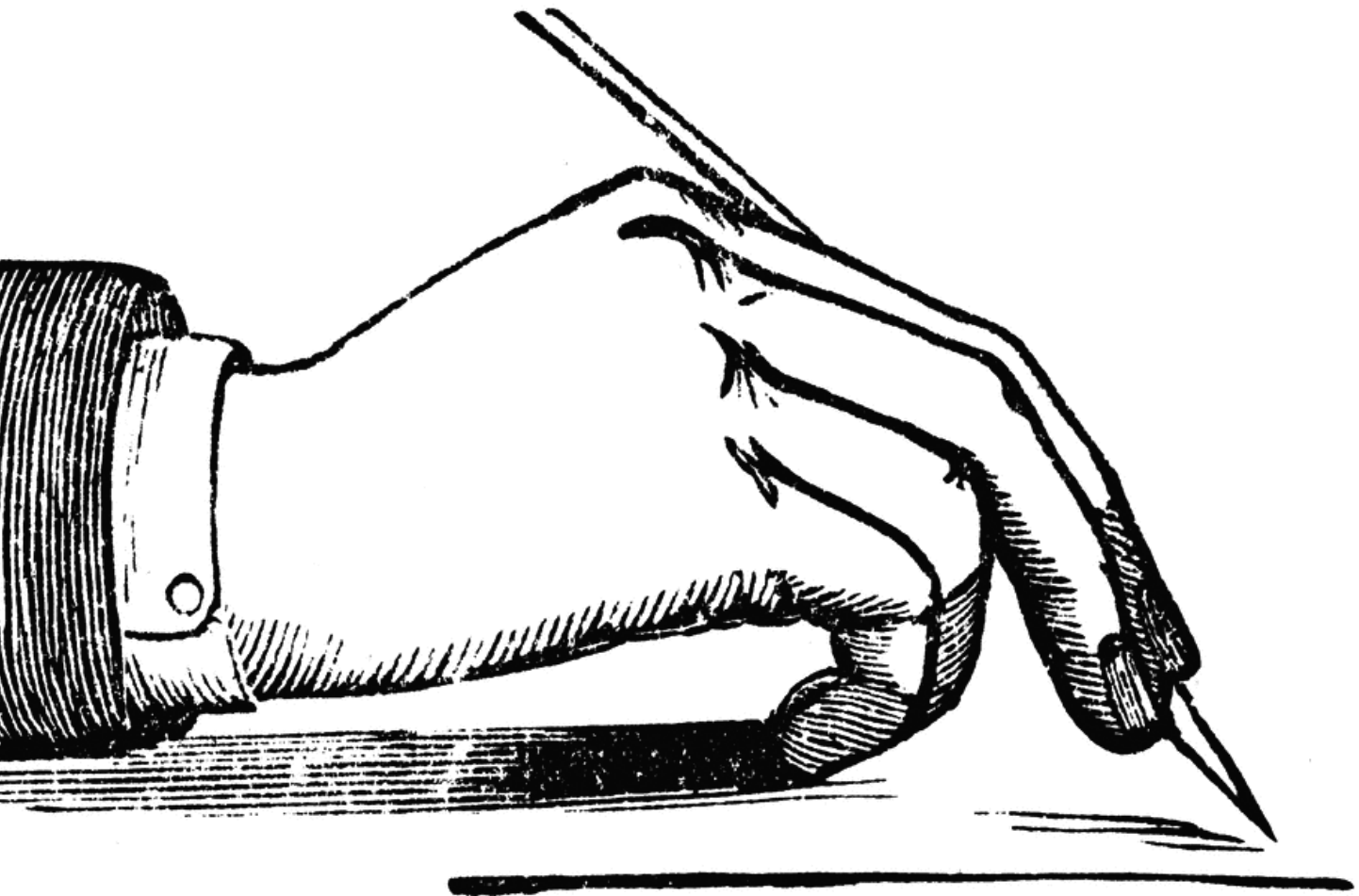
ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੰਪਾਦਕ ਵੱਲੋਂ

ਬਾਣੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਇਸ ਅੰਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਵੰਡ ਛਕਣ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। 'ਘੜੀਐ ਸ਼ਬਦ ਸੱਚੀ ਟਕਸਾਲ' ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜੋ ਸੱਚ ਦਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ।

'ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਿਤ ਕਰੇ ਜਹਾਨ' ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਚ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਵਡਿਆਈ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਥਣਾਂ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਮਾਣ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਯੋਗ ਸਮਝਿਆ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਚੁਣੀਆਂ ਹਨ ਇਹ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨੀਆਂ ਜੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਣਜਾਣ ਬੱਚੇ ਜਾਣ ਕੇ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਜੀ ।

ਧੰਨਵਾਦ
ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ
ਸਾਲ ਦੂਜਾ

ਤਰਤੀਬ

1. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ (ਵਾਰਤਕ)
2. ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ (ਕਵਿਤਾ)
3. ਹੇ ਨਾਨਕ (ਕਵਿਤਾ)
4. ਟੱਪੇ (ਕਵਿਤਾ)
5. ਪਿਤਾ (ਕਵਿਤਾ)
6. ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਵਿਆਹ (ਵਾਰਤਕ)
7. ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ (ਕਵਿਤਾ)
8. ਸਾਂਈ (ਕਵਿਤਾ)
9. ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਵਾਲੀ ਕਥਾ (ਵਾਰਤਕ)
10. ਮੂਲ ਮੰਤਰ (ਵਾਰਤਕ)
11. ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ (ਵਾਰਤਕ)
12. ਮੈਟਰੋ (ਵਾਰਤਕ)
13. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ (ਵਾਰਤਕ)
14. ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਕਵਿਤਾ)
15. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ (ਕਵਿਤਾ)
16. ਇਰਾਕ, ਈਰਾਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ - ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਸਥਾਨ (ਵਾਰਤਕ)
17. ਹੁਸਨਾ (ਕਹਾਣੀ)
18. ਮਾਂ (ਕਵਿਤਾ)
19. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਵਾਹ ਗੁਰੂ (ਕਵਿਤਾ)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 1469 ਈ. ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ) ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ, ਆਚਰਣ ਦੀ ਉੱਚਤਾ, ਸੇਵਾ ਕੁਰਬਾਨੀ, ਸਚਾਈ ਤੇ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਗੁਣ ਭਰਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਉਪਰਾਲਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਤ ਕਰਤੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ, ਨਾਮ ਜਪੋ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਾਲਿਆ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਫਰਤ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ। ਸੰਨ 1539 ਈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਂ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਪ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪੰਥ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਿਆਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ - ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਵਰ੍ਹੇ, ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਖੇ ਬਿਤਾਏ, ਜੋ ਕਿ ਹੁਣ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ- ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਲੰਮੀਆਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਗਏ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ- ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸੇਖੂਪੁਰਾ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪਿੰਡ ਚੂਹੜਕਾਣਾ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਭਾਈ ਵਾਲਾ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਲਈ 20 ਰੁਪਏ ਦੇ ਕੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਕਸਬੇ ਦੀ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸੱਚਾ ਸੌਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਨਫੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ- ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਦ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕਸਬੇ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਵਿੱਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਧਾਰੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰ ਨਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਥੱਕੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਆਤੁਰ ਹੋਏ ਭਾਏ ਮਰਦਾਨਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਇਸ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਉਸਦਾ ਗੁਰੂ ਇਤਨਾ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਚੇਲਾ ਪਿਆਸਾ ਕਿਉਂ ਹੈ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜੀ ਸੋਟੀ ਨਾਲ ਪਹਾੜੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਈ। ਉਸੇ ਵਕਤ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਦੇ ਤਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਘੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਸੁੱਕ ਗਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਰੋੜ੍ਹ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਐਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਗੁਮਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਬੜੀ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨ ਪੈ ਗਿਆ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੱਟੀ ਸਾਹਿਬ- ਪੱਟੀ ਦਾ ਮਤਲਬ 'ਵਰਣਮਾਲਾ'। ਇਹ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਣ ਮਾਲਾ ਸਿੱਖੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ- ਇਹ ਜਗ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 1.5 ਕਿਲੋ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ।

ਅਵਨੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ-ਆਨਰਜ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਨਾਨਕ ਬਾਣੀ

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਤਾਂ,
ਕੋਈ ਕੋਈ ਤੁਰਦਾ ਹੈ।
ਸੱਚ ਨਾਲ ਹੈ ਕਿਹੜਾ ਖੜੁਦਾ,
ਵੰਡ ਖਾਣ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਡਰਦਾ।
ਇੱਕਲਾ ਖਾ ਕੇ ਮਾਰੇ ਡਕਾਰ,
ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੀ ਦੂ ਸਵਾਰ।
ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲ ਪੁਗਾਏ,
ਜਿਸਨੇ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਲੰਗਰ ਲਾਏ।
ਜੋ ਚੁੱਕਦਾ ਦੂਜੇ ਦਾ ਭਾਰ,
ਨਾਨਕ ਦੀ ਉਹ ਜਾਣੇ ਸਾਰ।
ਉਸਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦਿੰਦੀ ਤਾਰ।

ਅਵਨੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਹੇ ਨਾਨਕ

ਹੇ ਨਾਨਕ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਤੋਂ ਦਾਤਾਂ ਮੰਗੀਏ
ਐਪਰ ਦਿਲ ਵਿਚੋਂ ਉਸਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਾ
ਹਰ ਵਸਤਾਂ ਹਰ, ਪਲ ਰਹੀਏ ਭਾਲ ਦੇ
ਪਰ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਦੇ ਨਾ
ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਾਨਕ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ
ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਖੇਡ ਖੇਡਾਵੇਂ
ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਹਾਂ ਨਾਨਕ
ਪਰ ਆਪ ਤੂੰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਾਵੇਂ
ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਵੇਂ ਦਾਤਾ ਪਿਆਰੀਆਂ
ਆਪ ਹੀ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਤੂੰ ਲਾਵੇਂ
ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ ਮੈਂ ਹਰ ਪਲ
ਮੇਰੀ ਨਈਆਂ ਵੀ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦੇ।

ਅਨਮੋਲ ਕੌਰ
(ਬੀ.ਏ)
(ਤੀਜਾਂ ਸਾਲ)

ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰ ਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ॥

(ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਸਮਝੋ ਕਿ ਉਹ ਵਿਦਿਆ ਪਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ।

ਟੱਪੇ

- ਲੋਈ, ਲੋਈ, ਲੋਈ ਕੁੜੀਉ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜਿਹਾ ਨਾ ਕੋਈ ਕੁੜੀਉ।
- ਫੀਤਾ, ਫੀਤਾ, ਫੀਤਾ
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਜੱਗ ਵਿੱਚ ਚਾਨਣ ਕੀਤਾ।
- ਰਾਇਆ, ਰਾਇਆ, ਰਾਇਆ।
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਲ ਵਾਹਿਆ।
- ਛਾਇਆ, ਛਾਇਆ, ਛਾਇਆ।
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਵੰਡ ਕੇ ਭੋਜਨ ਖਾਇਆ।
- ਰਾਈ, ਰਾਈ, ਰਾਈ।
ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਕਰਨੀ ਕਿਰਤ ਸਿਖਾਈ।

ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਪਿਤਾ

ਮਾਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦਾ,
ਪਰ ਬਾਪ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦਾ।
ਹੁੰਦਾ ਬਾਪ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਦੋਸਤੋ,
ਜਿਸਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਘਰ ਆਬਾਦ ਰਹਿੰਦਾ।
ਉਹਦੇ ਸੀਨੇ 'ਚ ਵੀ ਇਕ ਦਿਲ ਹੈ ਜੋ,
ਔਲਾਦ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਲਈ ਬੇਤਾਬ ਰਹਿੰਦਾ।
ਬੇਹਿਸਾਬ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਕੋਈ,
ਬਸ ਉਹਦੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਸਭ ਹਿਸਾਬ ਰਹਿੰਦਾ।
ਬਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹੌਸਲਾ ਬੱਚਿਆ ਦਾ ਦੋਸਤੋ,
ਮਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਮਮਤਾ ਦੀ ਛਾਂ ਦੋਸਤੋ।

ਮਾਨਸੀ ਮਲਹੋਤਰਾ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ
ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਤਿਆਗ ਕੇ ਉਦਾਸੀ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਵੀ ਉਦਾਸੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਉਂਦਾ ਵੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ:-

ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਲਮੁ ਨਿਰਾਲਮੁ
ਮੁਰਾਗਾਈ ਨੈ ਸਾਣੇ ॥
ਸੁਗਤੰ ਸਬਦਿ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੀਐ
ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੇ ॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ ਸਬੰਧੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ 14 ਸਾਲ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ 16 ਸਾਲ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਉਮਰ 18 ਸਾਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ 16-17 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭਾਵ 24 ਸਤੰਬਰ 1987 ਈ. ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲੱਖਮੀ ਦਾਸ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ 16 ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦੌਲਖ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ। ਜੈ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਕੰਮ ਲਈ ਬਟਾਲੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਮੂਲ ਚੰਦ, ਵਾਸੀ ਪੱਖੋਂ ਕੇ ਰੰਧਾਵਾ ਨਾਲ ਪੈ ਗਈ। ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਮੂਲ ਚੰਦ ਨਾਲ ਕੀਤੀ। ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਖੋਂ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਖੱਤਰੀ ਦੇ ਲਾਗੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਕੋਲ ਸਗਾਈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਅਤੇ ਸਗਾਈ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।

ਪੱਖੋਂ ਕੇ ਰੰਧਾਵੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਸੈ ਤਹਿ ਮੂਲਾ ਨਾਮ,
ਨੇਗੀ ਲੈ ਸਗਾਈ ਆਏ ਪੁਰਿ ਸੁਲਤਾਨ ਹੈ।
ਬੁਝਤਿ ਜੈਰਾਮ ਨਾਮ ਆਨਿ ਮਿਲੇ ਧਾਮ ਸਾਊ,
ਭੱਲੇ ਸਨਮਾਨ ਕੈ ਬੈਸਾਏ ਸੁਭ ਥਾਨ ਹੈ ॥

ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਗਾਈ ਹੋਈ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਇਕ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਾਤ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਬਟਾਲੇ ਵੱਲ ਨੂੰ ਤੁਰੀ। ਬਰਾਤ ਲਈ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਅਤੇ ਦੋਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਸਜਾਏ ਹੋਏ ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਰੱਬ, ਆਦਿ ਦਿੱਤੇ। ਬਰਾਤ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖਡੂਰ, ਵੇਰਕਾ ਆਦਿ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਠਹਰਿਆ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਬਟਾਲੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਬਟਾਲੇ, ਜਿਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਬਰਾਤ ਨੇ ਠਹਿਰਾਅ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕੰਧ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਿਰਾਜੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੰਧ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗੇਗੀ ਸਗੋਂ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਖੜੀ ਰਹੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਉੱਠ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਧ ਡਿੱਗਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਕੰਧ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਫੇਰੇ ਹੋਏ ਉੱਥੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਟਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਾਰੀ ਬਰਾਤ ਵਾਪਿਸ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਰਤ ਆਈ।

ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲੱਖਮੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

ਗਿਆਨਨ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਅਰੁ ਧਿਆਨਨ ਮੈਂ ਧਿਆਨ
ਗੁਰੂ ਸਕਲ ਧਰਮ ਮੈਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਪਰਧਾਨ ਹੈ।

ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ

ਜਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ
ਜੁਲਮ, ਅੱਤਿਆਚਾਰ, ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ
ਬਾਬੇ ਨੇ ਰਾਹ ਬਦਲਾਇਆ,
ਲਾਚਾਰ ਦਾ ਸਾਥ,
ਜਾਬਰ ਲਈ ਜੁਰਅੱਤ,
ਨੀਵੇਂ ਨੂੰ ਉੱਚਾ,
ਝੂਠੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ,
ਕੱਤੇ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ,
ਭੁੱਖਿਆ ਲਈ ਲੰਗਰ ਲਾਇਆ।
ਜਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ।
ਵੰਡ ਛਕਣ ਦੀ ਪਾਈ ਪਿਰਤ,
ਕਰੋ ਕਿਰਤ,
ਬੋਲੋ ਮਿੱਠਾ,
ਗਿਆਨ ਵਡੱਤਣ,
ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਕੁਤੱਤਣ
ਘਰ ਘਰ ਹੋਕਾ ਲਾਇਆ।
ਜਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ।
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਹਿਮਾ,
ਭੇਖ ਨਿਕਾਰਾ
ਭੇਖੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਰਤੀ ਪਿਆਰਾ
ਇੱਕ ਹੈ, ਅਦਿੱਖ ਹੈ।
ਉਸ ਰੱਬ ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ,
ਜਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਇਆ।

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ਼
ਦੂਜਾ ਸਾਲ।

ਸਾਂਈ

ਤੂੰ ਕਿਉ ਡੋਲਦਾ ਹੈ ਸੱਜਣਾ
ਉਸ ਸਾਂਈ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਰੱਖ
ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ
ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਹੋਊ
ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਸੱਜਣਾ
ਚੰਗੇ ਕਰਮ ਕਰ
ਉਸ ਸਾਂਈ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ
ਤੂੰ ਉਸ ਦੇ ਲੜ ਲੱਗ
ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਸ
ਖੁਬਸੂਰਤ ਧਰਤੀ ਤੇ ਭੇਜਿਆ
ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰੇਗਾ
ਉਹ ਤੇਰੀ ਹਰ ਇੱਕ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ
ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਵਿੱਚ
ਇੱਕ ਵਾਰ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ
ਤੈਨੂੰ ਸੁੱਖ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ।
ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ਬੂਰਤ ਲੱਗੇਗਾ
ਤੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਵੇਗਾ
ਤੈਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ਼
ਤੀਜਾ ਸਾਲ

ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ।

ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਤਾਂ ਹੀ ਵਜਦਾ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਫੇਰ ਮੌਤ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

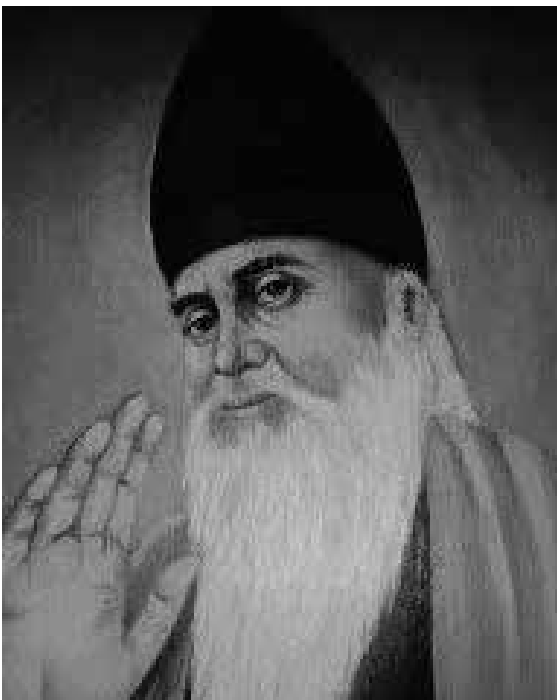
ਜਾਂ ਪੰਚ ਰਾਸੀ ਤਾਂ ਤੀਰਖ ਵਾਸੀ ॥੧ੳ॥

ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਦ ਹੀ ਸਫਲ ਹੈ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ ਵਿਕਾਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ,
ਹੰਕਾਰ ਵੱਸ ਕਰ ਲਏ ਹਨ।

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਵਾਲੀ ਕਥਾ

ਕਲਯੁੱਗ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਾਲਪੁਰ ਤੋਂ ਕਸੂਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕੋਲ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਚਲੇ ਪਏ ਸਤਲੁਜ ਨਦੀ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸਦੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਾਂਈ ਬਹੁਤ ਉਮਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਫਕੀਰ ਸੀ। ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਘੁਮੰਡ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਸ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਮਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਂਈ ਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਇਕਾਂਤ ਆਵਾਜ਼ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਮਨ ਹੋ ਕੇ ਸਤ ਸੰਗ ਕਰੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਉੱਚਾ ਕਰੇ। ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਥਮਾ ਕੀਤੀ ਆਪ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਸਦਾ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ਰਹੂੰਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਸਦਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੁੱਢਣ ਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਥਾਨ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਸਪੁੱਤਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਤੋਂ 1683 ਬ੍ਰਿਕਮੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀਰਤਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਰਾਮ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਸਰੂਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਸਿਆਲਕੋਟ ਆ ਗਏ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਬੇਰ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠਾਂ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਇੱਕ ਫਕੀਰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਕਬਰੇ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਝੂਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾਪ ਦੇ ਕੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸ਼ਤਰੀਏ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਦੀ ਮਨੋਂਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਗਰ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਤਾਨ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਲੜਕਾ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰੰਤੂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਦੇ ਮੰਗਣ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਸ਼ਤਰੀਏ ਨੇ ਲੜਕਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਗੱਲ ਤਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਮਕਬਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਪਰ ਹਮਜ਼ਾ ਗੋਸ ਦੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਕੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਨਾ ਉਸਨੇ ਸੂਰਜ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਇਸਤਰੀ ਮਰਦ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਇਹ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਹੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਰੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ ਕਿ, 'ਫਕੀਰ ਜੀ ਅੱਜ ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੀ ਸੂਰਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਵੀ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ'।

ਉਸ ਉਪਰਾਂਤ ਜਦੋਂ ਫਕੀਰ ਦਾ ਗੁੰਬਦ ਤ੍ਰਿੜ-ਤ੍ਰਿੜ ਕਰਕੇ ਫਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਫਕੀਰ ਦੇ ਉਪਰ ਪੈਂ ਗਈਆਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਫਕੀਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁੰਬਦ ਫਟ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਉਹ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਟੁੱਟਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਰ ਜੀ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਦੇਣਾ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਦਰਵੇਸ਼ਾ ਨੂੰ, ਪੀਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਰ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਭ ਨੂੰ ਦਇਆ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਾਤਮਈ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸਨੇ ਆਪੇ ਭੁੱਲ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਸਭ ਦੀ ਭਾਲਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।

ਜਸ਼ਨਦੀਪ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਤੀਜਾ ਸਾਲ

ਮੂਲ ਮੰਤਰ

ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ॥
ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਵਿਆਖਿਆ:-

- ੴ- ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੈ “ਇਕ (ਏਕ) ਓਅੰਕਾਰ” ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੋ ਇਕ-ਰਸ ਵਿਆਪਕ ਹੈ” ॥ ਭਾਵ ਰੱਬ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ।
- ਸਤਿ ਨਾਮੁ- ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਸਤਿ’ ਹੈ। ਲਫਜ਼ ‘ਸਤਿ’ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਰੂਪ ‘ਸਤਯ’ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ’। ਇਸ ਦਾ ਧਾਤੂ ‘ਅਸ਼’ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਹੋਣਾ। ਸੋ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ। “ਉਹ ਇਕ ਓਅੰਕਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ” ॥
- ਕਰਮਾ ਪੁਰਖ- ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ “ਪੁਰਿ ਸ਼ੇਤੇ ਇਤਿ ਪੁਰਸ਼ਾ” ਭਾਵ “ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਲੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।” ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿਚ ਆਮ ਪਰਚਲਤ ਅਰਥ ਹੈ ‘ਮਨੁੱਖ’। ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ ਵਿਚ ਪੁਰਖੁ ਆਤਮਾ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ “ਪੁਰਖੁ” ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ‘ਉਹ ਓਅੰਕਾਰ ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਉਹ ਆਤਮਾ ਜੋ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ।’ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਅਰਥ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ।
- ਨਿਰਭਉ- ਉਹ ਨਿਡਰ ਹੈ, ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।
- ਨਿਰਵੈਰ- ਵੈਰ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਭਾਵ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ।
- ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ- ਸ਼ਬਦ “ਮੂਰਤਿ” ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਹੈ, “ਅਕਾਲ” ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।
- ਅਜੂਨੀ- ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।
- ਸੈਭੰ- ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਵ ਖੁਦ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ।
- ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ- ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਭਾਵ ਉਪਰੋਕਤ “ੴ” ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।
- ਅਰਥ- ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਇਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ’ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਵੈਰ-ਰਹਿਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੂਪ ਕਾਲ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ, (ਭਾਵ ਜਿਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਨਾਮ-ਰਹਿਤ ਹੈ) ਜੋ ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

॥ ਜਪੁ ॥

ਇਸ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਜਪੁ’ ਹੈ।

ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ।।

ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ।।

ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਹੈ ,ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ ਅਗਾਂਹ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਂਦ ਵਾਲਾ ਰਹੇਗਾ।

ਪ੍ਰਭਜੋਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ
ਸਾਲ ਦੂਜਾ

ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ

ਰੱਬ ਵੱਲੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦਾਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਦਾਤ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ, ਭੈਣ-ਭਰਾ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਾਕ-ਪਵਿਤਰ ਰਿਸ਼ਤਾ ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਭਰਾ-ਭੈਣ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਪਿਆਰ, ਦੇਖਭਾਲ ਤੇ ਕੁਝ ਝਗੜੇ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਬਚਪਨ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਿੰਨਾਂ ਵੀ ਲੜਨ-ਝਗੜਨ ਪਰ ਵਕਤ ਪੈਣ ਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਖੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਝਿੜਕ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਕੇ ਉਸਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਸਾਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਅਸਲ ਮੂਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜੱਗ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ' ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਸਨ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ 'ਰੂਹਾਨੀ ਉੱਤਮਤਾ' ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਸੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਪਿਤਾ ਕਲਿਆਣ ਚੰਦ ਮਹਿਤਾ (ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ) ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੰਤਾਨ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1464 ਵਿੱਚ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਚਾਹਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। 'ਨਾਨਕਿਆ' ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਾਨਕੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਬੇਬੇ' ਅਤੇ 'ਜੀ' ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਰੂਪੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 'ਬੇਬੇ' ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਅਤੇ 'ਜੀ' ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ 1475 ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਦੇ ਸਨ, ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ 11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ ਦੇ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰੀ 'ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ' ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ 'ਗਿਆਨਵਾਨ ਰੂਹ' ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਨ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਮਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਭਾਵ ਹੇਠ ਪਾਲਿਆ ਵੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦ ਉਹ ਕੇਵਲ 15 ਸਾਲ ਦੇ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਇੱਕ ਪਤਨੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ 'ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ' ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਵੱਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਦਾ ਲਈ ਉਸ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ, ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵੱਜੋਂ ਵਰਤਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦਿਆਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਰਬਾਬ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਿੱਤਾ।

ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ 1518 ਵਿੱਚ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਇੱਛਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਰਹਿਣ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸਾਹ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਸਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖ ਸੀ। ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦਿਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਭਰਾ, ਨਾਨਕ ਲਈ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਅਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਇੱਕ ਭੈਣ ਦਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਲਈ ਪਿਆਰ, ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਦੀਵੀ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

‘ਇੱਕ ਵੀਰ ਦੇਈ ਵੇ ਰੱਬਾ
ਸਹੁੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵੇ ਚਿੱਤ ਕਰਦਾ’

ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਮੈਟਰੋ

ਅੱਜ ਦੀ ਵਧਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਸਾਧਨ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ: ਜਿਵੇਂ: ਬੱਸ, ਟ੍ਰੇਨ, ਕਾਰ ਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜਿਵੇਂ: ਬੈਲਗੱਡੀ, ਘੋੜਾਗੱਡੀ ਆਦਿ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸਾਧਨ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ ਮੈਟਰੋ। ਮੈਟਰੋ ਦੀ ਲਾਈਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2006 ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਟਰੋ ਦਾ ਆਗਮਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ ਸ਼ੀਲਾ ਦਿਕਸ਼ਿਤ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਆਰਾਮਦਾਇਕ ਸਾਧਨ ਬਣ ਚੁਕਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬੜੇ ਹੀ ਅਰਾਮ ਨਾਲ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਟਰੋ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਟਰੋ ਦਾ ਸਫਰ ਬੜਾ ਸੌਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਟੋਕਨ ਜਾਂ ਕਾਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਨਾਂ ਤੋਂ ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ :- ਤੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹਾ, ਰਾਜੀਵ ਚੌਕ, ਰਜੋਰੀ ਗਾਰਡਨ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਂ ਹਨ। ਹਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮੈਟਰੋ ਕੁੱਝ ਮਿੰਟ ਵਾਸਤੇ ਰੋਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਏ.ਸੀ. ਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੀਟਰ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੀ ਨਾ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਐਕਸਲੇਟਰ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਅਨਾਉਂਸਮੈਂਟ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਮੈਟਰੋ ਕਿੰਨੇ ਵਜੇ ਆਣੀ ਹੈ। ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਟ ਪ੍ਰਿੰਟਸ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਟਰੋ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਵੇਸਟਰੂਮ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਹਰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵੀ ਸੁਵਿਧਾ ਹੈ। ਮੈਟਰੋ ਦੇ ਅੱਗੇ ਡੱਬਾ ਮਹਿਲਾ ਵਾਸਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਪਕੜਨ ਵਾਸਤੇ ਹੈਂਡਲ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਫੋਨ ਚਾਰਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰਜਿੰਗ ਪੋਇੰਟ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਾਹਿਜ ਜਾਂ ਜੋ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸਕਿਓਰਟੀ ਗਾਰਡਸ ਵੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਟਰੋ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਨਿਯਮ ਵੀ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ: ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਭ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਚੈਕਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ: ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਕੇ ਸਫਰ ਕਰਨਾ, ਮੈਟਰੋ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਲਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਟਰੋ ਵਿੱਚ ਸਫਾਈ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਜ ਮੈਟਰੋ ਨੇ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਲੋਕੀ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਤੇ ਸੁੱਖਿਅਤ ਹੋ ਕੇ ਸਫਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਮੈਟਰੋ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਇੱਕ ਵਰਦਾਨ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਵਰਦਾਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ।

ਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਬੀ.ਏ. ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਕਹਣਾ ਹੈ ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ॥
ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਰਤਾ ਮਾਤਰ ਦੱਸੀ ਹੈ।

ਮਿਠਤੁ ਨੀਵੀ ਨਾਨਕਾ ਗੁਣ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਤਤੁ
ਹੇ ਨਾਨਕ ਨੀਵੇਂ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਮਿਠਾਸ ਹੈ, ਗੁਣ ਹਨ, ਨੀਵਾਂ ਰਹਿਣਾ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਭਾਵ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਗੁਣ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ

ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲੀ ਜਾਂ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਰਾਹੀਂ ਜਾਦੂਈ ਧਰਮ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ, ਦੂਜੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਐਵੂਲੂਸ਼ਨਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਧਰਮਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇਰੇ ਪੜਾਅ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਯਾਹੂਦੀ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਰਗੇ ਇਕ ਰੱਬਵਾਦੀ ਧਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਇਕ ਰੱਬਵਾਦੀ ਧਰਮ ਨਾਲ ਤਾਂ ਜੋੜਿਆ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਹ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਪਰੰਪਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜਕ ਹਰਾਰਕੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਅਤੇ ਇਲਾਕਈ ਵੱਖਰੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਾਂਝੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਵਾਲੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਬਾਨੀ, ਮਹਾਨ ਚਿੰਤਕ, ਵੱਡੇ ਫਿਲਾਸਫਰ, ਸੈਲਾਨੀ, ਉਪਦੇਸ਼ਕ, ਨੇਤਾ ਅਤੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਸ਼ਾਇਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਇਕ ਲੜੀ ਵਿਚ ਪਰੋਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚਲੇ ਮਹਾਨ ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਭਗਤ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਖੋਜਿਆ ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਨੂੰ ਇਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ।

ਏਕੰਕਾਰੁ ਅਵਰੁ ਨਹੀਂ ਦੂਜਾ ਨਾਨਕ ਏਕ ਸਮਾਈ ॥

ਇਕ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਪਰਮਸੱਤਾ ਸਾਰੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀ ਸਿਰਜਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਗਮਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਜਾਤ ਪਾਤ ਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੇ ਭੇਦ ਭਾਵ ਵਿਚ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸੌਖੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਦਰਸਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਭਾਈ ਲਾਲੇ ਦੀ ਰੁੱਖੀ ਮਿੱਸੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਉੱਚ ਨੀਚ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਚਾਰਿਆ:

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਨੀਚੀ ਹੁ ਅਤਿ ਨੀਚੁ ॥

ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥਿ ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕੀਆ ਰੀਸ ॥

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਹੇਠ ਰਹਿੰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਹਿਲੇ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ:

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਲਈ ਕਿਰਤ ਕਰਨ, ਵੰਡ ਛਕਣ ਤੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਇਨਸਾਨ ਸੱਚ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂ ਕੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ ਸੱਚੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚਾਰ ਉਦਾਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਗੋਸਟੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਨਿਮਰਤਾ, ਇਮਾਨਦਾਰੀ, ਸੇਵਾ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਆਦਿ ਗੁਣ ਅਪਣਾ ਕੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਉੱਚੇ ਆਚਰਨ ਬਾਰੇ ਸਿਖਾਇਆ:

ਸਚਹੁ ਓਚੈ ਸਭੁ ਕੋ ਉਪਰਿ ਸਚੁ ਆਚਾਰੁ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਕਾਜ਼ੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਕਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਵਾਜ਼

ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨੋਬਲ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਪੌਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਪੂਰਾ ਬੋਹੜ ਬਣਿਆ। ਅੱਜ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਪਛਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਕ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸਜਣਾ,
ਇਸ ਨੂੰ ਜੀ ਲੈ ਮਨ ਭਰਕੇ,
ਕੀ ਪਤਾ ਕਦ ਜਾਣਾ ਪੈ ਜਾਵੇ,
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ,
ਮਿਲਣਗੇ ਲੋਕੀ ਬੁਰੇ ਤੇ ਚੰਗੇ,
ਤੂੰ ਸੋਚ ਲਈਂ ਕੀ ਵਰਤਾਅ ਕਰਨਾ,
ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਲੋਕੀ ਨੇ।
ਜੇ ਮੈਂ-ਮੈਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ,
ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਲਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ,
ਸੂਲੀ ਤੇ ਟੰਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ,
ਕੀ ਮਿਲੂਗਾ ਇਹ ਸਭ ਕਰਕੇ,
ਸਭ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਣਾ,
ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਏ,
ਇਕ ਦਿਨ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਣਾ

ਸੁਖਨੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ਼
(ਤੀਜਾ ਸਾਲ)

ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਜਗਮਗਾ ਰਿਹਾ,
ਪੁਰੇਂ ਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਤਾਰ ਰਿਹਾ।
ਲੈ ਕੇ ਨਾਲ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਰਬਾਬ ਵਜਾ ਰਿਹਾ,
ਮਲਕ ਭਾਗੋ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ, ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਹ ਵਿਖਾ ਰਿਹਾ।
ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਦੀਵਾ ਜਗ੍ਹਾਂ ਕੇ ਅੰਦਰ,
ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਿਆਂ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਮਿਟਾ ਰਿਹਾ।
ਮਾਰ ਕੇ ਦਹਾੜ ਸ਼ੇਰ ਵਾਲੀ ਜਗਤ ਅੰਦਰ,
ਪਖੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾ ਰਿਹਾ।
ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੱਥਾ ਲਾਉਣਾ ਜੋਗੀਆਂ ਨਾਲ,
ਮਾਰ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਤੀਰ, ਕਰਾਮਤਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਰਿਹਾ।
ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੁੱਝ ਕਹਿ ਨਾ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਰੱਬ ਰੂਪ ਬਾਰੇ
ਜੋ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਰੁਸ਼ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਇਸ਼ਮੀਤ ਕੌਰ
(ਪਹਿਲਾ ਸਾਲ)

ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥

ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸਤਰੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ (ਜਗਤ ਵਿੱਚ) ਕੋਈ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਦੁਖ ਦਾਰੂ ਸੁਖ ਰੋਗ ਭਇਆ ਜਾ ਸੁਖੁ ਤਾਮਿ ਨਾ ਹੋਈ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇਰੀ ਅਜਬ ਕੁਦਰਤ ਹੈ ਕਿ ਬਿਪਤਾ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਸੁੱਖ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ।

ਇਰਾਕ, ਈਰਾਨ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਸਥਾਨ

ਪੰਡਤ ਅਰਜੁਨ ਮੁਨੀ

ਬਹਿਲੋਲ ਲੋਦੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਕਤ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਾ ਜਨਮ ਕਾਲੂ ਚੰਦ ਮਹਿਤੇ ਦੇ ਘਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ 242 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਹੋਇਆ। ਭੰਡਿਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜੀ ਕੁੰਡਲੀ ਬਣਾਈ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੀ ਹੈ।

ਅਦਨ- ਕਰਾਚੀ ਹੋ ਕੇ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਨ ਕਿਲੇ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਠਹਿਰੇ। ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪੂਰਬ ਵਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੱਦਾ ਸ਼ਹਿਰ- ਇਹ ਅਰਬ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਹ ਥਾਂ ਮਾਈ ਹਵਾ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਬਰ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵਲ ਦਰਿਆ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਮਸੀਤ ਵਾਂਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਨਾਨਕ ਪੀਰ ਵਲੀ ਦੀ ਮਸੀਤ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਟੋਪੀ, ਦਲਕ ਦੀ ਸੇਲੀ, ਪੈਰਾਂ ਤੱਕ ਚੋਲਾ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੱਕੇ ਨੂੰ ਘੁਮਾਇਆ ਸੀ। ਮੱਕਾ ਜੱਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ 80 ਕੋਹ ਹੈ। ਮੱਕਾ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਕਾਬਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਬਾ 22 ਗਜ ਲੰਬਾ 20 ਗਜ ਚੌੜਾ ਹੈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਥੰਮ ਹਨ। ਇਕ ਕੋਠੜੀ ਅੰਮਾਂ ਹਵਾ ਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਥੜਾ ਬਾਬੇ ਆਦਮ ਦਾ। ਕਾਬੇ ਦੇ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੀ ਮਸੀਤ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾਨਕ ਪੀਰ ਦੀ ਮਸੀਤ ਹੈ।

ਮਦੀਨਾ- ਮੱਕੇ ਤੋਂ 300 ਕੋਹ ਦੂਰ ਹੈ। ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਗ ਅਲਾਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੱਟੇ ਮਾਰੇ ਫਿਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਰਾਗ ਅਲਾਪਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸਰ੍ਹਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਨਬੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਆਇਸ਼ਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੋਢਿਆਂ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਗਾਣਾ ਸੁਣਨ ਗਏ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਲੋਕ ਸਲਾਮ ਕਰਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਰਚਾ ਸੁਣ ਕੇ ਕਈ ਵਲੀ ਫਕੀਰ, ਪੀਰ ਅਬਦੁਲ ਕਾਦਰ, ਪੀਰ ਬਾਹਵਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਏ। ਮਦੀਨਾ ਵਾਲਾ ਮੰਦਰ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਮਦੀਨੇ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਬੇਗਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਇਕ ਚੋਲਾ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਸਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ।

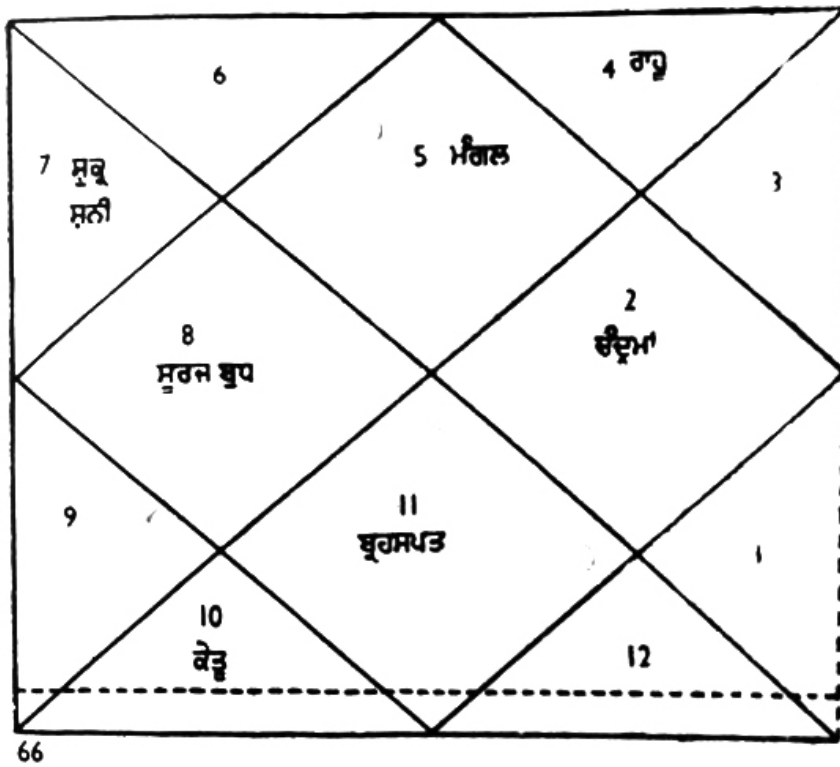
ਹਲਬ ਸ਼ਹਿਰ- ਇੱਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬਗਦਾਦ ਰੋਮ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਇੱਥੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਫਰਾਤ ਦਰਿਆ ਲੰਘ ਕੇ ਸੋਆਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਠਹਿਰੇ ਫਿਰ ਈਰਾਨ ਦੇ ਤੁਹਰਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਅਸਫਰਾਨ- ਨਰਸ਼ੀ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰੂਸ ਦੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਾ ਠਹਿਰੇ। ਇੱਥੇ ਇਕ ਪਹਾੜ ਵਿਚੋਂ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਫੁੱਟਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੰਜਲ ਅੱਗੇ ਗੁਲੇ ਲਾਲ ਪਰਬਤ ਹੈ। ਇਸ ਪਹਾੜ ਤੇ ਇਕ ਲਾਲ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਖਿੜਦੀ ਹੈ।

ਜਾਵੇਹੀ ਸ਼ਹਿਰ - ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕ ਸੀਰਾਜ ਨਾਮੀ ਸਿੱਧ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਿਆ। ਇੱਥੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਕੋਕਾਨ ਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਓਰਾਤਪਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗਏ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਦਰਿਆ ਸੀਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੁਖਾਰੇ ਅਤੇ ਕੋਕੰਦ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਅਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਮੱਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਮਰਕੰਦ- ਜੋ ਬੁਖਾਰੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਤਖਤ ਹੈ। ਇਹ 32 ਕੋਹ ਲੰਬਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਵਾ ਲੱਖ ਮਸੀਤਾਂ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਵੇਂ ਅਸਮਾਨ ਤੇ ਖੁਦਾ ਦੇ ਕੋਲ ਪੈਰੀਬਰ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਡੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਹਿਮ ਕੱਢਿਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕਰਮ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਛੁਡਵਾਉਣਗੇ। ਇੱਥੋਂ ਸਿੱਧ ਦਰਿਆ ਉਤਰ ਕੇ ਸਬਜ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ। ਅੱਗੇ ਸੀਕਨ ਪਰਬਤ ਲੰਘ ਕੇ ਅਰਗੁਜ਼ ਸ਼ਹਿਰ, ਕਤਾ, ਕੁਰਗਾਨ, ਪੰਜ ਸੁੰਬਾ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਉਤਰੇ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਕਾਜ਼ੀ ਮੌਲਵੀ ਪਰੀਆਂ ਜਾਂ ਤਿਫਲ ਦੇ ਭੋਗ ਨੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਬੂਰ ਦੇ ਲੱਛੂ ਛੁਡਵਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਪਾਇਆ। ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਰੂਸ ਬੁਖਾਰੇ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਾਕੂਨ ਸ਼ਹਿਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਹ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਦੂਰ ਹੈ।

ਬਾਕੂਨ- ਇਥੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਹੈ ਉਪਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਿਲੇਮਾਨ ਤਖਤ- ਬਾਕੂਨ ਤੋਂ ਸਿਲੇਮਾਨ ਤਖਤ ਪਹੁੰਚੇ। ਇੱਥੇ ਸਿਲੇਮਾਨ ਦਾ ਗਰਮ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਠੰਡਾ ਹੈ। ਬਾਕੂਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਸੌ ਕੋਹ ਸਿਲੇਮਾਨ ਦਾ ਤਖਤ ਹੈ।

ਅੰਦੀਜਾਨ- ਇਹ ਥਾਂ ਚੀਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਰੂਸ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਦੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਇਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ।

ਬੁਖਾਰਾ ਸ਼ਰੀਫ- ਬੁਖਾਰਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਇਸ ਤਬੇਲੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ।

ਕਰਕੀ ਬੰਦਰ- ਇਹ ਬੁਖਾਰਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ ਅੱਗੇ ਕਾਬਲ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ

ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਟਾਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਇੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਦਰਿਆ ਭਰ ਗਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਕਰੋਪੀ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਾ ਦੇਵੋਂ। ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਵਾਉ। ਇੱਥੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਮਜਾਰ ਸ਼ਰੀਫ- ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਦੋਵੇਂ ਇਸਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜਿਹਾ ਫਕੀਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਤਾਸਕੁਰਗਾਨ- ਮਜਾਰ ਸ਼ਰੀਫ ਤੋਂ 22 ਕੋਹ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ ਇੱਥੇ ਵੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਸਿੱਖ ਅਰੋੜਾ ਇਸਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ।

ਕਾਬਲ- ਕਾਬਲ ਵਿਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੈਠੇ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਮੌਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਵੀ ਇਸ ਸਥਾਨ ਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਮੀਲ ਅੱਗੇ ਬਾਬਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਤੇ ਮਹਿਲ ਹਨ। ਸੰਮਤ 2470 ਵਿਚ ਇਸ ਮਹਿਲ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਇੱਥੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਥੜਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਰਾਗ ਅਲਾਪਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਰ ਸੁਣੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਤੁਰੰਤ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਰਤਨ, ਮੇਵੇ ਮੰਗਵਾਂ ਕੇ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਹ ਪੱਥਰ ਸਾਡੇ ਕਿਸ ਕੰਮ ਦੇ ਹਨ। ਬਾਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਦੋ ਵਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹੋ ਆਇਆਂ ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤੁਸੀਂ ਦੁਆ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਜਾਉ ਖੁਦਾ ਅੱਛਾ ਕਰੇਗਾ।

ਜਲਾਲਾਬਾਦ- ਕਾਬਲ ਤੋਂ 40 ਕੋਹ ਦੂਰ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਗਏ। ਇਹ ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਦੂਰ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਵੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਖੈਬਰ ਜਮਰੋਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਗੰਜ ਮਹਲੇ ਆ ਗਏ। ਇਥੋਂ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਮੂਲ ਲੇਖਕ- ਪੰਡਤ ਅਰਜਨ ਮੁਨੀ
ਸੋਧ ਕਰਤਾ- ਡਾ. ਸਵਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
ਵਿਭਾਗ- ਪੰਜਾਬੀ

ਹੁਸਨਾ

ਹੁਸਨ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕਦਮ... ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖ ਮੈਂ ਚੌਂਕ ਜਿਹੀ ਗਈ। ਸਿਰ ਤੇ ਕੱਪੜਾ ਬੰਨ ਕੇ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਮੂੰਹ ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਉਹੀ ਮੁਸਕਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮਿਲਿਆ ਕਹਦੀ ਸੀ ਉਹ ਮਿਲੇ ਹਰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੜੀ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨਾਲ ਤੇ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਕਰਦੀ। ਆਪਣੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਮਨ ਜਿੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਦਗੀ ਉਸ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਕਦੇ ਕਾਲਜ ਜਾਂ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵੱਲੋਂ ਉਲੀਕੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾ 'ਹੁਸਨਾ' ਦੇ ਮਾਇਨੇ ਸਾਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਸਚਮੁੱਚ ਹੁਸਨ ਦੀ ਪਰੀ ਲੱਗਦੀ।

ਅੱਜ ਉਸਦੀ ਮੁਸਕਾਨ 'ਚ ਛਿਪੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਦਰਦ ਸਾਫ਼ ਝਲਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਹੁਸਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਥੱਕੀ-ਥੱਕੀ ਜਿਹੀ ਉਦਾਸ ਜਿਸਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉਜਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਮੈਨੂੰ ਵਿਦਾਇਗੀ ਪਾਰਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਜਜਬਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਜੋ ਬੋਲ ਬੋਲੇ ਗਏ ਸਨ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤਲ ਤੇ ਉਕਰ ਆਏ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖਲੋ ਕੁਝ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਉਸਦਾ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਦਸਦਿਆਂ ਉਹ ਰੋ ਵੀ ਪਈ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਦਾ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਦਰਦ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਦੀ ਬੇਬਸੀ ਸਾਫ਼ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਬੜੀ ਹਿੰਮਤ ਕਰਕੇ ਉਸਨੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਰੱਬ ਨੇ ਧੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਲਿਖਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਬਣਾਵਾਂਗੀ।

ਅੱਜ ਉਹੀ ਹੁਸਨਾ ਕਿੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਮਿਸਕੈਰੇਜ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਾਹੌਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤੀ ਤੇ ਸਭ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤੀ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਇਸ ਲਈ ਅੰਮੀ ਮੈਨੂੰ ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਲੈ ਆਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੱਜ ਆਪਣੀ ਮਾਰਕਸ਼ੀਟ ਲੈਣ ਆਈ ਹਾਂ।

ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਜਿਹਨ 'ਚ ਹਲ ਚਲ ਜਿਹੀ ਮਚ ਗਈ ਹੈ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਹੁਸਨਾ ਦੀ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦਾ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ ਉਸਦਾ ਪਤੀ, ਸੱਸ-ਸਹੁਰਾ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਭਾਗ

ਮਾਂ

ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਰੋਂਗਦੇ ਰੋਂਗਦੇ
ਕਦ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਖੜੀ ਹੋਈ,
ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦ ਵੱਡੀ ਹੋਈ,
ਕਾਲਾ ਟਿੱਕਾ, ਦੁੱਧ ਮਲਾਈ.
ਹੁਣੇ ਵੀ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਉਹਦਾ ਹੀ ਹੈ।
ਮੈਂ ਹੀ ਮੈਂ ਹਾਂ ਹਰ ਥਾਂ,

ਪਿਆਰ ਇਹ ਤੇਰਾ ਕਿੱਦਾਂ ਦਾ
ਹੈ?

ਸਿੱਧੀ ਸਾਦੀ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ,
ਮੈਂ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਹਾਂ,
ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ,
ਮਾਂ ਮੈਂ ਅੱਜ ਵੀ ਤੇਰੀ ਬੱਚੀ ਹਾਂ।

ਪੁਨੀਤ ਕੌਰ
ਪੰਜਾਬੀ ਆਨਰਜ਼
ਦੂਜਾ ਸਾਲ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਵਾਹ ਗੁਰੂ

ਜਗ ਦੇ ਰਹਿਬਰ, ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਵਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਤੇਰੀ ਰਹਿਮਤ ਦੇ ਨੇ ਚਰਚੇ, ਹਰ ਦਿਲ ਦੀ ਤੂੰ ਚਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਝੂਮ ਝੂਮ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਆਈਆਂ, ਪਾਵਨ ਤਲਵੰਡੀ ਦੀ ਰਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਧਰਤੀ ਅੰਬਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੋਏ, ਸਭ ਚਮਕੇ ਨਾਨਕ ਰਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਉਸ ਨੂਰ-ਏ-ਖੁਦਾ ਦੀ ਆਮਦ ਨੇ, ਦਿੱਤਾ ਭਾਗ ਰੁਸ਼ਨਾ ਗੁਰੂ।
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਾਨਕ ਵਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਉਸ 'ਮਹਾਂਨੂਰ', 'ਮਹਾਂਚਾਨਣ' ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾ ਸੀ।
 ਇਕ ਸਾਥੀ ਮਰਦਾਨਾ ਸੀ, ਤੇ ਦੂਜਾ ਪਿਆਰਾ ਬਾਲਾ ਸੀ।
 ਛੱਡ ਮਾਲਕ ਭਾਗੋ ਦੇ ਪੂੜੇ ਨੂੰ, ਲਾਲੋ ਦਾ ਹਸ ਨਿਵਾਲਾ ਸੀ।
 ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਾਵਣ ਦਾ, ਉਸਦਾ ਢੰਗ ਨਿਰਾਲਾ ਸੀ।
 ਨਜ਼ਰ ਉਹਦੀ 'ਚ ਸਭ ਇਕੋ ਜਿਹੇ, ਸਭਨਾ ਦਾ ਇਕ ਖੁਦਾ ਗੁਰੂ।
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਨਾਨਕ ਵਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਕੁੱਲ ਜਮਾਨੇ ਨੂੰ ਉਹ ਜੋਤੀ, ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਦੀ ਰਹੀ।
 ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਚਮਨ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਬਣਕੇ, ਭਵ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਲੰਘਦੀ ਰਹੀ।
 ਕਰਮ, ਧਰਮ, ਪਾਖੰਡ ਮਿਟਾ ਕੇ, 'ਸਰਬਤ ਦਾ ਭਲਾ' ਮੰਗਦੀ ਰਹੀ।
 ਉਚ ਨੀਚ ਦਾ ਜੁਲਾ ਲਾਹ ਕੇ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥੂਰੀ ਵੰਡਦੀ ਰਹੀ।
 ਧਾਰ ਕੇ ਭੇਸ ਫਕੀਰੀ ਦਾ, ਬਣਿਆ ਉਹ 'ਜਗ-ਗਾਹ' ਗੁਰੂ।
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ, ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਾਨਕ ਵਾਹ ਗੁਰੂ।
 ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਅੱਜ ਫੇਰ ਹਨੇਰਾ, ਖਾ ਰਿਹਾ ਏ ਆਫਤਾਬ।
 ਪਾਪ ਦੀ ਬੁਕਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਸੌਂ ਗਿਆ ਏ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ।
 ਸ਼ਰਮ, ਧਰਮ ਦੋਵੇਂ ਫੁਪ ਖਲੋਏ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਰਿਹਾ ਨਾ ਕੋਈ ਲਿਹਾਜ਼।
 ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਭੁੱਲ ਕੇ ਤੇ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਬਣ ਰਿਹਾ ਮੁਥਾਜ।
 ਬੇਕਸਾਂ ਦੀ ਪੀੜ ਹਰਨ ਨੂੰ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰਾ ਪਾ ਗੁਰੂ।
 ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ ਲੱਖ ਵਾਰ ਕਰੋ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨਾਨਕ ਵਾਹ ਗੁਰੂ।
 (ਖਵਾਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ (ਐਮ.ਏ. 1916) ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਹੈ)

ਪ੍ਰੋ. ਕੰਵਲਜੀਤ ਕੌਰ
 ਵਿਭਾਗ-ਕਾਮਰਸ

ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥

ਹੇ ਨਾਨਕ ਕੇਵਲ ਇਕ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰੀ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਜੰਮਿਆਂ।

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖ । ।

ਜੇ ਕੋਈ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀ ਉੱਚੀ ਮੱਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬਣਾ ਲਏ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਉ ਬਣਾਏ (ਸੰਤੋਖ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਰਹੇ)

SARRANG

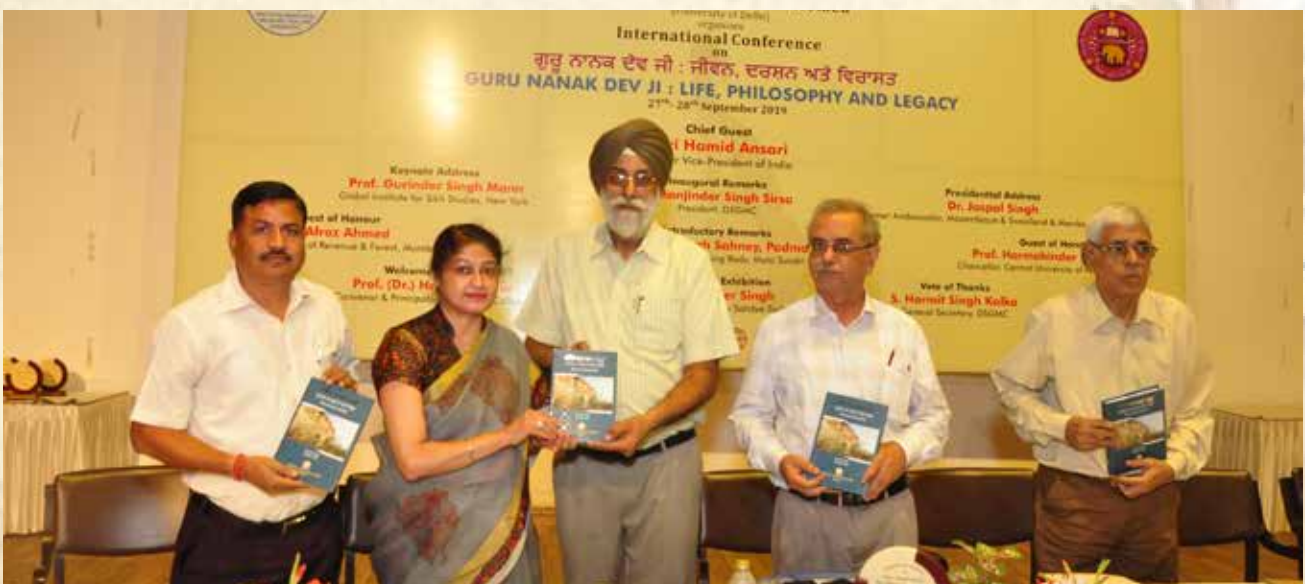

Bani
2019-20

SARRANG

GURU NANAK DEV JI LIFE, PHILOSOPHY AND LEGACY ON 27-28 SEPTEMBER 2019

INTER- DISCIPLINARY NATIONAL CONFERENCE ON PROFESSIONAL ETHICS THEORY AND PRACTICE

COMMERCE

EVS

MUSIC

PSYCHOLOGY

संस्कृत
विभाग

अनुक्रमणिका

1. सम्पादकीयम्.....
2. संस्कृतशिक्षणे प्रविधीनामुपयोगिता
3. गुरुः नानकः.....
4. सूक्तयः.....
5. ईश्वरा तव महिमानं वन्दे
6. वैदिक वाङ्मये नैतिकशिक्षायाः अवधारणा.....
7. बकस्य प्रतीकारः.....
8. हास्य वाक्यानि
9. सद्वचनानि
10. गुरुनानकः.....
11. अविवेकं परमापदां पदम्.....
12. सन्देशम्
13. अनुशासनस्य महत्त्वम्.....
14. सुभाषितानि.....
15. भारतम् भारतम् भवतु भारतम्.....
16. सुभाषितानि.....
17. लालनगीतम्.....
18. सदाचारः
19. मममातृ भूमिः.....
20. संस्कृत भाषायाः महत्त्वम्.....
21. सर्वेभ्यः शिक्षिकाभ्यः शिक्षकेभ्यः च समर्पितम्.....

सम्पादकीयम्

हर्षस्य विषयोऽस्ति यत् अस्माकं महाविद्यालयस्य “बानी” पत्रिकायाः प्रकाशनं प्रतिवर्षमेव भवति । संस्कृत खण्डोऽयमस्याः संस्कृतानुरागिणं समक्षे प्रस्तुयते । संस्कृतनाम देववाणी । समग्रं वैदिकं लौकिकं च साहित्यं यत् संस्कृतमाध्यमेन अभिव्यञ्जयते । इयं भाषा भारतस्य संस्कृतेः आधारशिला अस्ति । अतश्चैव भारतस्य शिक्षणपाठ्यक्रमेषु संस्कृत भाषायाः साहित्यश्च सततम् अध्यापनम् कार्यते । छात्राणां रुचि संवर्धनाय निरन्तरं प्रयत्नं क्रियते । पाठ्यसहगामिनीषु क्रियासु पद्यावृत्तिं प्रतिस्पर्धायाः भाषणस्य वादविवादस्य च प्रश्नमञ्चश्च प्रतिस्पर्धायाः अतिरिक्तं संस्कृत लघुचलचित्रस्य प्रतिस्पर्धापि समायोज्यते । शैक्षणिक भ्रमणस्य लाभाः संस्कृतछात्रामिः अध्ययनेन सहैव प्राप्यते । संस्कृतविषये आजीविका विमर्शस्य इति समायोजनम् अपि सहगामिनी गतिविधिषु प्रतिवर्षं क्रियते ।

महाविद्यालयस्य ‘वाणी’ इति पत्रिकायाम् अध्यापकैः संस्कृतविभागपक्षतः येऽपि निबन्धः लेखाः च निबद्धा ते छात्राणाम् संस्कृतलेखनक्षमताम् भावाभिव्यक्तिः कौशलं च अनुदिनम् परिष्करिष्यन्ति बहिर् निसारचिष्यन्ति इति दृढः विश्वासः अस्माकम् ।

डॉ. आशा रानी
विभागाध्यक्षा
संस्कृत-विभागः

संस्कृतशिक्षणे प्रविधीनामुपयोगिता

शैक्षिकप्रविधिः इत्यत्र 'शिक्षा' 'प्रविधिः' चेति पदद्वयं वर्तते। शैक्षिकं नाम शिक्षासम्बद्धं किञ्चित्, तत् प्रविधिशास्त्रम् इति। संस्कृतशिक्षणे प्रविधिनाम् किमस्ति—उपयोगिता? इति निर्धारणपूर्वं प्रविधेः अर्थः स्वरूपं परिभाषा च निर्धारणं करोम्यहम् यत्—शिक्षायाः शिक्षणकला एव प्रविधिः अस्ति। संस्कृतशिक्षणे शैक्षिकप्रविधौ शिक्षणस्य व्यावहारिकपक्षस्य विशेषमहत्त्वं वर्तते। पक्षेऽस्मिन् अधिगमसिद्धान्तानां नियमानां च प्रयोगः क्रियते, येन शैक्षिकोद्देश्यानां प्राप्तिः भवेत्।

प्रो. शिवकुमार मित्रा महोदयः शैक्षिकप्रविधेः एनां सरलां परिभाषां प्रस्तौति "शैक्षिक प्रविधिः तादृशप्रविधीनां पद्धतीनां च विज्ञानमिति स्वीक्रियते, येन शैक्षिकोद्देश्यानि सारल्येन प्राप्तुं शक्यन्ते।"

Robert Gagne स्पष्टयति—शैक्षिकप्रविधेः तात्पर्यं तावत् व्यावहारिकज्ञानस्य साहाय्येन सुनियोजित प्रविधीनां विकासः, येन महाविद्यालयानां शैक्षिकप्रणालीनां परीक्षणस्थ शैक्षिककार्यस्य च व्यवस्था जायते।

Mathis महोदयः एतस्यार्थम् एवं स्पष्टयति — 'क्रमबद्ध-विधीनां विकासः, तद् व्यावहारिकज्ञानं च शैक्षिकप्रविधिः इत्युच्यते, यस्य उपयोगः विद्यालये शैक्षिकयोजनायां प्रक्रियायां प्रशिक्षणे च क्रियते।

संस्कृतशिक्षण प्रविधेः महत्त्वम्

- ◆ संस्कृतशिक्षणे शैक्षिकप्रविधिना सम्प्रतं क्रान्तिः उत्पादिता अस्ति। अनेन शिक्षणप्रक्रिया विशेषरूपेण प्रभाविता दृश्यते।
- ◆ शैक्षिक प्रविधेः साहाय्येन शैक्षिक प्रशासनस्य प्रबन्धस्य च समस्यानाम् अध्ययनं वैज्ञानिकाधारेण कर्तुं शक्यते।
- ◆ शैक्षिक प्रविधेः साहाय्येन पत्राचार पाठ्यक्रमस्य प्रयोगः शैक्षिकप्रगतौ सफलतापूर्वकं कर्तुं शक्यते।
- ◆ शैक्षिक प्रविधिना अध्यापकशिक्षणसंस्थासु प्रभावशालिशिक्षकाणां निर्माणे स्वयोगदानं प्रदीयते।

डॉ. कल्पना शर्मा
सहायक आचार्या
संस्कृतविभाग

बकस्य प्रतीकारः

एकस्मिन् वने शृगालः बकः च निवसतः स्म। तयोः मित्रता आसीत्। एकदा प्रातः शृगालः बकम् अवदत्—"मित्र! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु"। शृगालस्य निमन्त्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत्।

अग्रिमे दिने सः भोजनाय शृगालस्य निवासम् अगच्छत्। कुटिल-स्वभावः शृगालः स्थाल्यां बकाय क्षीरोदनम् अयच्छत्। बकम् अवदत् च— "मित्र! अस्मिन् पात्रे आवाम् अधुना सहैव खादावः।" भोजनकाले बकस्य चञ्चुः स्थालीतः भोजनग्रहणे समर्था न अभवत्। अतः बकः केवलं क्षीरोदनम् अपरयत्। शृगालः तु सर्वं क्षीरोदनम् अभक्षयत् चञ्चुः।

शृगालेन वंचितः बकः अचिन्तयत्—"यथा अनेन मया सह व्यवहारः कृतः तथा अहम् अपि तेन सह व्यवहरिष्यामि"। एवं चिन्तयित्वा। सःशृगालम् अवदत्—"मित्र! त्वम् अपि श्वः सायं मया सह भोजनम् करिष्यसि"। बकस्य निमन्त्रणेन शृगालः प्रसन्नः अभवत्। यदा शृगालः सायं बकस्य निवासं भोजनाय अगच्छत्, तदा बकः सडीकर्णमुखे कलशे क्षी रोदनम् अयच्छत्, शृगालं च अभवत्— "मित्र! आवाम् अस्मिन् पात्रे सहैव भोजनं कुरु"। बकः कलशात् चञ्चुः क्षीरोदनम् अरवादत्। परन्तु शृगालस्य मुखं कलशे न प्राविशत्। अतः बकः सर्वं क्षीरोदनम् अरवादत्। शृगालः च केवलम् ईर्ष्या अपश्यत्।

शृगालः बकं प्रति यादृशं व्यवहारम् अकरोत् बकः अपि शृगालं प्रति तादृशव्यवहारं कृत्वा प्रतीकारम् अकरोत्।

उक्तमपि— आत्मदुर्व्यवहारस्य फलं भवति दुःखदम्। तस्मात् सद्व्यवहर्तव्यं मानवेन सुखैषिणा।।

साफिया परवीन
संस्कृत विशेष
प्रथम वर्ष

गुरु नानकः

मुस्लिमकालीनेषु हिन्दूसमाजस्य सुधारकेषु गुरु नानकस्य नाम श्रद्धया गृह्यते। आसीदसौ सिक्खसम्प्रदायस्य प्रवर्तकः गुरुश्च। तस्य जन्म प्रायशः चतुःशत वर्ष पूर्व पञ्चम्यान्ते तलवण्डी नाम्नि ग्रामे श्रीमतः कालूचन्द्रस्य गृहे ऽभवत्। श्रधुना तलवण्डीग्रामो 'नानकाना साहब' इति नाम्ना प्रसिद्धे नगरमस्ति पाकिस्ताने च वर्तते। बाल्यादेव नानकस्य हृदयं क्रीडायामध्ययने चारमत। स स्वभावादेव एकान्तप्रिय आसीत्। पुत्रस्येहशीमवस्थामवलोक्य तस्य पिताऽचिन्तयद् यस्य पुत्रः केनचिद्रोगेण पीडितोऽस्ति अतः सतं कस्मैचिद्वैद्याय अदर्शयत्। परन्तु वैद्यस्तस्य रोगं ज्ञातुं नाशक्नोत्। वस्तुतः आसीदसौ विचित्रेण ईश्वर-प्रेम-ग्रस्तः।

तदा कालूचन्द्रस्तं कस्मिंश्चिद् व्यापारिके कार्ये नियोक्तुंयत् परं तत्राति तस्याभिरुचिर्नासीत्। स पित्रा व्यापाराय दत्तेन धनेन साधून् अन्नमभोजयत्। तस्याधिकः समयः साधुसन्यासिनां दर्शने रामनामस्मरणे चैव व्यत्यैत्। साधूनां संगतिस्तस्यातिप्रियाहऽसीत्। तस्य चित्तं च सदैव रामनाम्नः स्मरणे संलग्नमासीत्। आसीत् खलु नानकस्य सच्चिदानन्दात्मके विश्वरूपे नित्ये निर्विकारे च परमात्मनि परमो विश्वासः। महात्मनः कबीरस्येव तस्यापि विचारेण व आसीत् को ऽपि भेदो हिन्दूनां यवनानां च मध्ये। सर्वेऽपीश्वररचिताः ईश्वररक्षिताश्च सन्ति। स सर्वदा सर्वानपि हिन्दून् यवनान् च 'सत्य कर्तार' इत्येव परमात्मनो ना जपितुमुपादिशत्। परमात्मन एव जपेन भजनेन च मनुष्यस्य कल्याणं भवति। गुरोनानकस्य परमात्मनि तादृशो दृढो विश्वास आसीद् यत् कदापि कस्माच्चिदपि नाभिभेत्। तस्य विषयेऽनेकाः विचित्राः घटनाः श्रूयन्ते। उच्यते यदेकदा तस्येदृशी प्रसिद्धिमाकर्ण्य दिल्लीश्वरेण 'लोदी' वंशोद्भूतेन सिकन्दर नाम्ना भपेनाहूय स कारागारे निक्षिप्तः। नृपस्याज्ञया कारागारस्य प्रबन्धकेन गुरवे नानकाय मणकत्रयमन्नं संपेष्टुं दत्तम्। गुरुः नानकः सर्वमिदं जान्नापि रात्रौ सुखेनाऽस्वपत्। प्रातः काले तस्यैकेन शब्देनैव पेषणयन्त्रं इति हिन्दी भाषायां प्रसिद्धम् स्वमेव तदन्नं संपेष्टुमारभत। स्वल्पे नैव य कालेन समस्ताप्यन्नं पिष्टमभूत्। एतद् दृष्ट्वा कारागारस्य प्रबन्धकोऽत्यर्थं विस्मितोऽभवद् घटनां चेमामाश्चर्यकारीं भूषाय सिकन्दराय न्यवेदयत्। सिकन्दरोऽपीमां घटनां श्रुत्वा चकितोऽभवत् स्वयमेव च कारागारमागत्य गुरुं नानकं क्षमां याचितवान् कारागाराच्च च तं मोचितवाम्।

एतादृश्यः एवानेकाः अन्याः अपि विचित्राः घटनाः श्रूयन्ते। ताः सर्वा अपि सत्या असत्या वा भवेयुः परमेतत् कथयितुं शक्यते यदासीद् गुरुः नानको दैवीशक्तिसम्पन्नो महापुरुषः।

डोली जैन
बी. ए. संस्कृत (ऑनर्स)
तृतीय वर्ष

सूक्तयः

कृपुत्रो जयित क्वचिदपि कुमाता न भववि ।
यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवताः ।
यत्रैतास्-तु न पूज्यन्ते सर्वास्तत् राफलः क्रियाः ॥
स्वभावो नोपदेशेन शक्यते कर्तुमन्यथा ।
सुतप्तमपि पानीयं पुनर्गच्छति शीतताम् ॥
अनाहूतः प्रविशति अपृष्टो बहु भाषते ।
अविश्वस्ते विश्वासिति मूढचेता नराधमः ॥
षड् दोषाः पुरुषेणेह हातत्या भूति मिच्छता ।
निद्रा तद्रा भयं क्रोधः आलस्यं दीर्घ सूत्रता ॥
त्यजन्ति मित्राणि धनैर्विहीनं पुत्राश्च दाराश्च सहज्जनाश्च ।
तमर्थवनतं पुनराश्रयन्ति अर्थो हिलोके मनुष्यस्य बन्धुः ॥
परो अपि हितवान् बन्धुः बन्धुः अपि अहितः परः ।

अहितः देहजः व्याधिः हितम् आरण्यं औषधम् ॥
कार्यार्थी भजते लोकं यावत्कार्यं न सिद्धति ।
उत्तीर्णं च परे पारे नौकायां किं प्रयोजनम् ॥
न चोरहार्यं न राजहार्यं न भ्रातृभाज्यं न च भारकरि ।
व्यये कृते वर्धति एव नित्यं विघाधनं सर्वधन प्रधानम् ॥
अधमाः धनमिच्छन्ति धने मानं च मध्यमाः ।
उत्तमाः मानमिच्छन्ति मानो हि महताम् धनम् ॥
मूर्खं यत्र न पूज्यते धान्यं यत्र सुसंचितम् ।
दंपत्यो कलहं नास्ति तत्र श्रीः स्वयमागतः ॥

दिव्या सिंह
संस्कृत विशेष
प्रथम वर्ष

ईश्वरः तव महिमानं वन्दे ।

ईश्वर! तव महिमानं वन्दे,
ईश्वर! तव महिमानं वन्दे ॥
निगम-गीत-गुणगानं वन्दे,
परितो वितत-वितानं वन्दे ॥
शोभा-शक्ति-निधानं वन्दे,
ईश्वर! तव महिमानं वन्दे ॥
नव-लतिकासु लसन्तं वन्दे,
नव-सुमेषु विकसन्तं वन्दे ॥
शिशु-वदनेषु हसन्तं वन्दे,
ईश्वर तव महिमानं वन्दे ॥
मन्दिर-मस्जिद-वासं वन्दे,
गिरिजाभवन-निवासं वन्दे ॥
कण-कण-कलित-प्रकाशं वन्दे,
ईश्वर! तव महिमानं वन्दे ॥

प्रिया झा
संस्कृत विशेष
द्वितीय वर्ष

हास्यवाक्यानि

पतिः- अध तादृशं चायपेयं निर्मातुं पानेन देहः दोलयेत् ।
पत्नीः- वयं महिषदुग्धं प्राप्नुमः न तु नागदुग्धम् ।
पिताः- पुत्र, अधुना त्वं विवाहितः, स्नुषापि गृहे एव अस्ति । एवं
सत्यपि जीन्सरूके त्वं सीवनं किमर्थं करोषि?
पुत्रः- पिता, भवतः चिन्तनम् असाधु । एतत् जीन्सरूकं मम पत्न्याः
एव अस्ति । पिता मुच्छितः.....
यमराजः- भवतः कालः समाप्तः, अतः कापि अन्तिमेच्छा??
मानवः- कांग्रेसदलस्य सर्वकारं द्रष्टुम् ईहे
यमराजः- चतुर प्राणिन् । अमरत्वम् वाञ्छति.....

निधि कुमारी
संस्कृत विशेष
(प्रथम वर्ष)

सद्वचनानि

नातिक्रान्तानि शोचेत प्रस्तुतान्यनागतानि चित्यानि ।
यथा चित्तं तथा वाचो यथा वाचस्तथा क्रिया ।
चित्ते वाचि क्रियायां च साधूनामेकरूपता ॥
मनस्वी प्रियते कामं न तु गच्छति ।
अपि निर्वाणमायाति नानलो याति शीतताम् ॥
आशाया ये दासास्ते दासाः सर्वलोकस्य ।
आशा येषां दासी तेषां दासायते लोकः ॥
शतहस्त समाहर सहस्रहस्त संकिर ।
योगश्चित् वृत्तिनिरोगः ।

पलक
संस्कृत विशेष
प्रथम वर्ष

अविवेकः परमापदां पदम्

सहसा विदधीत न क्रियामविवेकः परमापदां पदम् ।
वृणुते हि विमृश्यकारिणं गुणलुब्धाः स्वयमेव सम्पदः ।
अविज्ञाय फलं यो हि कर्म त्वेवानुधावति ।
स शोचेत् फलवेलायां यथा किंशुक सेवकः ॥
सुदीर्घकालेऽपि न याति विकवयाम् ।
गुणवदगुणवदा कुर्वता कार्यमादौ परिणतिरवधार्या यत्नतः पण्डितेन ।
अतिरभसकृतानां कर्मणामाविपन्तेः भवति हृदयदाही शल्यतुल्यो विपाकः ॥
विवेकभ्रष्टानां भवति विनिपातः शतमुखः ।
सन्तः परीक्ष्यान्यतरद् भजन्त मूढः परप्रत्ययनेयबुद्धिः ।

अर्चना उपाध्यायः
एम. ए. संस्कृत
प्रथम वर्ष

गुरुनानकः

सिखसम्प्रदायस्य गुरोः नानकस्य नाम को न जानाति? समाजसु धारकेषु अयम् अग्रगण्यः। गुरु नानकः श्रेष्ठः समाजसुधारकः तथा चिन्तकः आसीत्।

अस्य महापुरुषस्य जन्म 1467 तमे वर्षे पंचनदप्रान्तेतलवण्डी ग्रामे अभवत्। अस्य पितुः नाम श्रीमानः कालुचन्द्रः आसीत्। बाल्यादेव गुरु नानकः एकान्तप्रियः आसीत्। तस्य मनः क्रीडने न रमति स्म। अस्य पिता नानकस्य वैराग्यवृत्तिः दृष्ट्वा; तथा एकान्तप्रिय स्वभावमवलोक्य खिन्नः आसीत्। तस्य इच्छा आसीत् यत् नानक अपि व्यापार कार्ये संलग्नः भवेत् किन्तु नानकस्य रुचिः व्यापारकार्येनासीत्। अकिंचनाय ६। नं वस्त्ररहिताये वस्त्र, क्षुधापीडिताय भोजने एतदेव नानकस्य कर्म आसीत्। एकदा नानकस्य पिता तस्मै कानिचित् रूप्यकाणि व्यापारार्थम् अयच्छत्। किन्तु नानकः तै रूप्यकैः साहवेश्यः भोजनम् अददात् तथा च रिक्तहस्तः गृहमागच्छत्।

गृह त्यक्त्वा नानक साधूनां समीपे अवसत्। ईश्वरभक्त्या सः देवीसम्पन्न अभवत्। तस्य मुखे अद्वितीयं तेज विलसति स्म। गुरुनानकस्य उपदेशाः श्रवणीयाः। ते सर्व समाजकल्याणार्थम् एव सन्ति। तान् उपदेशान् अनुसृत्य नानकस्य अनेके शिष्याः अभवन् अद्यत्वे अपि गुरुनानकस्य उपदेशाः सर्वत्र पठन्ति।

नानक संप्रदायेन अनेकानि समाजकार्याणि कृतानि। स्थले-स्थले पेयजल व्यवस्था कृता। अद्यापर्यन्तं नानकशिष्याः जनकल्याणं कुर्वन्ति। नूनं, भारतीयानाम् एतत् महात्म्यम् यत् नानकसदृशाः महापुरुषाः अत्र अजायन्त। एते महापुरुषाः सर्वेः पूजनीयाः खलु।

अर्चना उपाध्याय
एम.ए. संस्कृत
प्रथम वर्ष

सन्देशम्

संस्कृतं न केवलं भाषा एव अपितु अमृतम्।

यथैव चन्द्रिका चन्द्रे राजते नित्यगुडगता संसिक्ता संस्कृति तद्वद् भारतस्यास्ति संस्कृतिः।

सवेभ्यः छात्राभ्यः अध्यापिकाः य मम इदं सन्देशम् अस्ति यत् सर्वाः संस्कृतम् पठेयुः।

एषा भाषा गंग्याः सदृशा अस्ति।

यथा गंगा मानवानाम् कुर्वन्ति तथैव संस्कृत भाषा जगतः कल्याणं करोति।

यदि पितरौ बालं संस्कृत भाषा न पाठते तौ बालस्य शत्रु इव भवतः कथितम् अपि—

“माता शत्रुः पिता वैरी, येन बालौ न पाठितः।

न शोभते सभामध्ये, हंसमध्ये बको यथा।।”

मनुष्यस्य जीवने नैतिकतायाः संस्कारादिनां पाठ केवलं संस्कृत भाषा एव पाठयति व कोऽपि अन्या भाषा।

डोली जैन
बी. ए. संस्कृत (ऑनर्स)
तृतीय वर्ष

अनुशासनस्य महत्वम्

जीवने अनुशासनस्य अतिमहत्वम् अस्ति। यदि अनुशासन न भवेत् तर्हि देशः समाजः वा नश्यते। यतः पश्याम् यत् संस्कृत अपि अनुशासन पालयति। यदि सूर्यनियमानुसारं न उदेति तर्हि अस्माकं जीवनम् अपि न सम्भेत देशस्य उत्थानाय आवश्यकम् अस्ति। यत् सर्वे नागरिक यथाकालं स्वकार्यं कुर्वन्तु—छात्रा ध्यानेन पठन्तु, चिकित्सकाः रूग्णान् पश्यन्तु, कृषकाः बीजानि वपन्तु क्षेत्राणि सिंचन्तु च। धनिका निर्धनेभ्यः धनं यच्छन्तु, सैनिकः शत्रून् नाश्यन्तु, व्यापारिण व्यवसायं कुर्वन्तु, जनतायाः मनोरंजनाय नर्तकः नृत्यन्तु, गायकः गायन्तु सर्वे जनाः सत्यपालकाः च भवन्तु।

डोली जैन
बी. ए. संस्कृत (ऑनर्स)
तृतीय वर्ष

सुभाषितानि

प्रथित्यां त्रीणि रत्नानि जलमन्नम् सुभाषितम् । मूढैः पाषाणखण्डेषु रत्नसंज्ञा विधीयते ॥
सत्येन धार्यते पृथ्वी सत्येन तपते रविः । सत्येन वाति वायुश्च सर्व सत्ये प्रतिष्ठितम् ॥
दाने तपसि शौर्यं च विज्ञाने विनये नमे । विस्मयो न हि कर्तव्यो बहुरत्ना वसुन्धरा ॥
सद्भिरेव सहासीत सद्भिः कुर्वीत संगतिम् । सद्भिर्विवादं मैत्री च नासद्भि किञ्चिदाचरेत् ॥
धनधान्यप्रयोगेषु विधायाः संग्रहेषु च । आहारे व्यवहारे च त्यक्तलज्जः सुखी भवेत् ॥
क्षमावशीकृतिर्लोकं क्षमया किं न साध्यते । शान्तिखड्गः करे यस्य किं करिष्यति दुर्जनः ॥

डोली जैन
बी.ए. संस्कृत (ऑनर्स)
तृतीय वर्ष

भारतम् भारतम् भवतु भारतम्

शक्तिसम्भृतं युक्तिसम्भृतं ।
शक्तियुक्तिसम्भृतं भवतु भारतम् ॥
भारतं भारतं भवतु भारतम्
शस्त्रधारकं शास्त्रधारकं ।
शस्त्रशास्त्रधारकं भवतु भारतम् ॥
भारतं भारतं भवतु भारतम्
रीति संस्कृतं नीतिसंस्कृतं ।
रीतिनीतिसंस्कृतं भवतु भारतम् ॥
कर्मनैष्ठिकं धर्मनैष्ठिकं ।
धर्म धर्मनैष्ठिकं भवतु भारतम् ॥
भारतं भारतं भवतु भारतम्
शक्तिसाधकं मुक्तिसाधकं ।
शक्ति मुक्तिसाधकं भवतु भारतम् ॥
भारतं भारतं भवतु भारतम्

सोनम पाण्डेय
संस्कृत विशेष
प्रथम वर्ष

लालनगीतम्

उदिते सूर्ये धरणी विहसति ।
पक्षी कूजति कमलं विकसति ॥
नदति मन्दिरे उच्चैर्दक्का ।
सरितः सलिले सेलति नौका ॥
पुष्पे पुष्पे नानारंगाः ।
तेषु ऽयन्ते चित्रपतगाः ॥
वृक्षे वृक्षे नूतनपत्रम् ।
विविधैर्वर्णैर्विभाति चित्रम् ॥
धेनुः प्रातर्यच्छति दुग्धम् ।
शुद्धं स्वच्छं मधुरं स्निग्धम् ॥
गहने विपिने व्याघ्रो गर्जति ।
उच्चैस्तत्र च सिंहः नर्दति ॥

अंजली बिंजोला
द्वितीय वर्ष

मम मातृभूमि

“जननी जन्मभूमिश्च स्वर्गादपि गरीयसी” ।
मातृभूमि जन्मतः आरम्य मृत्युपर्यन्तम् अस्माकं रक्षणं पोषणं च करोति ।
माता भूमिः पुत्रोऽहं पृथिव्याः इति वदवाक्यम् अस्ति ।
मातृभूमि सर्वैः नरैः वन्दनीया भवति ।
येन केन प्रकारेण मातृभूमैः रक्षणं करणीयम् ।

गीतांजली चौहान
द्वितीय वर्ष

संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्

संस्कृत भारतस्य विश्वस्य च पुरातनतमा भाषा। अन्यश्च भाषाणां तथा पुरातनं साहित्यमद्य नोपलभ्यते यथा पुरातनं संस्कृत साहित्यम्। विश्वस्य पुरातनतमो गृन्थः ऋग्वेदः संस्कृत भाषायैव निबद्धः। इयमतीव वैज्ञानिकी भाषा, अस्या पाणिनीमुनिप्रणीतं व्याकरणमतीव वैज्ञानिकं यस्य सहाय्येन अद्यापि वयं तान् पुरातेनग्रन्थान् अवबोधुं शक्नुमः।

संस्कृतमेव हि भारतम्। यदि वयं प्राचीन भारतमर्वाचीनं वापि भारतं ज्ञातुमिच्छामः तर्हि नास्ति संस्कृतसमोऽन्य उपायः। भारतीयजनस्य अद्यापि यत् चिन्तनं तस्य मूलं प्राचीन संस्कृत वाङ्मये दृश्यते। यदि च तत् चिन्तनं वयं नूतनविज्ञानाभिमुख कर्तुमिच्छामः तस्य मूलं पृष्ठभूमि च अविज्ञाय विच्छिन्नरूपेण कर्तुमन शक्नुमः। यदि वयमिच्छामो यत् भारतीयजनः परिवर्तनम् आत्मसात कुर्यात् तदा तेन परिवर्तनेन आत्मरूपेण संस्कृतिमयेन संस्कृतमयेन च भाव्यम्।।

संस्कृतस्य शब्दाः सर्वासु भारतीयभाषासु कासुचित् वैदेशिकभाषासु च प्रयुज्यन्ते। अतः यदि वयं भारतीयजनानामे की भावं, तेषां भाषागतम् अभेदं सौमनस्यं च इच्छामः तदा संस्कृत ज्ञानेनैव तत सम्भाव्यते। संस्कृतं सर्वाः— भारतीयभाषाः सर्वे जनमानसं च एकसूत्रेण संयोजयति। प्राचीन— भारतीयतिहासस्य भूगोलस्य च समीचीनं चित्रं संस्कृताध्ययनं विना असम्भवम्।

संस्कृतसाहित्यम् अति समृद्धं विविधज्ञानमयं च दिशि वर्तते। अत्र वैदिकं ज्ञानमुपलभ्यते, यस्य क्वचिदपि साम्यं नास्ति। महाभारतं तु विश्वकोष—रूपमस्ति। रामायणशिक्षाः दिशि प्रचरिताः। उपनिषद्विपैदेशिकैरपि विद्वद्भिः शान्तिः प्राप्ता। कालिदासादीनां काव्यानाम् उत्कर्षस्य तु कथैव का। चरकसुश्रुतयोरायुर्वेद, भारद्वाजस्य, विमानशास्त्रम् कणादस्य परमाणुविज्ञानम्, गौतमस्य तर्कविद्या, शुल्बसूत्राणां ज्यामितिविज्ञानम्, आर्यभट्टस्य खगोलशास्त्रम् इत्येवमादीनि अनेकानि विज्ञानानि शास्त्राणि च संस्कृत भाषोपनिबद्धान्येव। अद्यापि राजनीतिविषये शासनतन्त्रविषये च कौटिल्यस्य अर्थशास्त्रं मनुस्मृतिश्च मार्ग प्रदर्शके स्तः। वयं भारतीयाः। अस्माभिः स्वकीयं गौरवमयं वाङ्मयमधीत्यैव तदाधोर भविष्यनिर्माणं कर्तव्यं, तदैवात्मोत्कर्षः सम्भाव्येत। स च उत्कर्षः आत्माधिष्ठितो हृदयग्राही वास्तविककारि भविष्यति। यानि राष्ट्राणि स्वगौरवं न विस्मरन्ति तान्येव सरलतायाश्चरमोत्कर्षं प्राप्नुवन्ति।

तनु
संस्कृत विशेष
द्वितीय वर्ष

सदाचारः

यस्मिन् देशे च आचारः पारम्पर्यक्रमागतः।
वर्णानां सान्तरालानां स सदाचार उच्यते।।
प्रातः काले त्योच्छ्रय्यामीश्वरं पृथमं स्मरेत्।
नित्यकर्माणि कृत्वा च कुर्यादध्ययनं ततः।।
सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात् न ब्रूयात् सत्यमप्रियम्।
प्रियं च नानृतं ब्रूयात् एवं धर्मः सनातनः।।
सर्वदा व्यवहारे स्यात् औदार्यं सत्यता तथा।
ऋजुता मृदुता चापि कौटिल्यं न कदाचन।।
श्रेष्ठं जनं गुरुं चापि मातरं पितरं तथा।
मनसा कर्मणा वाचा सेवेत साततं सदा।।
मित्रेण कलहं कृत्वा न कदापि सुखी जनः।
इति ज्ञात्वा प्रयासेन तदेव परिवर्जयेत्।।

गीतांजलि चौहान
द्वितीय वर्ष

सर्वेभ्यः शिक्षिकाभ्यः शिक्षकेभ्यः च समर्पितम्

किम् अस्ति तत् पदम्
यः लभते इह सम्मानम्
किम् अस्ति तत् पदम्
यः करोति देशानाम् निर्माणम्

किम् अस्ति तत् पदम्
यम् कुर्वन्ति सर्वे प्रणामम्
किम् अस्ति तत् पदम्
यस्य छायायाः प्राप्तम् ज्ञानम्

किम् अस्ति तत् पदम्
यः रचयति चरित्रं जनानाम्
'गुरु' अस्ति अस्य पदस्य नाम
सर्वेषाम् गुरुणाम् मम शतं शतं प्रणामः।।

निधि छिकारा
संस्कृत विशेष (प्रथम)
बी. ए. (ऑनर्स)

वैदिक-वाङ्मये नैतिकशिक्षायाः अवधारणा

वैदिकवाङ्मयं संस्कृतसाहित्यस्या मूल्यो निधिः। भारतीयचिन्तन परम्परायां उपनिषदां वैशिष्ट्यं विद्यते। तत्र हि साहित्य विज्ञान दर्शन कुलधर्म जातिधर्म मानवधर्म समाजधर्म राजनीति-अर्थनीति स्वास्थ्य नीति व्यवहारनीत्यादीनां निर्माणं विकासः प्रसारश्च परमादर्शरूपेण समजायत। उपनिषदः भारतीयसंस्कृतेः मूल्यानाञ्च प्राणस्वरूपाः राराजन्ते।

उपनिषदां परिशीलनेन परिलक्ष्यते ज्ञानस्याजस्र स्रोतसि उपनिषदः जीवनेपयोगिमूल्य रत्नानि भूत्वा रत्नाकररूपेण तिष्ठन्ति। येषामालोक्ये विद्वद्भिः सह जन सामान्यस्यान्तरात्मनः आलोकिताः भवन्ति। उपनिषद्साहित्यं नैतिकोपदेशानां जीवन मूल्यानाञ्च मानसरोवरमिवाभाति यतः जीवनमूल्यस्वरूपाः सरितः निर्गत्य मानवानां कृते ऐहिक कल्याणमामुष्मिकमंगलं सम्पादयितुं सततं प्रवहन्ति।

औपनिषदिक वाङ्मये शिक्षायाः उज्ज्वलतमं तत्त्वं समग्ररूपेण समाहितं वर्तते। उपनिषद्युगीना शिक्षापद्धतिः स्वतः एव परममूल्यस्वरूपा वर्तते। उपनिषद्युगीना शिक्षापद्धतिः स्वतः एव परममूल्यस्वरूपा वर्तते। उपनयेनसंस्कारेण समावर्तन संस्कारेण च द्वावेव सुसंस्कारितरीत्या भवन्नासीत् येन बाल्यावस्थायामेव मानवीय जीवनमूल्यानि स्थापितानि। उपनिषद्काले छात्राः गृहात् दूरं उषित्वा गुरुं निकषोपवसन्ति स्म। शिक्षोपनयन संस्कारात् प्रारब्धासीत्। अनेनोपनयनेन शिष्यस्याचार्येण सह सम्बन्धः स्थापितो आसीत्। पितरौ केवलं शरीरमेव जन्मदातारावास्तामै स हि विद्यातस्तं जनयति यच्छेय जन्म। शरीरमेव माता पितरौ जनयत्।।

एवमाचार्यकुले शिष्यस्यापरः जन्म भवति। अतः पिता गुरुः माता विद्यारूपेण भवति। समानावस्थायाः सहपाठिभिः सह वसन्तः नियमानुशासनप्रेमादयः स्वभावतः विकसिताः अभवन्। विद्योपार्जनेन सह तस्य मनसि दायित्वबोधः स्वतः अभवत्।

आचार्य कुलवासिना ब्रह्मचारिणां कृते भिक्षाटनमनिवार्यम् आसीत्। ते प्रतिग्राममुपगम्य भिक्षाटनकुर्वन्। भिक्षाचर्यायामस्यां भावि जीवनस्य कृते मानवीयमूल्यानां स्थापनमभवत्। तत्र विनम्रता स्वतः एव विकसिताभवत्। विद्या ददाति विनयम् इति चरितार्थाभवत्। शिष्येण भैक्षचर्यायाः व्यवस्थाहंकारस्य विनाशार्थं सर्वप्रथमोपानरूपेणासीत्।

“सत्यं वदेति” सर्वोच्चमूल्यरूपेण तिष्ठति। औपनिषदिक गुरुणा उपदेशेषु सत्यं वद इत्युदीर्य सत्यापोषदिशति सत्यमेव छात्रस्य भाविजीवने सम्बद्धं भूत्वा साहाय्यंभविष्यति। मिथ्यामाश्रित्य जनः विपत्तौ पतति।

व्यक्तेः जीवने आचरणशुद्धेः सच्चरित्र निर्माणे परमावश्यकता वर्तते। आचार्यः धर्मानुसार आचरणायोपदिशति धर्मः चतुर्षु एकः पुरुषार्थः स्वीकृतः। मानवस्य अर्थकामौ चेत् धर्मपूर्वक मर्यादितौ तदा पुरुषार्थस्य मोक्षस्य सिद्धिः स्वतः भवति। महर्षिणा कणादेन धर्मस्य लक्षणं कुर्वता “यतोऽभ्युदयनिः श्रेयससिद्धिः सः धर्मः। धर्माचरणस्य प्रशंसा सर्वदा “यतो धर्मोस्तते जयः” इत्युदीरितम्। धर्मेण हीनः पशूनाम् समान एव परिगणितः “धर्मेणहीनः पशुभिः समानः” अद्यापि धर्मभ्रष्टः सर्वत्र बहिष्कृतो भवति। यो वै सधर्मः सत्यम्। अर्थात् श्रेयस्वरूपो धर्मः एव सत्यम् “औपनिषदिकाचार्यानुसारेण धर्मात् परः किमपि नास्ति।

स्वाध्यायस्य तात्पर्यं यत् अध्ययन- मननाभ्यां दैनन्दिनव्यवहारे व्यवहारोऽस्ति। अतः स्वाध्यायात् प्रमाद् नैव करणीयः। इदमेव शिक्षायाः मूल्यम्। श्रेष्ठानाम् ग्रन्थानामध्ययनं मनसि मस्तिष्के च सुप्रभावं करोति। जनः सन्मार्गमनुसरति। स्वाध्यायः आत्मनिरीक्षणयावसरः प्रददाति।

उपनिषत्सु सत्कर्मणः अभिनवप्रेरणा प्रदत्ताः। सत्कर्मण्योदात्तभावनोत्पद्यते। जीवने उदात्तविचारणाभंगीकृते औदात्यं स्वयमेवायति। श्रुत्युपसारं उत्तिष्ठत जपग्रत प्राप्य वरान्निवोधत।। केवलं भौतिकेन ज्ञानेन सिद्धिर्न भवति। यथार्थज्ञानेनैव जीवनस्योदात्यमायाति। जीवनं प्रति आशवान् भूत्वा कर्म कुर्वन् शतवर्षाणि यावत् जीवितुमभिलाषा करणीया- “कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः।।”

त्रिकालज्ञो ऋषिः भौतिकजगतः सत्यतायै भूमिकां स्थापितवान्। सत्यं वद धर्मं चर सत्यान् प्रमादितव्यम् धर्मान् प्रमदितव्यम्, कुशलान् प्रमदितव्यम्, भूत्यै न प्रमदितव्यम्। इत्येभिः उपदेशैः पौनः पुन्येन ऋषिवरः स्पष्टः धर्मानुसारं धनसंचयार्थं मुपदिशति परेषाम् धनं हर्तुमवरुण्दि।

धनं प्रति निर्लिप्तता संचयव्यर्थता प्रति पादिता। एवं सर्वाषुपनिषत्सु श्रेयस् प्रेयसोः कृते सुदृढा शिक्षा प्रदत्ता। सद्बुद्धिप्राप्त्यर्थं प्रार्थना विहिता। औपनिषदिकं ज्ञानं ज्ञानसारः। अतः इमे उपदेशाः अनुकरणीयाः पठनीयाः, पालनीयाः, शिक्षणीया, धारणीयाश्चवर्तन्ते। अनेन अस्माकम् जीवने अव्यवहारिकमूल्येन सर्वाङ्गीणोन्नति भवितुम् शक्नोति।

डॉ. मोनिका मिश्रा
सहायक आचार्य

کی عمر میں انتقال کر گئے۔

گرونانک اور اسلام:

ابتدائی تعلیم: — جب گرونانک جی 1474ء میں پانچ سال کے ہوئے تو تعلیمی دور شروع ہوا۔ جنم ساکھی بھائی بالے والے اردو کے صفحہ 17 پر لکھا ہے کہ جب پنڈت گوپال جی نے آپ کو پڑھانا شروع کیا تو انہوں نے اسے کھری کھری باتیں سنانا شروع کر دیں۔ بولے کہ پنڈت جی سب پڑھائی لکھائی فضول ہے۔ سوڈی مہربان جی بیان کرتے ہیں کہ گرونانک کو اسلامی تعلیم دلانے کا انتظام خود ان کے والد نے کیا تھا۔ چنانچہ ان کے پڑوس میں ایک مسلمان درویش سید حسن نے پڑھانا قبول کر لیا۔

مولوی غلام محمد صاحب مصنف سید المتاخرین اور محمد لطیف مصنف تاریخ پنجاب نے اپنی کتاب میں لکھا ہے کہ ایک مشہور مسلمان درویش سید حسن صاحب نے نانک جی کو ہونہار دیکھ کر اسلام کے مستند عقائد سے واقف کرایا۔ ان کے زیر نگرانی گرو جی نے پنجابی کے محاورے مادری زبان میں بانی بنانی شروع کر دی تھی۔

وفات: — گرونانک سنہ 1539ء کو کرتار پور میں فوت ہوئے تو کچھ روایت کے مطابق مقامی سکھ، ہندو اور مسلمان ان کی آخری رسومات کے حوالے سے آپس میں لڑنے لگ گئے۔ دونوں اپنی اپنی مذہبی روایت کے مطابق ان کے آخری رسومات ادا کرنا چاہتے تھے۔ اس پر اختلاف پایا جاتا ہے۔ تاہم اس بات پر اتفاق ہے کہ بابا گرونانک کی میت چادر کے نیچے سے غائب ہو چکی تھی اور اس جگہ مقامی لوگوں کو پھول پڑے ملے تھے۔

شمرین

(بی. اے. سیکنڈ ایئر)

گرونانک

پیدائش اور ابتدائی زندگی: — نانک نے 15 اپریل 1469ء کو لاہور کے قریب رائے بھوئی کی تلوٹڈی (موجودہ نکانہ صاحب پنجاب، پاکستان) میں جنم لیا۔ ان کے والدین مہتا کالو اور ماتا تریتا تھے۔ ان کے والد تلوٹڈی گاؤں میں فصل کی محصولات کے مقامی پٹواری تھے۔ ان کی ایک بہن تھی جن کا نام بی بی نانکی تھا۔ نانک کو اپنی بہن سے بہت لگاؤ تھا، چنانچہ ان کی شادی کے بعد وہ بھی اپنی بہن اور بہنوئی کے ساتھ رہنے کے لیے سلطان پور جا پہنچے۔ 16 سال کی عمر میں نانک نے دولت خان لودھی کے ماتحت کام کرنا شروع کیا۔ 24 ستمبر 1487ء کو نانک نے مل چند اور چندورانی کی دختر ماتا سلکھنی سے بٹالا میں شادی کر لی۔ ان کے دو بیٹے ہوئے، سری چند اور لکھی چند۔ سری چند کو گرونانک کی تعلیمات سے روشنی ملی اور آگے چل کر انھوں نے اداس فرقے کی بنیاد رکھی۔

تعلیمات: — نانک کی تعلیمات سکھ صحیفے گرو گرنتھ صاحب میں موجود ہیں۔ جو گرکھی میں لکھی گئے اشعار کا مجموعہ ہے۔ گرونانک کی تعلیمات سے متعلق دو نظریات پائے جاتے ہیں۔ ایک کی بنیاد، بقول کول اور سامبھی، مقدس جنم سکھی پر ہے جس کے مطابق سکھ مت 15 ویں صدی میں اسلام اور ہندومت کی ہم آہنگی کی کوشش یا معاشرتی احتجاج کی تحریک نہیں، بلکہ نانک کی تعلیمات اور سکھ مت خدا کی طرف سے الہام تھا۔ دوسرا نظریہ بقول سنگھا، کہتا ہے کہ ”سکھ مت اتار کا نظریہ یا پیغمبری کا تصور پیش نہیں کرتا۔ بلکہ اس کا محور گرو کا تصور ہے جو خدا کا مظہر نہیں ہوتا اور نہ ہی پیغمبر ہوتا ہے۔ وہ تو بس ایک روشن روح ہوتا ہے۔“

اثرات: — نانک ایک ہندو گھرانے میں پلے بڑھے تھے اور بھگتی سنت عقائد سے تعلق رکھتے تھے۔ محققین کا کہنا ہے کہ گرونانک اور سکھ مت کی بنیادی قرون وسطیٰ کے ہندوستان میں بھگتی تحریک نے نیرنگی (بے ہیئت خدا) عقائد سے متاثر ہوئیں۔ تاہم، سکھ مت صرف بھگتی تحریک کی توسیع نہیں تھی بلکہ سکھ مت کئی معاملات میں بھگتی سنت کبیر اور روی داس سے اختلاف کرتا تھا۔

جانشینی: — سکھ روایات کے مطابق نانک نے بھائی لمنا کو اپنا جانشین مقرر کیا اور ان کا نام گرو انگور کھا۔ جس کے معنی بہت ہی اپنے یا اپنے حصے کے ہیں۔

بھائی لمنا کو اپنا جانشین مقرر کرنے کے کچھ ہی عرصے بعد گرونانک 22 ستمبر 1539ء کو کرتار پور میں 70 برس

’النساء‘ کی ادبی خدمات کا تذکرہ کرتے ہوئے ڈاکٹر مجیب انصاری مرحوم نے لکھا ہے: ”لڑکیوں میں لکھنے کی عادت پیدا کرنے اور ادب کی طرف ترغیب دلانے کے لیے بہترین مضامین پر سونے اور چاندی کے تمغے دینے کا طریقہ رائج کیا گیا اور طے پایا کہ سال میں جن کے مضامین عمدہ ہوں گے ان کو میڈل دی جائے گا۔ مضامین، قصوں کے پیرائے یا تاریخی یا نامور خواتین کے حالات پر مشتمل ہوں۔“

’النساء‘ کے اشاعت کے بعد صغرا ہمایوں مرزا کی ادارت میں لاہور سے ایک اور رسالہ ’زیب النساء‘ کئی سال تک شائع ہوتا رہا لیکن، اس کا اجرا کب ہوا اور یہ کب تک شائع ہوتا رہا، اس کی تفصیلات معلوم نہ ہو سکیں۔

حیدرآباد دکن سے محترمہ مریم بیگم کی ادارت میں ’خادمہ‘ کے نام سے 1922 میں ایک رسالہ ظہور پذیر ہوا۔ یہ 22 صفحات پر مشتمل ہوتا تھا۔ ’خادمہ‘ میں لڑکیوں کی تعلیم و تربیت اور عورتوں کی خانگی زندگی سے متعلق اوسط درجے کے مضامین چھپتے تھے۔ بیسویں صدی کے ربع اول کے آخر یعنی 1925 میں ملتان سے جاری ہونے والا کسی خاتون مدیرہ کا رسالہ ’سرتاج‘ ہے جو ملتان سے ہر ماہ نکلتا تھا۔ 80 صفحات پر مشتمل اس رسالے کا زرسالہ چار روپے تھا۔ 80 صفحات پر مشتمل اس رسالے کا زرسالہ چار روپے تھا۔ ’سرتاج‘ کی مدیرہ محترمہ قمر جہاں بیگم صاحبہ تھیں۔ اس ماہنامہ میں خواتین سے متعلق بہت مفید مضامین شائع ہوتے تھے۔ یہ دو سال تک برابر نکلتا رہا لیکن 1927 میں چند مشکلات کی وجہ سے اس کا دفتر ملتان سے لاہور چلا گیا اور سر محمد شفیع کی سرپرستی اور نگرانی میں ایک بار پھر نئی تب و تاب اور توانائی کے ساتھ سیدہ امتیاز فاطمہ بیگم کی ادارت میں منظر عام پر آیا۔ چھبیس صفحے کے اس رسالے کی سالانہ خریداری ڈھائی روپے مقرر ہوئی۔ بقول انیس دہلوی:

”اردو میں اس وقت معیار کے اعتبار سے بالعموم لڑکیوں اور کم علم مستورات کے لیے نامور رسالے موجود تھے مگر ضرورت تھی ایسے رسالے کی جو لڑکیوں اور کم علم مستورات کی دلچسپی بڑھانے کے علاوہ اعلیٰ تعلیم یافتہ اور پختہ خیال خواتین کے مذاق سلیم کی بھی تشفی کر سکے۔ اس غرض کو مد نظر رکھتے ہوئے اعلیٰ پیمانے کا زمانہ ماہنامہ ’سرتاج‘ جاری کیا گیا تھا جو علمی معاشرتی مضامین کا ایک نادر مرقع تھا۔“

(اردو ادب کو خواتین کی دین، صفحہ 263)

خاتون مدیران رسائل کے اس 25 سال جائزے سے یہ اندازہ لگانا مشکل نہیں کہ عورتوں نے جہاں اردو کی مختلف اصناف میں اپنے وجود کو منوایا ہے، وہیں لڑکیوں کی تعلیم و تربیت اور خواتین کے مختلف النوع مسائل کی ترجمانی اور ان کے حل کے سلسلے میں قابل قدر صحافتی خدمات انجام دی ہیں۔

عفرا خانم (بی. اے. فرسٹ ایئر)

آبادی کی درج ذیل رباعی شائع ہوا کرتی تھی۔

بے پردہ کل جو آئیں نظر چند پیمیاں اکبر زمیں میں غیرتِ قومی سے گڑ گیا
پوچھا جو ان سے آپ کا پردہ وہ کیا ہوا کہنے لگیں کہ عقل پہ مردوں کی پڑ گیا
فروری 1909 میں محترمہ سلطان جہاں بیگم چنگیزی نے 'دائی' کے عنوان سے 40 صفحات پر مشتمل ایک ماہنامہ جاری کیا۔ اس رسالے کا سالانہ چندہ دو روپے تھا۔

اسی طرح اکتوبر کے مہینے میں دہلی سے ایک ماہوار رسالہ 'استانی' کے نام سے منظر عام پر آیا۔ اس کی ایڈیٹر محترمہ خواجہ لیلیٰ بانو تھیں۔ 'استانی' کا زرسالانہ تین روپے تھا۔ اس میں انتہائی سادہ اور سلیس زبان میں عورتوں کے لیے معلوماتی اور اصلاحی مضامین چھپتے تھے۔ اس رسالے کے مضامین بہت دلچسپ اور کارآمد ہوتے تھے۔ طباعت و کتابت وغیرہ بہت اچھی تھی۔

بیسویں صدی عیسوی کی دوسری دہائی میں حیدرآباد دکن سے ایک نسوانی رسالہ 'النسا' کے عنوان سے منظر عام پر آیا اور اڑتالیس صفحات پر مشتمل اس رسالے کی مدیر صغرا بیگم ہمایوں مرزا تھیں۔ اس رسالے زرسالانہ تین روپے تھا۔ صغرا بیگم صاحبہ کا شمار حیدرآباد کی مشہور معروف صاحب قلم خواتین میں ہوتا تھا۔ وہ بہ یک وقت شاعرہ بھی تھیں اور نثر نگار بھی۔ شاعری میں وہ حیا تخلص کرتی تھیں۔ رسالے 'النسا' کا سن اجرا ڈاکٹر طیب انصاری نے 'حیدرآباد میں اردو صحافت' میں اور مولوی انیس دہلوی نے 'اردو ادب کو خواتین کی دین' میں 1919 میں بتایا ہے۔ اس کے علاوہ 'باغِ دلکش' کے مؤلف جناب مصمصام شیرازی نے اس رسالے کے جاری ہونے کا سال 1928 لکھا ہے۔ یہ تمام بیانات غلط ہیں۔ خود صغرا ہمایوں مرزا نے 'النسا' کے پہلے شمارے میں اس کی تاریخ اجرا پر روشنی ڈالتے ہوئے لکھا ہے کہ: "اس کی پیدائش کا دن یکم شعبان 1338ھ مطابق 21 اپریل 1920ء ہے۔ آج ہم 'النسا' کا پہلا نمبر ناظرین اور ناظرین کی خدمت میں پیش کر رہے ہیں۔ ہماری بہنیں بھی اگر اس میں مضامین لکھنے میں دلچسپی لیں اور اس کو تبادلہ خیالات کا ذریعہ سمجھیں تو ہم جانیں گے کہ ہماری کوشش و محنت بار آور ہوئی۔"

'النسا' ہجری مہینے کی پہلی تاریخ کو مطبع نظام حیدرآباد دکن میں مطبع ہو جاتا تھا۔ ہر شمارے کی قیمت 5 آنے تھی۔

'النسا' کے پانچ درجہ ذیل اغراض و مقاصد بتائے گئے ہیں۔

- (1) اصلاح خیالاتِ نسواں
- (2) خواتین دکن میں لکھنے اور پڑھنے کو عام کرنا۔
- (3) خواتین دکن کو مضمون نگاری کا شوق دلانا۔
- (4) مسلم مستورات کی گری ہوئی حالت کو ابھارنا
- (5) مستورات کے حقوق کا تحفظ اور ان کی حمایت اور وکالت کرنا۔

بیسویں صدی کے آغاز میں خواتین کی اردو صحافت

چھاپہ خانہ کے فروغ نے ہندوستان میں سماجی اور سیاسی بیداری میں زبردست خدمات انجام دیں۔ پہلی جنگ آزادی 1857 کے زمانے میں ہندوستان میں مختلف زبانوں میں اخبار خاصی تعداد میں نکلنے لگے، عورتوں کو بھی 1857 کی ناکامی نے جمود سے حرکت کی طرف راغب کیا۔ یہی سبب ہے کہ عورتوں کو بھی تعلیم حاصل کرنے کے مواقع میسر آئے اور مردوں کے قدم سے قدم ملا کر عورتیں بھی میدانِ عمل میں نکل پڑیں۔ ہندوستان کے تقریباً تمام صوبوں کی عورتوں میں تعلیم کا شوق بڑھنے لگا۔ ہندوؤں اور مسلمانوں کی کوششوں کا نتیجہ یہ ہوا کہ عورتی اپنی مادری زبان کے علاوہ انگریزی تعلیم کے حصول میں بھی دلچسپی لینے لگیں۔ 1883 میں پہلی بار ہندوستانی عورت نے گریجویٹیشن کی ڈگری حاصل کی اور 1893 میں پہلی بار ہندوستانی خاتون ڈاکٹری کی تعلیم کے سلسلے میں آکفورڈ گئی۔

یوں تو بیسویں صدی کے اوائل میں عورتوں کی تعلیم و تربیت اور ان کے مسائل کے موضوع سے متعلق اور بھی رسائل جیسے 'خاتون'، 'علی گڑھ' (1904)، 'شیر مادر'، 'لاہور' (1905)، 'عصمت'، 'لاہور'، 'دہلی' (1901)، 'تہذیب نسواں'، 'لاہور' (1998)، 'شریف بی'، 'لاہور' (1909)، 'الحجاب'، 'آگرہ' (1909)، 'احمد خاتون'، 'پنجاب' (1912)، 'سہیلی'، 'دہلی' (1915)، 'ہجولی'، 'امروہہ' (1919)، 'ہجولی نسائی'، 'دہلی' (1919) نکلتے تھے جن کے مدیران مرد تھے۔ یہاں ہم اپنے موضوع یعنی خاتون مدیران رسائل سے ہی سروکار رکھیں گے۔

جہاں تک صحافت کے میدان میں خواتین کی کارگزاریوں کا تعلق ہے اس کا آغاز بیسویں صدی کے آغاز کے ساتھ ہی ہوا۔ چنانچہ جس خاتون نے اردو میں سب سے پہلا رسالہ جاری کیا، اس کا نام 'بی اللہ دی زینت' ہے جس نے 1902 میں مسجد تہور خاں، دہلی سے ماہنامہ 'شمس النہار' جاری کیا جو بازاری خواتین کا ترجمان تھا۔ نزاکت صاحبہ کو اردو کی پہلی خاتون مدیر ہونے کا اعزاز حاصل ہے، ان سے پہلے کسی خاتون نے کوئی رسالہ یا اخبار جاری نہیں کیا تھا۔ بقول انیس دہلوی: 'شمس النہار میں تحریرے کیے ہوئے مدیرہ کے ہر حرف سے نزاکت ہی نزاکت نکلتی ہے۔ مجسم نزاکت تھیں۔' 'شمس النہار' کا رسالہ نہ چار روپے تھا اور یہ خوب بکتا بھی تھا۔

خاتون ایڈیٹر کا دوسرا رسالہ مئی 1907ء میں محترمہ خاموش نے 'پردہ نشین' کے نام سے عزیزی پریس، آگرہ سے جاری کیا۔ 34 صفحات پر مشتمل اس ماہانہ رسالے میں زیادہ تر عورتوں کے مضامین ہی شائع ہوتے تھے۔ شاذ و نادر ہی عورتوں کے مسائل سے متفق مردوں کے مضامین چھپتے تھے۔ 'پردہ نشین' کے سرورق پر مشہور شاعر اکبر الہ

بوجھو تو جانیں

جب کوئی جرم سوچتا ہوں میں
چوری کرنے میں ہچکچاتی ہوں
سونے والوں کے پاؤں دابتا ہوں
اٹھنا چاہوں تو بیٹھ جاتا ہوں
پیٹ کی کوٹھری کو بھرتا ہوں
ایک کروٹ اگر کسی نے لی
دب کے میں اپنی جان دیتا ہوں
میں کوئی چور نہیں ہوں صاحب
میں فقط ایک چھوٹا مچھر ہوں
روشنی میں مزے اڑاتا ہوں

لیپہ مرزا

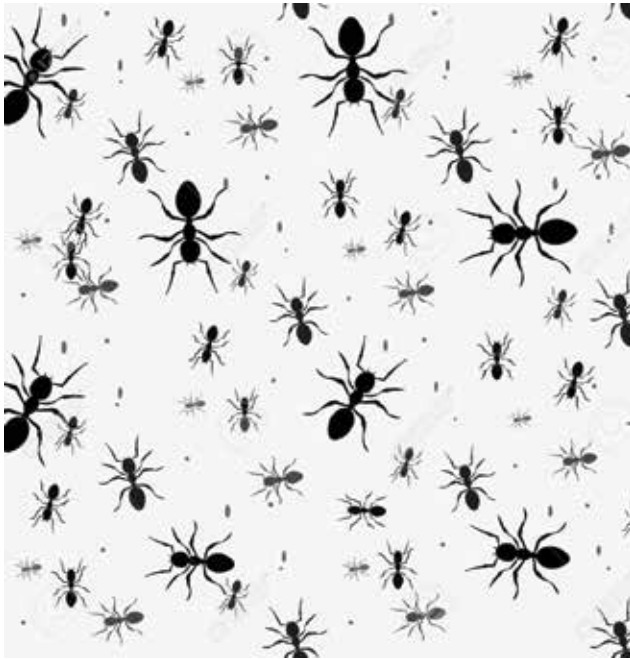
(بی. اے. سینڈ ایئر)

ایک تالاب کے کنارے گھر
جس میں دن بھر میں سویا کرتا ہوں
شام ہوتے ہی جاگ جاتا ہوں
رات کے بھگے بھگے آنگن میں
رقص کرتا ہوں گیت گاتا ہوں
ایک اپنے ہی پیٹ کی خاطر
گاؤں سے شہر تک
گندگی کو پسند کرتا ہوں
لوگ جب بے خبر سوتے ہیں
میں اندھیرے میں گنگناتا ہوں

راحلہ بیچاری رونے لگی۔ والدہ نے دلاسا دیا اور کہا، ”بیٹی! اگر تم میری بات مان کر دروازہ بند کر دیتی تو بکریاں اندر نہ آتیں اور ٹماٹر کو نہ کھاتیں۔ تم نے میری بات نہیں سنی اور نوبت یہاں تک پہنچی کہ ٹماٹر جانوروں کی غذا بن گئے۔“

راحلہ نے روتے ہوئے کہا، ”پیاری امی! میں نے بہت بڑی غلطی کی۔ مجھے معاف کر دو۔ آج سے میں تمہاری ہر بات سنوں گی اور ہر حکم بجالاؤں گی۔“

سعدیہ خالق (بی. اے. سیکنڈ ایئر)

چیونٹیاں

سب ایک ہی قطار بناتی ہیں چیونٹیاں
ایک درس اتحاد سکھاتی ہیں چیونٹیاں
دانہ اٹھا نہ جائے کسی ایک سے اگر
اک دوسرے کا بوجھ اٹھاتی ہیں چیونٹیاں
جتنی بھی دور جائیں بھٹکتی نہیں کبھی
اپنے گھروں کو لوٹ کے آتی ہیں چیونٹیاں
کام آئے جو ہر اک کے بُرے وقت میں ابھی
گودام اک غذا کا بناتی ہیں چیونٹیاں
رہ رہ کے کاٹتی ہیں یہ گھس کر لحاف میں
بن کر کسی کی یاد ستاتی ہیں چیونٹیاں
مصروف خود کو رکھتی ہیں دن ہو کہ رات ہو
آتی ہیں چوٹیاں کبھی جاتی ہیں چیونٹیاں
مر جاتی ہیں پکھل کے یہ پیروں تلے کبھی
اک دن ہمارا جسم بھی کھاتی ہیں چیونٹیاں

لیبہ مرزا (بی. اے. سیکنڈ ایئر)

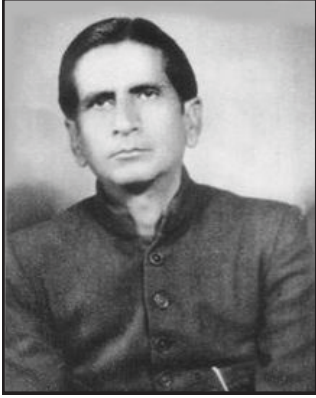
نافرمانی کا نتیجہ

کسی گاؤں میں ایک چھوٹی لڑکی تھی۔ نام اس کا راحلہ انجم تھا۔ عمر پانچ سال ہوگی، حسن و جمال میں یکتا۔ گاؤں کے سب لوگ اسے خوب چاہتے تھے۔ اُس میں ایک خامی تھی۔ وہ کسی کی بات نہیں سنتی تھی۔ اس کے والد اس سے کہتے، ”پیاری راحلہ! ذرا میری قلم لے آنا۔“ راحلہ جواب دیتی، ”میں نہیں لاؤں گی۔“ جب اس کی ماں اُس سے کہتی، ”بیٹی! ذرا میرے بالوں کو کنگھی کر دے۔“ وہ جواب دیتی، ”نہیں امی! میں نہیں کر سکتی۔“ جب اس کی آنٹی کہتی، ”راحلہ! ذرا میرا چشمہ لے آنا۔“ وہ جواب دیتی، ”میں نہیں لاتی۔“ اور وہ کھیل میں لگ جاتی۔ اُس کے والدین اُسے سمجھانے کی کوشش کرتے لیکن وہ سنی اُن سنی کر دیتی۔

ایک دن اُس کی والدہ نے کہا، ”اُٹھو راحلہ! اُٹھو کیا تم جانتی نہیں ہو کہ آج کیا دن ہے۔“ راحلہ فوراً اُٹھ بیٹھی کیونکہ آج اس کا جنم دن تھا۔ وہ بہت خوش تھی۔ صبح صبح نہادھو کر نئے کپڑے میں وہ بے حد خوش تھی۔ اُس کی آنٹی اور سہیلیاں، ماموں، چچا، چچی، نانا اور نانی سب اس کے لیے تحفے و برتھ ڈے گفٹ لے آئے تھے۔ سبز رنگ کے فراک میں ایک بہترین گڑیا، کاڈبریز چاکلیٹ کے دو ڈبے، رنگ برنگ کے پنسل کے ڈبے، مختلف رنگ اور ڈیزائن کے ربن، ایک اور چھوٹی سی گڑیا، ایک نیا فراک اور ایک بڑا ایک جو والدہ نے آج کے دن کے لیے خاص طور پر تیار کیا تھا۔ یک میں گلابی رنگ کے خوشنما پھول اور یک پر سات روشن شمعیں بہت خوبصورت لگ رہی تھیں۔ لیکن راحلہ کو جو چیز سب سے زیادہ پسند آئی، وہ ہے ایک چھوٹی سی کیاری میں ٹماٹر کا ننھا پودا۔ ”تم بہت جلد لال ٹماٹر حاصل کر لوگی۔“ راحلہ بہت خوش ہو جاتی۔ وہ ہر روز ٹماٹر کے پودے کو پانی دیتی اور پورے شوق سے اس کی دیکھ بھال کرتی تھی۔

کچھ ہی دنوں میں بڑے خوش نما لال ٹماٹر پک کر تیار ہو گئے۔ راحلہ نے حسب معمول پودے کو پانی دیا اور پھر کھیل میں مشغول ہو گئی۔ پکن سے والدہ نے آواز دی، ”راحلہ! دروازہ بند کر دو۔“ لیکن اُس نے اپنا وہی جواب دیا، ”میں بند نہیں کروں گی۔“ بس کھیلنے کے لیے اپنے ساتھیوں سے جا ملی۔ اتنے میں اُس کی ایک ساتھی نے چیخ ماری، ”راحلہ دیکھو! تمہارے باغ میں بکریاں چر رہی ہیں۔“ راحلہ گھبرا گئی اور دوڑتی ہوئی آئی اور بکریوں کو بھگانے لگی۔ لیکن افسوس! اس نے آنے میں دیر کر دی اور بکریوں نے سارے ٹماٹر اور پودے کو کھا لیا۔ صرف جڑیں اور ڈنڈیاں باقی رہ گئیں۔

اسرار الحق مجاز

اسرار الحق مجاز قصبہ ردولی ضلع بارہ بنکی میں 19 اکتوبر 1911ء کو پیدا ہوئے۔ لکھنؤ، آگرہ اور علی گڑھ میں تعلیم پائی۔ آل انڈیا ریڈیو میں ملازمت کی، بعد ازاں ملازمت ترک کر کے مستقلاً شاعری کرنے لگے۔

مجاز اپنی زندگی میں ہی انتہائی ہر دل عزیز شاعر بن چکے تھے۔ ہر محفل اور مشاعرے میں عوام اور خواص اُن کی نظموں اور غزلوں میں سر دھنا کرتے تھے۔ اُن کے کلام کی رومانیت اور غنائیت نے ہر ایک کو اپنا گرویدہ بنا لیا تھا۔ ترقی پسند

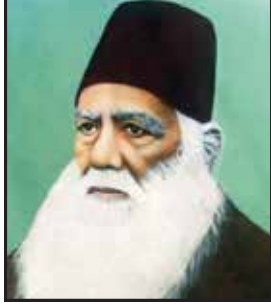
تحریک نے مجاز کو بھی متاثر کیا اور وہ بھی انقلاب کے نغمے گانے لگے۔ تاہم مجاز مزاجاً رومانی تھے اور انقلاب کے تعلق سے ان کا نظریہ محض رومانی تصورات پر قائم تھا۔ ان کے کلام میں وہ سیاسی اور سماجی شعور نظر نہیں آتا جو دوسرے اہم ترقی پسند شعرا کے کلام کا طرہ امتیاز ہے۔

مجاز انتہائی حساس طبیعت رکھتے تھے۔ اسی لیے اپنے ماحول کی ابتری سے بے حد متاثر بھی تھے۔ مزاج چونکہ بنیادی طور پر رومانی تھا اس لیے سماجی موضوعات کو برتتے وقت بھی انھوں نے رومانی طرز کو اپنایا۔ شدتِ احساس مجاز کے کلام کی سب سے اہم خصوصیت ہے۔ اس کے علاوہ زبان و بیان کی سلاست نے ان کے کلام کو دل فریب بنانے میں بڑا اہم کردار ادا کیا ہے۔

مجاز نے نسبتاً کم عمری میں وفات پائی۔ اپنی زندگی ہی میں وہ مقبولیت حاصل کر چکے تھے اور آج بھی ان کا شمار اُردو کے اہم شعراء میں ہوتا ہے۔ مجاز کی بدلہ سنجی بھی مشہور ہے اور اُردو میں جس قدر ادبی لطائف ان کے نام سے منسوب ہیں ان سبھی سے ان کی اعلیٰ حس مزاج کا پتہ چلتا ہے۔ 'آہنگ' ان کا مجموعہ کلام ہے جو ان کی زندگی میں بھی شائع ہو گیا تھا۔ نوجوانی کی عمر سے بلا نوش ہو گئے تھے اور بالآخر اسی نے اُن کی جان لی۔ 5 دسمبر 1955ء کو لکھنؤ میں ان کا انتقال ہوا۔

طوبی (بی. اے فرسٹ ایئر)

سر سید احمد خان

سر سید احمد خان کے آباؤ اجداد شاہجہاں کے عہد میں دماغاں، ہمہ دان اور ہرات ہوتے ہوئے ہندوستان آئے ہیں۔ شاہی دربار میں رسائی ہوئی جس کا سلسلہ عالمگیر ثانی کے وقت تک قائم رہا۔ اکبر شاہ ثانی نے سر سید کے عہد کو عہدہ وزارت کے لیے نامزد کیا مگر انھوں نے اپنی قناعت پسندی کی وجہ سے انکار کر دیا۔ سر سید احمد خان 17 اکتوبر 1817ء کو دہلی میں پیدا ہوئے۔ نام ان کا سید احمد خان ضرور تھا لیکن انگریزی حکومت نے ان کی خدمات کے صلے میں 'سر' کا خطاب دیا تو یہ خطاب ان کے نام کا جزو بن گیا اور لوگ آج

تک انہیں سر سید ہی کہتے ہیں۔ سر سید ہی کی تعلیم و تربیت ان کی والدہ عزیز النساء بیگم کے زیر سرپرستی ہوئی۔ انیس برس کی عمر میں ان کی شادی ہو گئی اور تب تک سر سید عربی، فارسی، ریاضی اور دینیات کی تعلیم مکمل کر چکے تھے۔ سر سید نے اپنے لیے مغل دربار کی ملازمت کے بجائے برطانوی سرکار کی سررشتہ داری کو منتخب کیا۔ 1839 میں وہ نائب منشی بنائے گئے اور 1841 میں منصفی کے عہدے پر فائز ہوئے۔ 1846 تا 1854ء وہ دہلی کے صدر امین رہے اور اسی دوران اپنی مشہور کتاب 'آثار الصنادید' تصنیف کی۔ 1854ء میں ان کا تبادلہ بجنور ہوا جہاں انھوں نے بجنور کی تاریخ لکھی۔

تاہم سر سید احمد خان کے اصلی جوہر غدر کے ہنگامے کے بعد چمکے۔ غدر کی تباہی کے بعد انھوں نے اپنے آپ کو کلیتاً مسلم معاشرے کی اصلاح اور مسلمانوں کی تعلیمی ترقی کیلئے وقف کر دیا۔ انھوں نے 1858ء میں 'اسباب بغاوت ہند' لکھی جس میں اس بات کی تشریح کی کہ غدر کا ہنگامہ جہاد نہیں تھا بلکہ برطانوی سرکار کی آمرانہ طرز عملی کے خلاف احتجاج تھا۔ غدر کے بعد کے حالات کے پیش نظر سر سید کو اس بات پر مکمل ايقان ہو گیا تھا کہ مسلمانوں کی ابتری اور جہالت کو صرف مغربی تعلیم کے ذریعے ہی دور کیا جاسکتا ہے۔ اسی مقصد کے تحت انھوں نے غازی پور میں 'ٹرانسلیشن سوسائٹی' قائم کی جہاں مغربی علوم کی کتابوں کے ترجمے کیے گئے اور اس طرح ہندوستانی مسلمانوں کو نشاۃ ثانیہ کا آغاز ہوا۔ سر سید نے 1861 میں ایک انگریز اسکول مراد آباد میں اور 1864 میں دوسرا اسکول غازی پور میں کھولا۔ 1896 میں سر سید انگلستان گئے اور برطانوی معاشرے کا بغور مطالعہ کرنے کے بعد ہندوستان واپس آئے اور اپنا رسالہ 'تہذیب الاخلاق' جاری کیا جس میں مذہبی اور اخلاقی نوعیت کے مضامین شائع ہوتے تھے۔

سر سید کا سب سے بڑا کارنامہ علی گڑھ کالج کا قیام ہے۔ وظیفہ لینے کے بعد انھوں نے اس ادارے کی ترقی کیلئے ہمہ تن جہد جہد کی۔ 1877ء کے شروع میں کالج کا سنگ بنیاد رکھا گیا تھا۔ تب سے لے کر اپنی آخری سانس تک سر سید نے اس کالج کیلئے اپنے آپ کو وقف کر دیا تھا۔ علی گڑھ میں ہی 27 مارچ 1898 کو 81 برس کی عمر میں ان کا انتقال ہوا۔

سارہ علی (بی. اے. فرسٹ ایئر)

بھی نہیں ہے تو پھر ہندوستان ایک رسم خط اختیار کیوں نہیں کر سکتا جو کہ ایک قوم ہونے کا دعویٰ کرتا ہے اور ہے بھی ایک قوم۔ میں جانتا ہوں کہ میں اس اعتبار سے مستقل مزاج نہیں ہوں کہ ایک ہی زبان کے لیے دیوناگری اور اردو دونوں رسم خط اختیار کرنے کی بات کرتا ہوں لیکن میری یہ غیر مستقل مزاجی، نرمی بے وقوفی نہیں ہے۔ اس وقت ہندو مسلم ٹکراؤ کا ماحول ہے۔ لہذا تعلیم یافتہ ہندوؤں اور مسلمانوں کی دانش مندی اور حالات کا تقاضہ ہے کہ ممکنہ حد تک باہمی احترام اور رواداری کو فروغ دیا جائے۔ اسی لیے دیوناگری اور اردو دونوں رسم خط کی بات کہی جاتی ہے۔ خوشی کی بات یہ ہے کہ دونوں کے درمیان کوئی ٹکراؤ نہیں ہے۔ اسی لیے اصلاحی اقدامات کی وکالت کی جا رہی ہے جس کا مطلب یہ ہے کہ ایک کی بجائے مختلف سطحوں پر صوبوں کے درمیان آپسی روابط استوار کیے جائیں۔ یہ بات ذہن نشین رہنی چاہیے کہ عوام کی بہت بڑی اکثریت ناخواندہ ہے۔ ان پر مختلف رسم خط کا بوجھ ڈالنا خودکشی کرنے کا مترادف ہوگا اور اس کی وجہ جھوٹی جذباتیت اور غور و فکر سے گریز کرنے کی ذہنیت کے سوا اور کچھ نہیں۔

ہندوؤں بلکہ مسلمانوں کے لیے بھی آسان ہے کیونکہ بیشتر صوبائی رسم خط دیوناگری ہی سے اخذ کیے گئے ہیں۔ اس میں مسلمانوں کو میں نے قصداً شامل کیا ہے۔ بنگالی مسلمانوں کی مادری زبان بنگالی ہے۔ جس طرح تمل مسلمانوں کی تمل ہے۔ اردو کو رائج کرنے کی موجودہ مہم کا نتیجہ یہ ہوگا کہ پورے ہندوستان کے مسلمانوں کو اپنی مادری زبان کے علاوہ اردو کو ایک اضافی زبان کے طور پر پڑھنا پڑے گا جب کہ قرآن شریف پڑھنے کے مقصد سے عربی انہیں یوں بھی سیکھنا پڑتی ہے لیکن لاکھوں ہندوؤں اور مسلمانوں کو رومن رسم خط سیکھنے کی کبھی ضرورت پیش نہیں آئے گی۔ یہ ضرورت صرف اسی وقت پیش آئے گی جب وہ انگریزی سیکھنا چاہیں گے۔ اسی طرح ہندو جب اپنے مذہبی گرنٹھ کا اصل شکل میں مطالعہ کرنا چاہیں گے تو انہیں دیوناگری رسم خط سیکھنا ہی پڑے گا۔

پدما بنگلرٹول

(بی. اے. بیکنڈ ایئر)

8. مشترکہ زبان کے سوال کو مذہبی اختلاف سے الگ کر کے دیکھنا چاہیے۔
9. رومن رسم خط ہندوستان کا مشترکہ رسم خط نہ تو ہونا چاہیے اور نہ ہو سکتا ہے۔ مقابلہ صرف فارسی اور دیوناگری رسم خط کے درمیان ہو سکتا ہے۔ موخرالذکر (دیوناگری) کی جو اپنی اندرونی خصوصیت ہے اس سے قطع نظر اسی کو کل ہند مشترکہ رسم خط ہونا چاہیے کیونکہ بیشتر صوبائی رسم خط کا دیوناگری سے اصل تعلق ہے اور ان کے لیے اسے سیکھنا بہت آسان ہے۔ اس کے ساتھ ہی یہ بھی خیال رکھنا چاہیے کہ اسے مسلمان پر یا ان لوگوں پر جو اسے نہیں جانتے جبراً تھوپنے کی کوشش نہ کی جائے۔
10. اردو کو اگر ہندی سے مختلف تصور کیا جائے تو میں نے اس وقت اردو کے موقف کی حمایت کی جب اندور میں ہندی ساہتیہ سَمیلن نے میرے ایما پر شق میں موجود مشترکہ زبان کی تعریف کو تسلیم کیا اور پھر ناگپور میں میرے ہی ایما پر بھرتیہ ساہتیہ پریشد نے بین صوبائی روابط کو فروغ دینے کے لیے ہندی یا ہندوستانی کا نام مشترکہ زبان کی حیثیت سے تسلیم کیا۔ گویا اس طرح مسلمانوں اور ہندوؤں دونوں کو اس بات کا پورا موقع ملتا ہے کہ وہ ان کوششوں کے ساتھ اپنے آپ کو جوڑیں جو مشترکہ زبان کو مستحکم بنانے کے لیے کی جا رہی ہے کہ اسی مشترکہ زبان میں بہترین صوبائی فکر کی ترجمانی بھی ہو سکتی ہے۔

رسم خط کا سوال: — اب باقی رہا رسم خط کا سوال۔ موجودہ صورت حال میں یہ بات بعید از قیاس ہے کہ مسلمان دیوناگری رسم خط کے لیے اصرار کریں گے اور یہ سوچنا کہ ہندوؤں کی بڑی تعداد عربی رسم خط اختیار کرنے پر اصرار کرے گی بالکل ہی امکان سے باہر ہے۔ اس صورت میں ہندی یا ہندوستانی کی تعریف وضع کرنے کے لیے میں نے جو تجویز پیش کی وہ یہ ہے کہ ”یہ وہی زبان ہو سکتی ہے جسے شمالی ہند کے ہندو اور مسلمان عام سے بولتے ہیں خواہ اسے دیوناگری میں لکھا جائے یا اردو رسم خط میں۔“ اس تجویز کے خلاف جو احتجاج ہو رہا ہے اس کے باوجود میں اس موقف پر اٹل ہوں لیکن بلاشبہ دیوناگری کے سلسلے میں ایک تحریک چل رہی ہے جس کے ساتھ میں پورے طور پر جڑا ہوا ہوں اور اس کا مقصد یہ ہے کہ مختلف صوبوں میں جو زبانیں بولی جاتی ہیں ان کا ایک مشترکہ رسم خط ہو، خاص طور سے ان زبانوں کا جن کے ذخیرہ الفاظ میں سنسکرت کو بالادستی حاصل ہے۔ مختصر یہ کہ کوشش اس بات کی کی جا رہی ہے کہ تمام ہندوستانی زبانوں کے بہترین عناصر کو دیوناگری رسم خط میں ڈھالا جائے۔

وہ مختلف زبانیں جو سنسکرت سے نکلی ہیں یا اس سے قریبی تعلق رکھتی ہیں ان کا ایک رسم خط ہونا چاہیے اور وہ رسم خط یقیناً دیوناگری ہی ہو سکتا ہے۔ ایک صوبے کے لوگ اگر دوسرے صوبے کی زبان پڑھنا چاہیں تو مختلف رسم خط غیر ضروری رکاوٹ ثابت ہوں گے۔ یہاں تک کہ یورپ نے ایک ہی رسم خط کو اختیار کیا ہے حالانکہ وہ ایک قوم

اس طرح کی دوسری مثال تھی۔ اس طرح کی مثالیں بڑھتی ہی جائیں گی۔ لہذا ان دونوں بہنوں کے درمیان لڑائی جھگڑے یا منفی انداز کی مقابلہ رائی کی کوئی وجہ موجود نہیں ہے۔ البتہ صحت مند قسم کی مقابلہ آرائی ہمیشہ ذہنی چاہیے۔ مجھے معلوم ہے کہ کچھ لوگ ایسے بھی ہیں جو صرف اردو یا صرف ہندی کا خواب دیکھتے ہیں۔ میرا خیال ہے کہ یہ محض ایک خواب ہی ہوگا ایک نامبارک لیکن ہندی اور اردو مسئلہ سدا بہار قسم کا ہے۔ اس سوال پر میں نے بارہا اپنے خیالات کا اظہار کیا ہے۔ پھر بھی انہیں دہرانے کی ضرورت ہے۔ میں کسی دلیل کے بغیر سیدھے سادے انداز میں اپنے خیال کا اظہار کرتا ہوں میرا یقین ہے کہ:

1. ہندی ہندوستانی اور اردو ایسے الفاظ ہیں جو شمالی ہند میں ہندوؤں اور مسلمانوں کے ذریعے بولی جانے والی ایک ہی زبان کی نشاندہی کرتے ہیں جو دیوناگری یا فارسی رسم خط میں لکھی جاتی ہے۔
2. اردو نام پڑنے سے پہلے اس زبان کو ہندو اور مسلمان دونوں ہندی کہتے ہیں۔
3. بعد میں اسی بولی کے لیے ہندوستانی کا لفظ بھی استعمال کیا جانے لگا (اس کا زمانہ مجھے معلوم نہیں)
4. ہندوؤں اور مسلمانوں دونوں کو یہ زبان بولنے کی کوشش کرنی چاہیے کہ شمالی ہند کے عوام کی بھاری اکثریت اسے سمجھتی ہے۔
5. اس کے ساتھ ہی ساتھ بہت سے ہندو اور بہت سے مسلمان بالترتیب سنسکرت الفاظ اور فارسی یا عربی الفاظ کے استعمال پر خصوصی طور پر اصرار کرتے رہیں گے۔ جب تک کہ باہمی عدم اعتماد اور علاحدگی پسندی کی فضا قائم رہے گی۔ وہ ہندو جو مسلم فکر کے بارے میں کچھ جاننا چاہتے ہیں وہ فارسی رسم خط میں اردو کا مطالعہ کریں گے۔ اسی طرح وہ مسلمان جو ہندو فکر کے کسی گوشے کو سمجھنا چاہیں گے وہ دیوناگری رسم خط میں ہندی کا مطالعہ کریں گے۔
6. بالآخر جب ہمارے دل ایک ہو جائیں گے، ہم سب اپنے اپنے صوبوں کی بجائے ہندوستان پر بطور وطن فخر کرنے لگیں گے اور ایک ہی سوتے سے پھوٹنے والے مختلف مذہب کو سمجھنے اور ماننے لگیں گے، جس طرح ہم ایک ہی پیڑ کے متعدد پھلوں کو سمجھتے ہیں اور ان کے ذائقے سے لطف اندوز ہوتے ہیں، تب ہم ایک مشترکہ زبان اور مشترکہ رسم خط کے قریب پہنچ جائیں گے جبکہ صوبائی زبانوں کو ہم صوبائی مقاصد کے لیے برقرار رکھیں گے۔
7. ایک ہی رسم خط یا ایک قسم کی ہندی یا ایک صوبے یا ضلع یا ایک علاقے یا فرقے کے عوام کو برتری دینے کی کوشش ملک کے بہترین مفاد کے لیے ضرور رساں ثابت ہوگی۔

کرے گی بلکہ ان کی معاونت کرے گی۔ ورکنگ کمیٹی کی حالیہ قرارداد سے تمام شبہات دور ہو جانے چاہئیں۔ اگر کانگریس کے وہ رکن جو کل ہند پیمانے پر کام کر رہے ہیں، دونوں رسم خط میں ہندوستانی سیکھنے کی زحمت گوارا کریں تو ہم بہت ساری رکاوٹوں کو دور کرتے ہوئے اپنی مشترکہ زبان کی منزل کی جانب کامیابی سے قدم بڑھا سکیں گے۔ اصل مقابلہ ہندی اور اردو میں نہیں بلکہ ہندوستانی اور انگریزی میں ہے۔ یہ لڑائی بڑیش دید ہے اور اس میں یقیناً بڑی گہری تشویش کے ساتھ اس کا مشاہدہ کر رہا ہوں۔

ہندی اردو تنازعے کی کوئی بنیاد نہیں ہے۔ کانگریس کے تصور والی ہندوستانی کی شکل ابھی طے نہیں ہو پائی ہے۔ یہ کام اس وقت تک انجام نہیں پاسکتا جب تک کہ کانگریس اپنی تمام تر کارروائیوں میں خصوصی طور پر ہندوستانی کا استعمال نہیں کرتی۔ کانگریس کو چاہیے کہ اپنے اراکین کے استعمال کے لیے لغات مہیا کرے۔ ایک ایسا شعبہ بھی ہونا چاہیے جس کے ذمے لغت سے باہر کے نئے الفاظ فراہم کرنے کا کام ہو، یہ بہت اہم کام ہے۔ یہ کام اس لائق ہے کہ اس پر محنت صرف کی جائے۔ بشرطیکہ ہم حقیقتاً ایک زندہ اور فروغ پذیر ملک گیر زبان کے خواہاں ہیں۔ مجوزہ شعبہ اس بات کو طے کرے گا کہ موجودہ ادب کے کس حصے کو ہندوستانی تصور کیا جائے اور ہندوستانی کے تحت کن کتابوں، رسائل، ہفتہ وار اور روزناموں کا احاطہ کیا جائے، خواہ وہ دیوناگری رسم خط میں ہوں یا اردو رسم خط میں۔ یہ ایک سنجیدہ کام ہے اور اگر ہمیں اس مقصد میں کامیابی حاصل کرنی ہے تو سخت محنت کی ضرورت پیش آئے گی۔

اس ہندوستانی کے پاس ایسے بہت سے متبادل الفاظ اور محاورے ہوں گے جو صوبائی زبانوں سے مالا مال اس ملک کی متنوع ضروریات پوری کریں گے۔ بنگالی اور جنوبی ہند کے عوام کے سامنے جو ہندوستانی بولی جائے گی اس میں قدرتی طور پر سنسکرت اصل کے الفاظ زیادہ ہوں گے۔ لیکن وہی تقریر جب پنجاب میں ہوگی تو اس میں عربی اور فارسی الفاظ کی آمیزش زیادہ ہوگی۔ یہی صورت حال اس وقت بھی پیش آئے گی جب سامعین میں مسلمانوں کی تعداد زیادہ ہوگی۔ جو اصل سنسکرت کے بہت سے الفاظ نہیں سمجھ سکتے۔ لہذا کل ہند پیمانے کے رہنماؤں کو ہندوستانی کے ایسے ذخیرہ الفاظ پر قدرت حاصل کرنا ہوگی۔

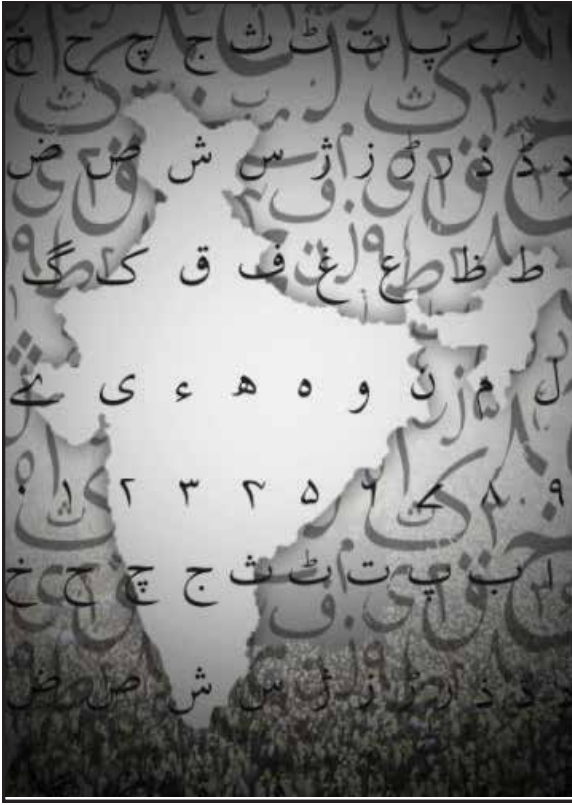
کانگریس سے قطع نظر ہندی اور اردو آزادانہ طور پر ترقی کی منزلیں طے کرتی رہیں گی۔ ہندی زیادہ تر ہندوؤں تک اور دو مسلمانوں تک محدود رہے گی۔ حقیقتاً اگر تقابل کے ساتھ بات کی جائے تو چند ہی مسلمان اتنی ہندی جانتے ہیں کہ انہیں اسکا لڑکھا جاسکے۔ اگرچہ میرا خیال ہے کہ ہندی کے علاقوں میں جو مسلمان پیدا ہوتے ہیں وہاں ان کی مادری زبان ہندی ہی ہوتی ہے۔ ہزاروں ہندو ایسے ہیں جن کی مادری زبان اردو ہے اور سینکڑوں ایسے ہیں جنہیں بجا طور پر اردو کا اسکا لڑکھا جاسکتا ہے۔ پنڈت موتی لال جی ایسی ہی ایک شخصیت تھے۔ ڈاکٹر تیج بہادر سپرو

بنگال کے ہندوؤں کو ایک دوسرے کے اور مسلمانوں کے قریب آنے کے لیے اپنی زبان کو لازمی طور پر سنسکرت آمیز بنانے کی ضرورت ہے۔ اس کے علاوہ ہمیں 'خالص اردو عناصر' سے کوئی سروکار نہیں بلکہ ہم شمالی ہند کی رائج اور زندہ زبان اور محاوروں کی بات کر رہے ہیں۔ اگر اس زندہ زبان کو ہم مشترکہ زبان کی اساس بناتے ہیں تو مسلمان اس میں بھرپور تعاون کریں گے۔ اس کے بجائے اگر سنسکرت کی جانب مراجعت کی گئی تو اس کا مطلب یہ ہوگا کہ انھوں نے ہندی، بنگالی اور گجراتی زبانوں کی ماضی میں جو خدمت کی ہے اسے نظر انداز کر دیا جائے۔ اگر اس طرح کی کوشش میں ہم سے تعاون مانگا جائے گا تو اس کا مطلب یہی ہوگا کہ ہم سے خود اپنی خودکشی کی تدبیر کرنے کو کہا جا رہا ہے۔

میں ذیل میں ایسے کچھ نکات کی نشاندہی کر رہا ہوں جو میری ناچیز رائے میں خاصی معقولیت پسندی پر مبنی ہیں جو قومی زبان کے فروغ کے لیے ایک مضبوط بنیاد فراہم کرتی ہیں۔ وہ نکات یہ ہیں:

1. ہماری مشترکہ زبان 'ہندوستانی' کہلائے گی نہ کہ 'ہندی'۔
2. ہندوستانی کو کسی بھی فرقے کی مذہبی روایات سے وابستہ نہیں تصور کیا جائے گا۔
3. کسی بھی لفظ کے لیے 'غیر ملکی' یا 'دبسی' جیسی اصطلاح استعمال نہیں کی جائے گی بلکہ ہر لفظ کو مروجہ تصور کیا جائے گا۔
4. ان تمام الفاظ کو جو اردو کے ہندو ادیب اور ہندی کے مسلمان ادیب استعمال کرتے ہیں مروجہ تصور کیا جائے گا لیکن اس کا اخلاق اردو اور ہندی زبانوں کے مخصوص شکلوں پر نہیں ہوگا۔
5. تکنیکی اصطلاحوں، خاص طور سے سیاسی اصطلاحات کا انتخاب کرتے وقت نئی سنسکرت اصطلاحوں کو ترجیح نہیں دی جانی چاہیے بلکہ ممکنہ حد تک اس بات کی کوشش کی جانی چاہیے کہ اردو، ہندی اور سنسکرت کی قدرتی اور رائج اصطلاحات کو بروئے کار لایا جائے۔
6. دیوناگری اور عربی دونوں رسم خط کو مروجہ اور سرکاری تصور کیا جانا چاہیے نیز یہ کہ ان تمام اداروں میں، جن کی پالیسی ہندوستانی کو فروغ دینے والے سرکاری حلقے طے کریں گے، دونوں رسم خط سیکھنے کی سہولیات مہیا کی جانی چاہیے۔

ہندی-اردو تنازعہ: یہ بڑی بد قسمتی کی بات ہے کہ ہندی اور اردو کے سوال پر ایک تلخ قسم کا تنازعہ پیدا ہو گیا ہے اور اب بھی برقرار ہے۔ جہاں تک کانگریس کا تعلق ہے، ہندوستانی اس کی تسلیم شدہ سرکاری زبان ہے جس کل ہند زبان کے طور پر بین صوبائی رابطوں کے لیے منتخب کیا گیا ہے۔ یہ صوبائی زبانوں کو نکال باہر نہیں

یہ بات بالکل واضح ہے کہ تکلیکی اصطلاحات کے اعتبار سے عربی اور سنسکرت دونوں طاقتور زبانیں ہیں لیکن ایک مشترکہ ہندوستانی زبان کا انحصار خصوصی طور پر ان میں سے کسی ایک پر نہیں ہو سکتا کیونکہ عربی اگر ایک غیر ملکی زبان ہے تو سنسکرت بھی عام طور پر کبھی نہیں بولی گئی اور کوئی بھی شخص اگر عام بول چال کی ہندی سیکھنا چاہے تو اسے اندازہ ہوگا کہ اس میں سنسکرت کے جو الفاظ ہیں ان میں وقت کے ساتھ ساتھ کافی تبدیلیاں رونما ہو چکی ہیں کیونکہ ان کا تلفظ نہ صرف یہ کہ مسلمان آسانی سے ادا نہیں کر سکتے بلکہ ہندوستان کے عام آدمیوں کو بھی دشواری پیش آئے گی۔ یہاں تک کہ بعض چھوٹے موٹے الفاظ مثلاً 'گرازم' اور

'ورش' بھی 'گاؤں' اور 'برس' بن گئے ہیں۔ ہندی کے بہت سے حامی ان حقائق کو نظر انداز کر دیتے ہیں کیوں کہ انھوں نے اس طرح کے بہت سارے الفاظ کی جگہ سنسکرت کے اصل الفاظ داخل کر دیے ہیں۔ اب اسے علمیت بگھارنا کہا جائے، لاعلمی سے تعبیر کیا جائے یا تعصب کا نام دیا جائے، کیونکہ جہاں تک اردو کا سوال ہے اس نے سنسکرت کے بول چال کے تمام تر الفاظ کو اپنا لیا ہے۔ یہ بات میرے کہنے کی نہیں ہے، لیکن یہ بات بالکل واضح ہے کہ ہندی کے ان دوستوں کو زندہ بول چال کی زبان کے فروغ سے براہ راست کوئی تعلق یا دلچسپی نہیں ہے۔ انھیں زیادہ دلچسپی ہندوستانی معاشرت پر آریائی رنگ چڑھانے سے ہے۔ اگر ہندو بھائی اصلاح یا رد عمل کے لیے اپنے درمیان کام لیں تو یہ مسلمانوں کے لیے کسی طرح کی تشویش کا باعث نہیں بنے گا لیکن مشترکہ ایمانداری کا تقاضہ ہے کہ اس طرح کی تحریکوں کو سختی سے لسانی مسائل سے دور رکھا جائے۔

عادل صاحب کے ایک خط کے جواب میں کے ایم منشی کہتے ہیں کہ گجراتیوں، مراٹھیوں، بنگالیوں اور کیرالہ والوں نے "ایسی تحریری روایات کو فروغ دیا ہے جن میں خالص اردو عناصر تقریباً ناپید ہیں۔ اگر اسی طور پر ہم ہندی کو فروغ دیں تو ہمیں سنسکرت آمیز ہندی کا سہارا لینا پڑے گا۔" پہلی بات تو میں یہاں پورے یقین کے ساتھ کہتا ہوں کہ گجراتی، مراٹھی اور بنگالی میں فارسی کے الفاظ کی تعداد قابل ذکر ہے اور میں یہ ماننے کو تیار نہیں کہ گجرات اور

اردو، ہندی اور ہندوستانی

ہمارے زمانے کی ہندوستانی تہذیب تکمیل کے مراحل سے گزر رہی ہے۔ ہم میں سے بہت سے لوگ ان تمام تہذیبوں کا ایک آمیزہ بنانے کی جدوجہد میں مصروف ہیں جو آج ایک دوسرے سے دست و گریباں نظر آتی ہیں۔ وہ تہذیب جو اپنے آپ کو سب سے الگ رکھنے کی کوشش کرتی ہے، اس زندہ رہنا ممکن نہیں ہوتا۔ ہندوستان میں آج خالص آریائی تہذیب نام کی کوئی چیز موجود نہیں ہے۔ مجھے اس بات سے کوئی سروکار نہیں کہ آریائی ہندوستان کے اصل باشندے تھے یا ناپسندیدہ درانداز۔ مجھے دلچسپی اس حقیقت سے ہے کہ ہمارے اجداد کا میل جول ایک دوسرے سے انتہائی آزادانہ طور پر ہوا اور ہم موجودہ نسل کے لوگ اسی آمیزش کے مرہون منت ہیں۔ اپنی زبان کو آسمان اور ہندوستانی عناصر کا آئینہ دار بنانے کی دلی خواہش کا اظہار کیا ہے کیونکہ مشترکہ ہندوستانی زبان کا تصور انہیں بے حد عزیز ہے۔

اس مشترکہ زبان کو کانگریس کے حلقوں نے 'ہندوستانی' کا نام دیا ہے۔ اگرچہ اس نام کے سوال پر کانگریس اردو اور ہندی کے حامیوں کے ساتھ قطعی مفاہمت کی منزل تک نہیں پہنچ سکی ہے لیکن جیسا کہ آپ جانتے ہیں کہ اپنی وابستگیوں کی وجہ سے نام، سیاسی اور سماجی اعتبار سے بڑی اہمیت کے حامل ہوتے ہیں۔ لہذا ہماری مشترکہ قومی زبان کو جو نام دیا جانا ہے وہ اس زاوے سے بہت اہم کام ہے۔ ابھی تک اردو وہ واحد زبان رہی ہے جو کسی صوبے یا فرقے تک محدود نہیں ہے۔ مسلمانوں میں یہ پورے ہندوستان میں بولی جاتی اور شمالی ہند میں اردو بولنے والے ہندوؤں کی تعداد مسلمانوں سے زیادہ ہے۔ اگر ہماری مشترکہ زبان اردو نہیں کہلا سکتی تو کم از کم ایک ایسا نام تو اس کا ہونا ہی چاہیے جس سے اندازہ ہو کہ اس زبان کو وضع کرنے میں مسلمانوں کا بھی خاص حصہ ہے۔ اور یہ کم و بیش مشترکہ عناصر کی حامل ہے۔ لفظ 'ہندوستانی' یہ شرط پوری کر سکتا ہے 'ہندی' نہیں۔ ماضی میں مسلمانوں نے اسے پڑھا اور اسے ادبی زبان کا درجہ دلانے میں ان کی خدمات اگر اپنے ہندو بھائیوں سے زیادہ نہیں تو کم بھی نہیں ہے۔ لیکن چونکہ اس سے کچھ مذہبی اور تہذیبی وابستگیاں بھی ہیں، اس لیے مسلمان مجموعی طور پر اسے اپنی شناخت نہیں بنا سکتے۔ اس کے علاوہ اب جو یہ اپنا ذخیرہ الفاظ وضع کر رہی ہے وہ خصوصی طور پر اس کا اپنا ہے اور عام طور پر ان لوگوں کے لیے قابل قبول نہیں ہو سکتا جو صرف اردو جانتے ہیں۔ اس نقطے پر زور دینا یہاں ضروری نہ ہوتا اگر ہندی اور ہندوستانی کے درمیان الجھاؤ پیدا کرنے کا رجحان پروان نہ چڑھتا۔ اردو اور ہندوستانی کے درمیان کوئی الجھاؤ نہیں ہوا۔

دلی کی آلودگی — ایک بڑا مسئلہ

دلی میں آلودگی بہت زیادہ بڑھ چکی ہے۔ ایسا نہیں ہے کہ یہ آلودگی صرف دلی میں ہی ہو رہی ہے۔ ہندوستان اور دنیا جہاں کے سینکڑوں شہروں اور ملکوں میں یہ ایک سنجیدہ معاملہ ہے لیکن دہلی کی حالت بہت ہی زیادہ خراب ہو چکی ہے۔ یہاں تک کہ لوگوں کا یہاں رہنا مشکل ہو چکا ہے۔ دلی کی آلودگی اتنی بڑھ چکی ہے کہ دلی کو ایک ”گیس چیمبر“ مقرر کر دیا گیا ہے۔ اس لیے اگر جلد ہی کچھ نہیں کیا گیا تو وہ دن دور نہیں جب یہ سارا شہر دھوئیں میں جھلک جائے گا۔

اس آلودگی کی وجہ کوئی اور نہیں ہم لوگ ہی ہیں۔ دلی ایک نئی..... آباد شہر ہے۔ یہاں تقریباً ہر طبقے کے لوگ رہتے ہیں۔ اور لاکھوں لوگوں کے پاس اپنی موٹر گاڑیاں ہیں جو وہ ہر دن استعمال کرتے ہیں۔ ان موٹر گاڑیوں میں سے نکلنے والی زہریلی گیس ہوا میں پھیل کر بس جاتی ہے۔ عموماً یہ گیس ہوا میں واپر جا کر مل جاتی ہے اور اتنا نقصان نہیں پہنچاتی لیکن جب یہ زہریلی گیس تعداد میں بہت زیادہ بڑھ جاتی ہے تو یہ نیچے رہ کر ہی ہوا میں بس جاتی ہے۔ دلی کی بڑھتی آلودگی کی وجہ دیوالی کے وقت پٹاخوں کا استعمال بھی ہے۔ دیوالی روشنی اور خوشحالی کا تہوار ہے،

اس میں ہم دیے جلا کر اور ایک ساتھ رہ کر بھی اپنی خوشی کا اظہار کر سکتے ہیں۔ اپنے شہر کی حالت جانتے ہوئے بھی اس طرح سے ہوا میں آلودگی پھیلانا اور شور والی آلودگی کرنا غلط ہے۔ اس طرح

سے ہم اپنے تہوار سے خوشیاں نہیں بلکہ اور دکھ بانٹ رہے ہیں۔ ہمارے شہر میں اتنے ضعیف اور معذور لوگ ہیں جو اس آلودگی والی ہوا سے اور بیمار ہو سکتے ہیں۔ عام انسان کو ہی اس سے اتنی بیماریاں اور سانس لینے میں تکلیف ہو رہی ہے۔

اگر ہم نے اپنے شہر کو اس آلودگی سے نہیں بچایا تو اس کا خمیازہ بھی ہمیں بھی بھگتنا ہوگا۔ ہماری دلی بھی پوری طرح ختم ہو جائے گی۔ اس لیے یہ ہمارا فرض ہے کہ ہم اس آلودگی کو کم کریں۔ دیوالی پر مٹی کے دیے جلانا اور اپنی موٹر چلانے کے بجائے کار پول (Car pool) کرنا ایک پہل ہو سکتی ہے۔ اپنے شہر کے بارے میں ہم نہیں سوچیں گے تو کون سوچے گا۔

فاطمہ ممتاز (بی. اے. تھرڈ ایئر)

علم کی طاقت

کولمبس جس نے امریکہ دریافت کیا تھا، ایک جہاز ران کا بیٹا تھا۔ ایسے لوگوں کو ستاروں کی چال بخوبی معلوم ہوتی ہے۔ کیونکہ اسی علم پر جہاز رانی موقوف ہے۔ ایک دن کولمبس کو خیال آیا کہ سمندر کا دوسرا کنارہ بھی دیکھنا چاہیے۔ کیا عجب کہ اُدھر بھی کوئی ملک آباد ہو۔ چنانچہ شاہی دربار کی امداد سے دو جہاز

لے کر بحری سفر پر روانہ ہوا اور ستاروں کی رہنمائی سے امریکہ تک جا پہنچا۔

اُس وقت تو امریکہ علم اور دولت کی کان بنا ہوا تھا، مگر اُس وقت وہاں جتنے بھی جنگلی لوگ رہتے تھے بالکل وحشی اور طرح طرح کے وہموں میں پھنسے ہوئے تھے۔ کولمبس نے اُن پر حکومت جمانی چاہی تو انھوں نے مقابلہ کیا۔ کولمبس کے ساتھی تعداد میں کم تھے اور لڑائی میں پورے نہ اُتر سکتے تھے۔ آخر سوچتے سوچتے اُسے یاد آ گیا کہ کل سورج گرہن ہوگا۔ اس خیال کے آتے ہی اُس نے وحشیوں کے سردار کو بلا کر کہا، ”دیکھو! اگر تم ہماری فرمانبرداری نہ کرو گے تو میں سورج کو حکم دوں گا کہ وہ تمہیں جلا کر سیاہ کر دے گا۔“

اُس وقت تو وحشی چپکے چپکے سنتے رہے، مگر دوسرے دن جب سورج کو گرہن لگنا شروع ہوا تو سخت گھبرائے۔ غرض کہ کولمبس کو جادو گر اور کراماتی بزرگ سمجھ کر اس کے پاس حاضر ہو گئے اور اطاعت قبول کر لی۔

علم میں کتنا طاقت ہوتی ہے کہ جو کام بہت بڑی فوج نہ کر سکتی تھی، وہ علم کے ایک نکتے نے ذرا سی دیر میں کر دیا۔

شبانہ (بی. اے. فرسٹ ایئر)

لڑکی ایک پرایادھن

میری ماں کالا ڈلا بیٹا
میرا چھوٹا بھائی
ماں کے پاؤں دباتا
دیوار پکڑ پکڑ کر
گندے پاؤں پیٹھ پر چڑھ جاتا
دوڑ دوڑ کے دکھلانے کو ان کے سارے کام وہ کرتا
لیکن مجھ پر حکم چلاتا
عمر میں مجھ سے چھوٹا ہو کر اکثر میرا باپ ہے بنتا
کہتا: یہاں مت جاؤ، وہاں مت جاؤ
مجھ پر اس کی کڑی نظر تھی
جیسے میں اس کی نوکر ہوں
ماں کی نظر بچا کر سارے کام مجھ سے کرواتا
منع کرو تو دھمکاتا تھا
کبھی مجھے سوتیلی کہتا، کبھی چڑھاتا
ماں نے جب بھی اس کو ڈانٹ لگائی
مارے خوشی کے ساری رات پھر مجھے نیند نہ آئی

لیکن وہ ماں کا بیٹا بن کر
اس کا حصہ میرا حصہ سب کھا جاتا
دیر تک پھر ماں کو سمجھاتا
ماں کہتی یہ بہن ہے تیری، عمر میں تجھ سے بہت بڑی ہے
لیکن یہ کچھ بھی نہ سمجھتا
رفتہ رفتہ بچپن بیتا آئی جوانی
ماں بھی تو اب پاس نہیں ہے جینے کی کوئی آس نہیں ہے
لیکن میرا بھائی مجھ سے اکثر یہ کہتا سب ہے میرا کیا ہے
تیرا
لڑکی ایک پرایادھن ہے یہ الجھن ہے

جویریہ

(بی. اے. فرسٹ ایئر)

جو میری آنکھوں سے خواب دیکھو

جو میری آنکھوں سے خواب دیکھو
تو ایک بھی شب نہ سو سکوگے

کہ لاکھ چاہو نہ ہنس سکوگے
ہزار چاہو نہ رو سکوگے

کہ خواب کیا ہیں عذاب ہیں یہ
مرے دکھوں کی کتاب ہیں یہ

رفاقتیں ان میں چھوٹی ہیں
محببتیں ان میں روٹتی ہیں

پنپتی ہیں ان میں وحشتیں سی
اذیتیں ان میں پھوٹی ہیں

شبانہ

(بی. اے. فرسٹ ایئر)

استاد کی اہمیت

جیسے چمن سنورتا نہیں مٹی کے بغیر
طالب علم بھی نامراد ہے استاد کے بغیر

ماں باپ پال پوس کے ہم کو بڑا بناتے ہیں
استاد علم دیتے ہیں قابل بناتے ہیں

اللہ نے دیا ہے استاد کو اونچا مقام
استاد ملے راہ میں تو جھک کر کرو سلام

استاد کا لازمی ہے ہر پل میں احترام
ماں باپ سے بھی کم نہیں استاد کا مقام

استاد کے طفیل سے ہی آباد ہے دنیا
استاد کے ہی دم سے سدا شاد ہے دنیا

پاکیزہ شیخ

(بی. اے. فرسٹ ایئر)

غزل

میں لوگوں سے ملاقاتوں کے لمحے یاد رکھتی ہوں
میں باتیں بھول بھی جاؤں تو لہجے یاد رکھتی ہوں
سرِ محفل نگاہیں مجھ پہ جن لوگوں کی پڑتی ہیں
نگاہوں کے معانی سے وہ چہرے یاد رکھتی ہوں
ذرا سا ہٹ کے چلتی ہوں زمانے کی روایت سے
کہ جن پہ بوجھ ڈالوں وہ کاندھے یاد رکھتی ہوں
میں یوں تو بھول جاتی ہوں خراشیں تلخ باتوں کی
مگر جو زخم دیں گہرے روے یاد رکھتی ہوں
حقیقت کھول گئی تمہاری ترکِ محبت کی
تجھے تو اب میں پہلے سے بھی بہت یاد رکھتی ہوں

پاکیزہ شیخ

(بی. اے. فرسٹ ایئر)

میرا حوصلہ

ہم سلسلے جو وفا کے رکھتے ہیں
تو حوصلے بھی انتہا کے رکھتے ہیں
ہم کبھی بددعا نہیں دیتے
ہم سلیقے دُعا کے رکھتے ہیں
ان کے دامن بھی چلتے دیکھے ہیں
وہ جو دامن بچا کے رکھتے ہیں
ہم نہیں ہیں شکست کے قائل
ہم سفینے جلا کے رکھتے ہیں
جس کو جانا ہے وہ چلا جائے
ہم دیے کو بجھا کے رکھتے ہیں
ہم بھی کتنے عجیب ہیں لوگو!
درد دل میں چھپا کے رکھتے ہیں

پاکیزہ شیخ

(بی. اے. فرسٹ ایئر)

ماں

آپ کی خوشبو نہیں ملتی

آپ کا لہجہ نہیں ملتا ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

میرے دکھ سکھ، میری خوشیوں کی ساتھی

میری پیاری سی ہستی ہوگی میری ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

ہم ہوتے خفا تو دنیا بھلا دیتی ہے

ہم کرتے خطا تو چٹکی میں بھلا دیتی ہے ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

مسکرا کر سویرے جگاتی ہے وہ

لوری گا گا کر مجھ کو سلاتی ہے ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

میرے دکھوں میں ہوتی ہیں جس کی آنکھیں نم

میری زندگی کا حاصل ہے میری ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

میری محبت، میرا عشق، میری دیوانگی، مری ماں

میری چاہت، میری خوشی، میری زندگی میری ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

تیرے قدموں کے نیچے ہی جنت میری

تیری خدمت سے دنیا میں ہی عزت میری

میری کامیابیوں میری منزلوں کی طالب

ہر پل دعائیں مانگتی جو میرے واسطے ہے میری ماں

نہیں ملتا کوئی آپ جیسا اس شہر میں ماں

پدماہنگر وول (بی. اے فرسٹ ایئر)

اظہارِ تشکر

میں پدما اس شمارے ”بانی“ کی ایڈیٹر آپ سے مخاطب ہوں۔ میں اپنی ٹیچر ڈاکٹر عفت زریں کی شکر گزار ہوں کہ انہوں نے مجھ کو اس لائق سمجھا کہ میں مدیرہ کے فرائض انجام دے سکوں۔ میں اس بات پر فخر محسوس کرتی ہوں کہ میں اردو کی طالب علم ہوں کیونکہ یہ ہماری مادری زبان ہے اور اسی زبان کے ذریعے ہمارے نمبروں میں مزید اضافہ ہوتا ہے۔ اردو پڑھنے پر مجھے کوئی شرمندگی نہیں ہے بلکہ مجھ کو فخر ہے کہ میں اردو کی طالب علم ہوں۔

شکر یہ!

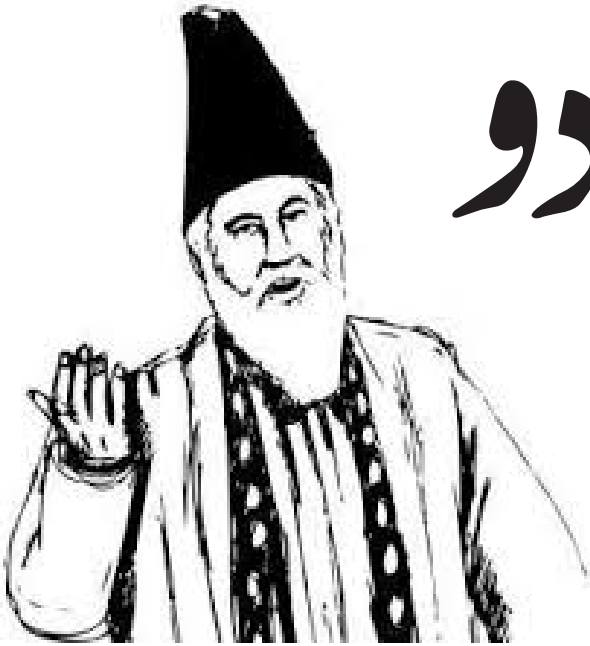
پدما اینگزول

فہرست

Name of the Student		صفحہ نمبر	مضمون کا نام	نام
Padma Yangdol	(IIInd Year)		نظم (ماں)	پدما ینگدول
Fatima Mumtaz	(IIIrd Year)		دلی کی آلودگی	فاطمہ ممتاز
Shabana	(Ist Year)		علم کی طاقت	شبانہ
Jawariya	(Ist Year)		لڑکی ایک پر ایا دھن	جویریہ
Pakiza Shaikh	(Ist Year)		میرا حوصلہ	پاکیزہ شیخ
Sara Ali	(Ist Year)		سر سید احمد خان	سارہ علی
Tuba	(Ist Year)		اسرار الحق مجاز	طوبی
Ifra Khanam	(Ist Year)		اردو	عفرا خانم
Sadia Khaliq	(IIInd Year)		نافرمانی کا نتیجہ	سعدیہ خالق
Leeba Mirza	(IIInd Year)		چیونٹیاں	لیبہ مرزا
Samreen	(IIInd Year)		گورونانک	شمیرین

شعبہ اردو

بانی اردو

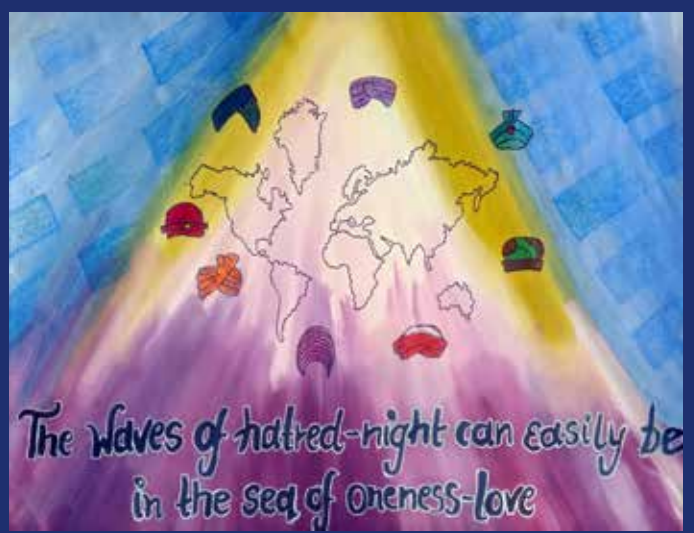

ٹیچر انچارج

ڈاکٹر عفت زریں

ایڈیٹر: پدماینگرول

سب ایڈیٹر: شبانہ

MATA SUNDRI COLLEGE FOR WOMEN
(University of Delhi)